

Hodnocení možností penzijních fondů v rámci penzijní reformy

Diplomová práce

Vedoucí práce:

doc. Ing. Eva Vávrová, Ph.D.

Bc. Petr Kupčík

Brno 2013

Tímto děkuji paní doc. Ing. Evě Vávrové, Ph.D. za metodické vedení, připomínky a náměty ke zpracování diplomové práce. Poděkování patří i panu Ing. Pavlovi Trávníkovi a Ing. Pavlovi Gottwaldovi, DiS.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vyřešil samostatně a s použitím zdrojů, které uvádím v seznamu literatury.

V Brně dne 25. května 2013

Abstract

KUPČÍK, P. *Evaluation of options pension funds in the pension reform*. Diploma thesis. Brno: MENDELU, 2013.

Diploma thesis focuses on the evaluation of options of pension funds dealing with the implementation of the second pillar of the pension system in 2013. The first part shows a comprehensive overview of theoretical information on pension systems. The next part continues with the description of pension systems of selected countries from the cluster analysis of which provide the data needed to calculate the payback period. The main section offers recommendations for pension companies.

Keywords

Pension reform, pension companies, cluster analysis, demographic ageing.

Abstrakt

KUPČÍK, P. *Hodnocení možností penzijních fondů v rámci penzijní reformy*. Diplomová práce. Brno: MENDELU, 2013.

Diplomová práce se zaměřuje na hodnocení možností penzijních fondů, týkajících se zavedení 2. pilíře důchodového systému v roce 2013. První část práce zobrazuje komplexní přehled teoretických informací o důchodových systémech. Pokračuji popisem důchodových systémů vybraných zemí ze shlukové analýzy, ze kterých získávám data pro výpočet doby návratnosti. Ve stěžejní části práce dávám penzijním společnostem doporučení.

Klíčová slova

Penzijní reforma, penzijní společnosti, shluková analýza, demografické stárnutí.

Obsah

1	Úvod a cíl práce	13
1.1	Úvod.....	13
1.2	Cíl práce	14
2	Metodika práce	15
3	Klasifikace penzijních systémů	19
3.1	Penzijní systémy spravované veřejným a soukromým sektorem	19
3.2	Penzijní systémy dle způsobu financování.....	19
3.2.1	Průběžné financování	20
3.2.2	Fondové financování	22
3.3	Dávkově a příspěvkově orientované penzijní dávky	23
3.4	Daňové prostředí a penzijní systémy	23
4	Vývoj důchodového systému v ČR	24
4.1	Druhy penzí z důchodového pojištění.....	26
4.2	Výpočet důchodových dávek	29
4.3	Penzijní reforma	31
4.3.1	Zákon o důchodovém spoření	31
4.3.2	Zákon o doplňkovém penzijním spoření.....	34
4.3.3	Zákon o pojistném na důchodové spoření	37
4.4	Trh penzijních společností v České republice	39
4.4.1	Penzijní společnosti ve 2. pilíři důchodového systému	42
5	Penzijní systémy vzhledem k demografickému vývoji	47
5.1	Shluková analýza zemí v rámci demografického vývoje.....	47
5.1.1	Rodinná politika ve Francii	49
5.2	Shluková analýza zemí v rámci parametrů penzijních systémů.....	51
5.3	Celkové hodnocení výsledků shlukové analýzy.....	53
6	Reakce vybraných zemí na riziko zvýšení penzijních výdajů v budoucnosti	54

6.1	Slovensko	55
6.1.1	Charakteristika slovenského penzijního systému	55
6.1.2	Slovenský penzijní trh – 2. pilíř.....	56
6.1.3	Slovenský penzijní trh – 3. pilíř.....	59
6.2	Polsko.....	60
6.2.1	Charakteristika polského penzijního systému	60
6.2.2	Polský penzijní trh – 2. pilíř	61
6.3	Maďarsko	64
6.3.1	Charakteristika maďarského penzijního systému.....	64
6.3.2	Maďarský penzijní trh – 2. pilíř	65
6.3.3	Maďarský penzijní trh – 3. pilíř	69
6.3.4	Maďarský penzijní trh – 4. pilíř	70
6.4	Estonsko.....	70
6.4.1	Charakteristika estonského penzijního systému.....	70
6.4.2	Estonský penzijní trh – 2. pilíř	72
6.4.3	Estonský penzijní trh – 3. pilíř	74
6.5	Hodnocení reakcí vybraných zemí na demografický vývoj.....	76
6.5.1	Porovnání s Českou republikou.....	77
7	Možnosti penzijních společností v rámci penzijní reformy v ČR	79
7.1	Návratnost investice – optimistická varianta	80
7.2	Návratnost investice – střední varianta	82
7.3	Návratnost investice – pesimistická varianta	83
7.4	Diskuse o politických rizicích	84
8	Závěr	86
9	Literatura	88
A	Důchodové pojištění	94
B	Vybrané ukazatele penzijních společností	96

Seznam obrázků

Obr. 1	Průměrné reálné zhodnocení českých penzijních společností 1995 – 2011	41
Obr. 2	Vývoj nákladů příštích období českých penzijních společností od 2005 do 31.6.2012	42
Obr. 3	Počet klientů ve 2. pilíři českého důchodového systému k 28. březnu 2013	46
Obr. 4	Dendrogram zemí podle demografického vývoje	48
Obr. 5	Dendrogram zemí dle parametrů důchodového systému	52
Obr. 6	Čistá hodnota majetku jednotlivých důchodových fondů DSS ke dni 15. 3. 2013	57
Obr. 7	Tržní podíly podle čistých aktiv spravovaných polskými OFE ke dni 28. 2. 2013	62
Obr. 8	Nominální míra zhodnocení polských OFE za období 30. 9. 2009 – 28. 9. 2012	63
Obr. 9	Přehled maďarských penzijních fondů podle čisté hodnoty aktiv ve 2. pilíři ke dni 31. 12. 2009	67
Obr. 10	Podíly estonských penzijních fondů na celkové hodnotě aktiv ve 2. pilíři k 5. 4. 2013	72
Obr. 11	Vývoj hodnoty penzijní jednotky u PF Swedbank v období 2003 – 2013	74
Obr. 12	Výnosové a nákladové křivky penzijní spol. v opt. var.	80
Obr. 13	Doba návratnosti investice penzijní spol. v opt. var.	81
Obr. 14	Výnosové a nákladové křivky penzijní spol. ve střed. var.	82
Obr. 15	Doba návratnosti investice penzijní spol. ve střed. var.	82
Obr. 16	Výnosové a nákladové křivky penzijní spol. v pesim. var.	83
Obr. 17	Doba návratnosti investice penzijní spol. v pesim. var.	84

Seznam tabulek

Tab. 1	Doba pojištění pro přiznání českého invalidního důchodu	28
Tab. 2	Velikost státního příspěvku v českém doplňkovém penzijním spoření	35
Tab. 3	Výčet penzijních společností ČR a počty jejich klientů k 31. 12. 2012	39
Tab. 4	Průměrné reálné zhodnocení českých penzijních společností 1995 -2011	40
Tab. 5	Vývoj nákladů příštích období českých penzijních společností 2005 – 31. 6. 2012	41
Tab. 6	Úplaty českých důchodových fondů ve 2.pilíři k 1. 1. 2013	43
Tab. 7	Poplatky českých důchodových fondů ve 2. pilíři k 1. 1. 2013	44
Tab. 8	Pojištění Strážce penze Allianz pojišťovny	45
Tab. 9	Parametry slovenského penzijního systému	55
Tab. 10	Příspěvky jednotlivých činitelů k vývoji slovenských penzijních výdajů	55
Tab. 11	Nominální a reálné zhodnocení slovenských důchodových fondů od 2005 do 12/2012	58
Tab. 12	Parametry polského penzijního systému	60
Tab. 13	Příspěvky jednotlivých činitelů k vývoji polských penzijních výdajů	60
Tab. 14	Parametry maďarského penzijního systému	64
Tab. 15	Příspěvky jednotlivých činitelů k vývoji maďarských penzijních výdajů	64
Tab. 16	Rozložení aktiv v maďarských důchodových fondech ke dni 31. 12. 2009	67

Tab. 17	Spravovaná aktiva a členství v maďarských důchodových fondechve 2. pilíři	68
Tab. 18	Vývoj hospodaření maďarských penzijních fondů ve 2. pilíři v období 2010 – 2011	69
Tab. 19	Parametry estonského penzijního systému	70
Tab. 20	Příspěvky jednotlivých činitelů k vývoji estonských penzijních výdajů	71
Tab. 21	Aktiva estonských důchodových fondů a jejich nominální zhodnocení k 5. 4. 2013	73
Tab. 22	Ukazatele estonských penzijních fondů ve 3. pilíři ke dni 5. 4. 2013	75
Tab. 23	Ukazatele estonských životních pojišťoven ve 3. pilíři ke dni 5. 4. 2013	75
Tab. 24	Přehled hlavních parametrů penzijních reforem ve vybraných zemích	76
Tab. 25	Důchodový věk u pojištěnců narozených 1936 až 1977	94
Tab. 26	Potřebná doba pojištění u důchodového pojištění	95
Tab. 27	Nominální zhodnocení a rozložení aktiv důchodových fondů ve vybraných zemích	96
Tab. 28	Procentní vyjádření vstupu občanů do 2. pilíře během 10 let	96
Tab. 29	Předpokládaný vývoj hodnoty průměrné mzdy v České republice	96
Tab. 30	Velikost vstupních nákladů penzijní společnosti	97
Tab. 31	Velikost průběžných nákladů penzijní společnosti v prvním roce.	97
Tab. 32	Velikost úplat důchodových fondů ve 2. pilíři důchodového systému	97

1 Úvod a cíl práce

1.1 Úvod

Obecně můžeme důchodové systémy hodnotit jako nové formy zabezpečení života ve stáří. V porovnání se současností se lidé dříve dožívali velmi nízkého věku. Hlavními příčinami byly války, nemoci, nedokonalá lékařská péče a nedostatek potravin. Důchodového věku se dožilo velmi malé procento obyvatelstva, o které bylo zvykem se postarat v rámci rodiny. Postupným zlepšováním životních podmínek lidí začaly vznikat první návrhy průběžných důchodových systémů, později označované pod pojmem Bismarckův penzijní systém. Je nutno podotknout, že tento systém působil jako doplňující forma zabezpečení na stáří. Aplikována byla pouze v případech, kdy se občané dožili výjimečně vysokého věku a rodina se již o ně nedokázala postarat. Postupně se tento princip důchodového zabezpečení začal uplatňovat ve velkém měřítku v rozvinutých zemích světa, až se stal základní složkou důchodového zabezpečení ve stáří. Původní koncept rodiny, který trval po celá staletí, se dostává do ústraní. To sebou přináší negativní efekty v podobě klesající natality, která nepříznivě ovlivňuje demografii zemí.

Současné důchodové systémy zasahují do ekonomických i politických oblastí. Svou velikostí a důležitostí jsou základními kameny pro stabilitu zemí. Z hlediska výdajové stránky rozpočtu zemí tvoří penzijní systémy jeho nejvýznamnější část. Průběžné penzijní systémy nepříznivě ovlivňuje demografické stárnutí obyvatelstva. Hlavními příčinami je klesající natalita ve vyspělých státech, kvalitní dostupná lékařská péče a zdravý životní styl. Průběžné systémy se dostávají v těchto případech na hranici svých možností, proto je nutné na vzniklou situaci reagovat a penzijní systém reformovat.

Úpravy penzijního systému probíhají v České republice již od konce 90. let 20. století. Dochází ke zvyšování odchodu věku do důchodu a zpřísňují se kritéria na dosažení plného starobního důchodu. V současnosti zaznamenává penzijní systém nejvýraznější změnu ve své novodobé historii. Od roku 2013 vznikl nový fondový systém. Lidé mohou spořit na důchod prostřednictvím penzijních společností, které obhospodařují individuální účty svých klientů. Penzijní společnosti nabízí kromě důchodového spoření i doplňkové důchodové spoření, které je v České republice mezi občany velmi oblíbené. Doplňkové důchodové spoření nabízí devět penzijních společností. Se vznikem důchodového spoření se penzijní společnosti musí rozhodnout, zda nový produkt zahrnou mezi své nabízené služby. Při rozhodování hrají důležitou roli, kromě finančních aspektů, také politické faktory a potřeby občanů. Výše uvedené faktory budou v diplomové práci blíže rozpracovány.

1.2 Cíl práce

Vznik 2. pilíře v České republice je zásadní změnou důchodového systému, na kterou se musí penzijní společnosti připravit. Legislativní změny mohou znamenat pro penzijní společnosti nové příležitosti a hrozby. Z tohoto důvodu je hlavním cílem diplomové práce dát penzijním společnostem doporučení, týkající se zavedení 2. pilíře důchodového systému v roce 2013. Doporučení budou zaměřena na hodnocení možností při vstupu penzijních společností do 2. pilíře důchodového systému. Dále budou popsána rizika, na která se musí penzijní společnosti zaměřit.

K dosažení hlavního cíle je nutné popsat vývoj důchodových systémů a popsat rizika, která nejvíce ovlivňují penzijní společnosti ve vybraných zemích. Vybrané země jsou identifikovány na základě shlukové analýzy, která rozděluje země podle demografických ukazatelů. Získaná podkladová data jsou zaměřena na 2. pilíř důchodového systému.

Stanovil jsem následující dílčí cíle, jejichž dosažení vede k naplnění hlavního cíle diplomové práce.

Prvním dílčím cílem diplomové práce je posouzení, zda dochází ke konvergenci u parametrů důchodových systémů a demografických ukazatelů v rámci států v Evropské unii. Naplnění cíle odpoví na otázku, zda je možná postupná harmonizace penzijních systémů v Evropské unii.

Druhým dílčím cílem je zhodnocení, zda penzijní reforma České republiky odpovídá svými parametry zemím s podobným demografickým vývojem. Dosažení dílčího cíle odpoví na otázku, zda změny v důchodovém systému jsou systematické a odpovídají změnám v zemích, které se potýkají s podobným demografickým výhledem.

Třetím dílčím cílem je zjištění, jaká hlavní pronatalitní opatření jsou zavedena v zemích, které vytvoří segment s nejlepším demografickým vývojem. Naplnění dílčího cíle vede k doporučení pro Českou republiku v rámci rodinné politiky. Důležitost dílčího cíle je v kladení důrazu na rodinu, protože stabilní sociální prostředí vytváří předpoklady pro založení rodiny. Žádná penzijní reforma nemůže být úspěšná, pokud výrazně ubývá aktivní část obyvatelstva a existuje sociálně nestabilní prostředí.

Obecným cílem diplomové práce je prohloubení znalostí o penzijní reformě mezi penzijními společnostmi a občany. V diplomové práci cituji odborné studie a materiály, které jsou často cizojazyčné, proto je zpracování informací v českém jazyce přínosem.

2 Metodika práce

Metodickým výchozím bodem při zpracování diplomové práce je studium odborných dokumentů, které se daným tématem zabývají. Mezi základní zdroje informací patří monografie, odborné časopisy, internetové zdroje získané z mezinárodních institucí OECD¹, WB², DG ECFIN³, AWG⁴ a výroční zprávy penzijních společností. Informace týkající se penzijních společností a druhého pilíře v České republice jsou získány z konzultací se zástupci penzijních společností.

V diplomové práci je využita metoda deskripce, indukce, dedukce, komparace, analýza a syntéza. V rámci postupu hodnocení možností penzijních společností je použita metoda abstrakce, která umožňuje se zaměřit na nejvýznamnější parametry.

V diplomové práci jsem aplikoval vícerozměrnou shlukovou analýzu, která shlukuje data s podobnými vlastnostmi. Cílem shlukové analýzy je nalézt smysluplné struktury a vytvoření taxonomií, které jsou základem pro vědecké třídění. Shluková analýza třídí prvky do shluků tak, že podobnost dvou prvků v rámci jedné skupiny je maximální a přitom podobnost s prvky náležejících mimo skupinu je minimální. Ve shlukové analýze je využit algoritmus hierarchického shlukování, který funguje na principu využití dříve nalezených shluků a následně z nich vytváří nové shluky. Určování vzdálenosti shluků je provedeno na základě centroidní metody, která porovnává hypotetická centra shluků na bázi euklidovské vzdálenosti. [01]

Pro zhodnocení možností penzijních fondů v rámci české penzijní reformy jsem vybral země, které jsou součástí Evropské unie a přitom jsou členy OECD. Na zkoumané země jsem použil shlukovou analýzu v programu STATISTICA10, která používá segmentační demografické kritérium. Výsledkem analýzy je dendrogram. Ze shluku zemí, který indikuje nejpříznivější demografický vývoj, jsem vybral země, ze které je získán popis rodinné politiky a doporučení pro českou rodinnou politiku. Ze shluku zemí, který indikuje společný demografický vývoj s Českou republikou, jsem získal země (dále jen „vybrané země“), které jsou popsány v kapitole 6. Důraz je kladen na změny v penzijních systémech od konce 90. let 20. století a počátku 21. století do současnosti se zaměřením na 2. pilíř důchodového systému dle klasifikace OECD. Z kapitoly 6 jsem získal vstupní data (nominální zhodnocení finančních prostředků penzijními fondy, účast občanů ve 2. pilíři důchodového systému a rozložení aktiv mezi důchodovými fondy), která jsou využita v kapitole 7 na hodnocení možností penzijních fondů v rámci penzijní reformy. Na vstupní soubor zemí jsem aplikoval ještě jednu shlukovou analýzu, která segmentovala země podle mnou zvolených parametrů uvedených v kapitole 5.2. Na základě vytvořených dendrogramů identifikuji

¹ OECD z angl. Organisation for Economic Co-operation and Development

² WB z angl. The World Bank

³ DG ECFIN z angl. Directorate General for Economic and Financial Affairs

⁴ AWG z angl. Working Group on Ageing

podle rozčlenění jednotlivých segmentů, zda dochází u zkoumaných zemí v rámci Evropské unie ke konvergenci nebo divergenci penzijních parametrů.

Hodnocení možností penzijních fondů v rámci penzijní reformy je provedeno na základě výpočtu nákladů a výnosů při zapojení penzijní společnosti do 2. pilíře. V diplomové práci se zabývám třemi variantami výpočtu. První varianta předpokládá stejnou procentuální účast zapojení občanů do druhého pilíře, která byla zjištěna ve vybraných zemích a následně v relativním měřítku přenesena na data České republiky. Druhá varianta předpokládá vstup 600 000 občanů do 2. pilíře. Třetí varianta předpokládá vstup 300 000 občanů do 2. pilíře. Společným předpokladem je, že důchodové spoření nabízí 6 penzijních společností, které si účastníky důchodového spoření rovnoměrně rozdělí.

Jednotlivé varianty výpočtů jsou založeny na zjednodušujících parametrech.

- Nominální zhodnocení aktiv penzijními společnostmi je po celé výpočtové období neměnné. Z kapitoly 6 byly získány průměrné hodnoty nominálního zhodnocení jednotlivých důchodových fondů⁵ (dále jen „DF“), které jsou zobrazeny v tabulce č. 27 v příloze B.
- Frekvence vstupu občanů do druhého pilíře je postupná, přičemž předpokládán počet občanů v jednotlivých variantách vstoupí do druhého pilíře za deset let. Občané vstupují do druhého pilíře každý rok vždy k 1. lednu. Jednotlivé procentní přírůstky občanů do druhého pilíře jsou zobrazeny v tabulce č. 28 v příloze B.
- Občané vstupující do druhého pilíře pobírají průměrnou mzdu České republiky. Vstupní hodnotou je průměrná mzda v České republice za rok 2012, která je získána z Českého statistického úřadu. Výše průměrné mzdy se každoročně zvyšuje o 2,5 %. Podle výše uvedených pravidel se z průměrných mezd v jednotlivých letech odvádí 5 % do druhého pilíře. Velikost jednotlivých průměrných mezd je zobrazena v tabulce č. 29 v příloze B.
- Mezi nejdůležitější vstupní náklady, které musí penzijní společnost vynaložit, patří náklady na software, získání licence, distribuce, marketing a kapitálové požadavky. Tyto náklady byly vybrány na základě toho, že svými hodnotami tvoří největší nákladové položky.

Náklady na distribuci jsou ovlivněny předpokládaným počtem občanů, který vstoupí do druhého pilíře. Hlavní položku v nákladech na distribuci tvoří výroba smluv a CD, přičemž předpokládané množství smluv, které se vrátí penzijní společnosti, je 30 %. Penzijní společnosti nemusí přikládat CD ke smlouvě, mohou dodatečné informace vytisknout na papír a přiložit klientovi ke smlouvě. Přitom vznikají dodatečné náklady na tisk a papír.

⁵ Kalkuluji pouze se třemi typy důchodových fondů (konzervativní, vyvážený, růstový) za účelem konzistentnosti dat s vybranými zeměmi.

V rámci moderního a praktického přístupu ke klientovi předpokládám, že penzijní společnost bude klientovi přikládat ke smlouvě CD.

Maximální výše nákladů na marketing je omezená zákonem č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření. V prvním roce může penzijní společnost vynaložit na marketing v rámci druhého pilíře až 3 000 násobek průměrné mzdy v národním hospodářství vyhlášené Ministerstvem práce a sociálních věcí za první až třetí čtvrtletí předcházejícího kalendářního roku. V dalších letech je maximální výše nákladů na marketing omezená 1 000 násobkem průměrné vyhlášené mzdy v národním hospodářství. Předpokládám, že se výše průměrné vyhlášené mzdy v národním hospodářství každoročně zvyšuje o 2,5 %. Marketingové náklady jsou ve výpočtech nastaveny na maximální zákonné hodnoty v daných letech.

Zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření definuje minimální výši základního kapitálu penzijní společnosti ve výši 300 mil. Kč. Velikost kapitálu musí penzijní společnost udržovat v přiměřené výši vzhledem k hodnotě majetku v obhospodařovaných důchodových fondech, účastnických fondech a v transformovaném fondu. V diplomové práci předpokládám, že mateřská společnost penzijní společnosti poskytne potřebný kapitál. Náklady na výše uvedený kapitál jsou ve formě placených úroků, které musí penzijní společnost platit mateřské společnosti. Výši úrokové sazby jsem odvodil na základě úrokových sazeb desetiletých státních dluhopisů České republiky, navíc jsem přidal k dané úrokové sazbě přírůžku 0,2 % p.a.

Výše uvedené náklady jsou uvedeny v tabulce č. 30 v příloze B.

- Největší položky mezi průběžnými náklady jsou náklady na poplatky (bankovní, depozitáři a správci portfolia), náklady na provize, ostatní provozní náklady, správní náklady (nájemné, audit, právní a daňové poradenství, softwarové služby, poštovné), dodatečné náklady na zaměstnance a marketingové náklady. Výše uvedené náklady jsou v rámci časové konzistentnosti dat upravené o inflaci 2 % p.a. Přitom náklady na poplatky a provize závisí na objemu obhospodařovaných aktiv a počtu nových účastníků. Náklady na provize jsou omezeny zákonem č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření v maximální výši 3,5 % průměrné mzdy v národním hospodářství vyhlášené Ministerstvem práce a sociálních věcí za uzavření jedné smlouvy o důchodovém spoření. Dodatečné náklady na zaměstnance jsou kalkulovány na základě přijetí 4 zaměstnanců, kteří budou pobírat hrubou mzdu ve výši 36 000 Kč. Výše uvedené náklady jsou zobrazeny v tabulce č. 31 v příloze B.

Výnosy penzijní společnosti tvoří úplaty od účastníků důchodového spoření. V diplomové práci kalkuluji se 2 druhy úplat. První úplata je za obhospodařování majetku účastníků. Maximální výše úplat je stanovena zákonem č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření. Velikost úplat jednotlivých důchodových fondů je zobrazena v tabulce č. 32 v příloze B. Druhý typ úplaty je za zhodnocení majetku v důchodových fondech. Velikost úplat je zobrazena v tabulce č. 32 v příloze B. Ve výpočtech počítám s maximální možnou výší úplat. V diplomové práci abstrahuji od jiných poplatků.

Na základě dat v tabulkách č. 27, 28 a 29 získávám pro jednotlivé varianty objem majetku v jednotlivých důchodových fondech, které spravuje penzijní společnost. Výše uvedený objem aktiv je nutné upravit na průměrnou hodnotu ročního fondového kapitálu, ze kterého je odečtena úplata za obhospodařování majetku. Úplata za zhodnocení finančních prostředků je vypočtena z rozdílu, který vznikne odečtením hodnoty zhodnoceného kapitálu ke konci roku a kapitálu vstupujícího do daného roku. Čistá aktiva tvoří výpočtový základ pro další období, kde se výpočtový vzorec opakuje.

Vypočtené objemy finančních prostředků za jednotlivé roky jsou přeneseny do výpočtu nákladů, kde hrají důležitou roli v rámci variabilních nákladů. Náklady na poplatky (bankovní, depozitáři a správci portfolia) jsou tvořeny z fixní složky, která se pohybuje dle zástupce penzijní společnosti ve výši 18 mil. Kč. Velikost variabilní složky lze charakterizovat tak, že náklady na poplatky při obhospodařování 1000 Kč majetku jsou ve výši 1,35 Kč.

Vypočtený objem finančních prostředků za jednotlivé roky ovlivňuje minimální výši potřebného kapitálu. Dle zákona č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření musí penzijní společnost zvýšit potřebný kapitál o 0,05 % z celkové hodnoty majetku, který ve 2. a 3. pilíři penzijní společnosti převyšuje 5 mld. Kč. Objem finančních prostředků ve 3. pilíři je získán od AXA penzijní společnosti a. s. V diplomové práci předpokládám 4 % růst aktiv ve 3. pilíři penzijní společnosti.

Výnosy a náklady za jednotlivé roky jsou kumulovány a následně jsou z nich vytvořeny grafy s nákladovými a výnosovými křivkami. Vzdálenost protnutí výše uvedených křivek od počátku časové osy představuje dobu, kdy se náklady rovnají výnosům z investice. Tento parametr bude jedním z kritérií, který bude rozhodovat o vstupu penzijní společnosti do 2. pilíře důchodového systému. Další parametry, které budou mít v rozhodování velkou váhu, jsou politická rizika a názory veřejnosti k penzijní reformě. Tyto dodatečné faktory byly shledány jako klíčové pro dlouhodobou perspektivu české penzijní reformy v bakalářské práci samotného autora. [02]

Výpočty nákladů a výnosů pro penzijní společnost jsem provedl v Microsoft Office Excel 2003. Veškeré výpočty, tabulky a materiály jsem uložil na příložené CD.

Diplomovou práci jsem zpracoval podle šablony doc. Ing. Dr. Jiřího Rybičky. [03]

3 Klasifikace penzijních systémů

Bezděk penzijní systémy dělí dle jejich provozovatele, kterým je veřejný nebo soukromý sektor. Dalším významným kritériem rozdělení je způsob financování penzijního systému. Rozeznáváme tyto druhy: PAYG⁶, částečně fondový přístup, plně fondový přístup a zdánlivý fondový přístup. Penzijní systémy dělíme dle druhu penzijních dávek na příspěvkově a dávkově definované systémy. Daňové prostředí je nedílnou součástí ekonomického prostředí zemí, proto i penzijní systémy v této soustavě vykazují 2 základní přístupy ke zdanění: EET⁷ a TEE⁸ způsob. [04]

3.1 Penzijní systémy spravované veřejným a soukromým sektorem

Ve většině zemí existuje vedle sebe soukromý a veřejný sektor, který provozuje penzijní zabezpečení. Hlavní odlišnosti, které uvádí Bezděk, nastávají ve váze těchto pilířů penzijního systému. Veřejným provozovatelem penzijního systému bývá většinou stát. [04]

Státem spravovaný penzijní systém znamená, že stát odpovídá za výběr pojistného a výplatu důchodu občanům. Tyto výplaty penzí Brdek obecně dělí na paušální penze a penze spjaté s výdělkem. Paušální penze znamená stejnou výplatu dávek všem důchodcům bez ohledu na to, jaký příjem pobírali během své produktivní doby života. Naopak penze, která je spjatá s výdělkem důchodců, bere ohled na výši příjmů během produktivní doby života. [05]

V případě privátního penzijního systému se výběr pojistného a výplata dávek uskutečňuje v rámci soukromého sektoru. Ten v praxi zabezpečují a organizují zaměstnavatelé nebo je odpovědnost přenesena až na občany, kteří vlastní individuální účty spravované penzijními fondy, na které si občané spoří na vlastní stáří. [04]

3.2 Penzijní systémy dle způsobu financování

Průběžný systém, označovaný jako PAYG systém, je nejčastěji se vyskytující formou financování evropských důchodových systémů. Za okamžik vzniku tohoto systému můžeme označit druhou polovinu 20. století. Orsag a Stiglitz vidí příčinu v tom, že jedna generace lidí zažila finanční krizi, světovou válku a následnou devalvaci úspor. Vznik PAYG systému, který generoval penze pro zmi-

⁶ PAYG z angl. Pay As You Go

⁷ EET z angl. Exempt contributions, Exempt investment income and capital gains of the pension institutions, Taxed benefits

⁸ TEE z angl. Taxed contributions, Exempt investment income and capital gains of the pension institutions, Exempt benefits

něnou generaci, pro ni znamenal do jisté míry zadostiučinění. Vzniklý průběžný systém umožnil okamžitou redistribuci finančních prostředků důchodcům. Hlavní vliv na vznik PAYG systému dle Orsaga a Stiglitze jsou výše uvedené politické důvody. Mezigenerační politika státu blahobytu byla spíše v ústraní. [06]

PAYG systém je typický velkými mezigeneračními transfery, jak uvádí Van der Linden a Bovenberg. Znamená to, že se vybrané pojistné od ekonomicky aktivních lidí okamžitě přerozděluje současným důchodcům. Peníze pouze protékají systémem a nikde se nezhodnocují. Bovenberg a Van der Linden rozlišují dva typy PAYG systému. Prvním typem je penzijní systém, který je velmi solidární a poskytuje rovné důchodové dávky všem důchodcům. Druhým typem je penzijní systém, který je méně solidární a výše penze závisí na velikosti zaplacených příspěvků. [07]

Parametry PAYG systému jsou dle Tomeše dobře regulovatelné a v případě příznivých předpokladů demografického vývoje je tento průběžný systém schopen dosáhnout makroekonomické efektivity a stability. Tomeš uvádí výhodu PAYG systému v možnosti reagovat na hospodářské výsledky státu. Jako nejpožívanější nástroj uvádí valorizaci důchodových dávek. Ovšem v případě nepříznivého demografického vývoje označuje PAYG systém jako dlouhodobě neudržitelný. [08]

PAYG s nárazníkovým fondem dle Bezděka funguje na stejném principu jako základní PAYG systém. Rozdíl nastává v tom, že když se vytvoří přebytek finančních prostředků na důchodovém účtu, investuje se na kapitálovém trhu a úrokové výnosy slouží jako dodatečný zdroj pro financování penzijních dávek. [04]

Plně fondový systém dle Bezděka postrádá jakoukoliv mezigenerační solidaritu. Každý občan se musí na své stáří zajistit svými příspěvky u penzijních společností. Výplata dávek v důchodovém věku závisí na výši naspořené částky a dlouhodobém úrokovém výnosu. [04]

Částečně fondový systém definuje Bezděk jako propojení PAYG systému s plně fondovým systémem. Jedná se o hybrid, kdy penzijní systém obsahuje dva povinné pilíře. [04]

Zdánlivý fondový přístup kombinuje dle Bezděka výhody PAYG systému a fondového mechanismu. Výběr pojistného je pro výplatu penzí uskutečňován pomocí PAYG systému, avšak výpočet dávek se provádí podle fiktivních osobních účtů každého občana. Během produktivní doby života občana se pojistné placené na sociální zabezpečení ihned přesouvá na současné výplaty penzí, ale toto pojistné se i zároveň uloží na fiktivním účtu občana. K tomuto účtu se připisuje zhodnocení, které se vypočítává z růstu základny, ze které se platí pojistné. Jedná se tedy o procentuální růst mezd a platů. Výše penzí závisí přímo na výši aktiv fiktivního účtu a nepřímo na očekávané střední délce života. [04]

3.2.1 Průběžné financování

V rámci průběžného financování se vybrané finanční prostředky od ekonomicky aktivních účastníků rozdělí a vyplatí současným poživatelům penzí. Tento sys-

tém je závislý na demografickém vývoji obyvatelstva. Pokud bude ubývat ekonomicky aktivních lidí, kteří budou přispívat do systému, a počet poživatelů důchodových dávek naopak přibývat, je otázkou času, kdy se systém dostane do deficitu. Průběžný způsob financování sleduje společenské cíle v souladu se sociálním státem – státem blahobytu. Občané s vyššími příjmy platí do systému více, než občané s nižšími příjmy. Dále se používá v případech, kdy stát postihnou válečné konflikty, sociální a ekologické katastrofy. Tímto pružným reagováním na vzniklou situaci dokáže zajistit starším lidem důstojné podmínky pro stáří. Další vlastností průběžného financování je teoretická nemožnost krachu. Systém by zkrachoval v tom případě, kdy by neexistovala žádná populace v produktivním aktivním věku a stát by nemohl efektivně vybírat příspěvky. Pokud nastane změna vnějších podmínek, může se pomocí úprav parametrů důchodového systému nastavit rovnováha. Holman upozorňuje na důsledky takového jednání. Snaha o rovnováhu důchodového systému může vést k vysokému zdanění práce a k nízkým penzím pod hranicí chudoby. [09]

Průběžný důchodový systém může mít skrytý vliv na tvorbu kapitálu. Musgrave vysvětluje tuto skutečnost tvrzením. Pokud jsou lidé účastni průběžného penzijního systému během produktivní doby života, předpokládají, že mají zajištěno uspokojování potřeb v důchodovém věku a z tohoto důvodu již nepovažují za nutné další úspory. Dávkově definovaný PAYG systém se považuje za důchodový systém, který účastníky nemotivuje k tvorbě kapitálu. Tento vliv může být korigován několika aspekty. Nejčastější důvody zmiňují dostupnost minimálních důchodů, které občany motivují ke zvýšení sociálního postavení a tím i ke zvýšení míry úspor. Dále dostupnost předčasných důchodů, které vedou ke snížení běžného důchodu, mohou vést ke zvýšení míry úspor za účelem zabezpečení životní úrovně na stáří. [10]

Příjmová strana PAYG systému, která je ovlivněna hospodářskou situací státu, není nijak svázaná s výdajovou stranou, kterou ovlivňují mandatorní podmínky pro přiznání důchodů, přičemž výše dávek je určena zákonem. O vyrovnanost důchodového systému se stará stát. Popsanou rovnováhu vyjadřuje Marek pomocí těchto rovnic: [11]

$$cwE = pwR \quad (1)$$

kde E je počet ekonomicky aktivních lidí přispívajících do systému

R je počet důchodců

c je procentuální výše příspěvků

w značí průměrnou mzdu

p je průměrná výše náhradového poměru

Z rovnice je patrná závislost parametrů výše příspěvku a výše důchodů (vznikne $p*w$). Z tohoto důvodu můžeme ovlivnit pouze jeden parametr. Pokud stát chce garantovat důstojné podmínky na stáří, bude chtít zachovat průměrnou výši důchodu stabilní. Lze tedy psát:

$$c = p \left(\frac{R}{E} \right)^* (1 - t) \quad (2)$$

kde t je poměr příspěvků ze státního rozpočtu k celkovým výdajům

Rovnováha PAYG systému je zajištěna státem, proto se k rovnici přidávají příspěvky ze státního rozpočtu. Základním faktorem stability důchodového systému je poměr R/E . Pokud tento ukazatel vztáhneme k demografickému vývoji R^*/E^* , kde R^* může značit počet lidí starších 65 let a E^* počet lidí ve věkovém intervalu 20 – 64 let. Můžeme vzorec č. 2 psát do následující formy:

$$c = pf \left(\frac{R^*}{E^*} \right)^* (1 - t) \quad (3)$$

kde f značí poměr důchodového pokrytí

Tento faktor zahrnuje důchodovou politiku státu, odchod do předčasných důchodů, participaci na trhu práce, individuální nabídku práce, která v sobě zahrnuje preference účastníků a podmínky na trhu práce.

Na rovnováhu vzorce č. 3 má největší vliv stárnutí populace (R^*/E^*) a důchodová politika státu (změna f). Stárnutí populace je problém v mnoha vyspělých státech. Tyto země jsou nuceny negativním demografickým vývojem ke změnám důchodových systému pomocí parametrických či systémových reforem.

3.2.2 Fondové financování

Fondový systém kombinuje spoření v produktivní době jedinců a pojištění, ze kterého se následně čerpá důchod. Barr komentuje tento vztah mezi jedincem a fondem jako uzavřenou sázku. Pokud jedinec nashromáždí ve fondu dostatečně velké množství a zemře před dosažením plnění nebo krátce po něm, vyhrává sázku fond. V opačném případě, pokud se jedinec dožije vysokého věku, vyhrává sázku on. [12]

V rámci fondového financování se důraz odpovědnosti přesouvá na občany, kteří si spoří na penzi v penzijních fondech. Finanční prostředky se zhodnocují na kapitálových trzích, proto investiční činnost penzijních fondů je podrobena regulaci, dohledu, kontrole, formálním požadavkům na složení portfolia a požadavkům na organizačně personální strukturu. Všechny tyto kroky by měly vést ke snížení rizik pro účastníky. Regulace omezuje činnost penzijních fondů a vede k nižším potencionálním výnosům jednotlivých penzijních fondů. Fondové financování charakterizuje Shokkaert a Van Parijs jako formu kolektivního investování, kde podmínky, příspěvky a výplata penzí je dána pojistně matematickými výpočty. Fondový systém je typickým představitelem soukromého sektoru, který nabízí nejširší možnosti pro svobodné rozhodování jedinců. [13]

Podle závaznosti rozlišují Shokkaert a Van Parijs spoření na penzi na povinné a dobrovolné. Pokud je důchodové spoření povinné, označují ho jako dru-

hý pilíř důchodového systému. Závaznost tohoto typu důchodového spoření se týká i nemožnosti v budoucnu z tohoto druhého pilíře vystoupit. Jako dobrovolné důchodové spoření označují třetí pilíř důchodového systému. Má sloužit k dobrovolnému odložení současné spotřeby občanů a později ke zvýšení finanční úrovně ve stáří. Dobrovolnost stát motivuje daňovými zvýhodněními. [13]

Demografický vývoj působí i na fondový systém. S poklesem podílu produktivní populace na celkovou populaci se může stát kapitál relativně nadbytečný k práci. Občané během produktivní doby života shromažďují finanční prostředky, které v postproduktivním věku prodávají a nakupují za ně důchod. V rámci stárnutí populace roste počet občanů nabízejících aktiva a klesá počet občanů poptávajících aktiva. Nabídka aktiv může tedy překonat poptávku aktiv a to může vést k situaci, kdy reálná hodnota aktiva použitelná na nákup důchodu klesá. Této situaci lze zabránit diverzifikací portfolia na zahraničních kapitálových trzích. Výjimkou je pouze hypotetická situace, kdy by veškerá populace ve všech státech světa stárla. [13]

3.3 Dávkově a příspěvkově orientované penzijní dávky

Dávkově orientovaný penzijní plán vytváří velikost penzí na základě faktorů, kterými jsou: počet let, kdy občan platil pojistné v rámci sociálního zabezpečení, výše příjmů občana během sledovaného období a velikost aktuálního parametru, který stanoví zákon. Každý tedy, kdo zná velikost těchto parametrů, si může vypočítat velikost své penze. [04]

Příspěvkově orientovaný penzijní plán nevytváří takovou jistotu výpočtu penze pro účastníky. Výše penze závisí na velikosti příspěvku účastníka a na zhodnocení jeho aktiv penzijním fondem. [04]

3.4 Daňové prostředí a penzijní systémy

Daňové soustavy jsou v mezinárodním měřítku velmi různorodé, ale obecně se vyskytují dle Bezděka dva přístupy. Prvním z nich je způsob zdanění, který zdaňuje pouze výplatu dávek penzí v rámci daně z příjmu. Příspěvky do systému i následné zhodnocení je vyjmuta ze zdaňování. Takový typ zdanění je označován jako tzv. EET systém. [04]

Druhý způsob nezdaňuje výnosy na účtech klientů ani později vyplácené penze. Rozdíl nastává u placení příspěvků, které jsou placeny až ze mzdy po zdanění. Příspěvky nejsou odčitatelnou položkou ze základu daně pro výpočet mzdy. Tento typ zdanění je označován jako tzv. TEE systém. [04]

4 Vývoj důchodového systému v ČR

Politické a sociální změny po roce 1989 si vyžádaly i změny v důchodovém systému. Současný důchodový systém začal vznikat v devadesátých letech minulého století prostřednictvím dílčích reforem. Vznikla nová státní organizace spravující sociální zabezpečení – ČSSZ. Další reformní kroky se týkaly odstranění diskriminace OSVČ, pravidel pro valorizaci důchodů a zabývaly se organizačním sjednocením důchodového a nemocenského pojištění. Proces byl završen přijetím zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Zákon nabyl účinnosti 1. ledna 1996 a již několikrát byl novelizován.

Česká republika se po roce 1989 stala otevřenou ekonomikou a začala být ovlivňována liberálním ekonomickým myšlením. Uvedené změny kladly důraz na svobodu jednotlivce, se kterou přicházela odpovědnost nejen za přítomnost, ale hlavně odpovědnost za svoji životní úroveň v seniorském věku. Nástup liberalismu nebyl dle Šulce a Illetška jediným impulsem k vytvoření penzijního připojištění. Česká republika se mohla inspirovat ve vyspělých státech světa, kde jsou dodatečné formy spoření na důchod zcela běžné. Návrhy dodatečného spoření na důchod byly dokončeny v roce 1994 a byly realizovány zákonem č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění. [14]

Vzniklý průběžný systém je charakterizován těmito principy: solidarita, povinnost účastnit se ho pro všechny ekonomicky aktivní občany, dávkově definované důchody, jednotnost systému a dynamická konstrukce, kdy se prvky ve výpočtu penzí upravují o aktuální ekonomický vývoj.

Český důchodový systém je dávkově definovaný a průběžně financovaný. V rámci daňového prostředí těžší penzijní systém z výhod TEE systémů. Vyplácené peníze jsou od daně z příjmů osvobozeny, vyplácí se v čisté výši. Český stát je garantem při vyplácení dávek z důchodového pojištění, protože výdaje na důchodové pojištění jsou součástí státního rozpočtu. Veškeré dávky z důchodového pojištění jsou přezkoumatelné soudem v působnosti správního soudnictví.

Nejdůležitější reformní kroky od roku 1996 důchodového systému podle Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky jsou zobrazeny v následujícím časovém výčtu. [15]

Rok 1996

Byl zaveden samostatný důchodový účet, na který plynou příspěvky a zároveň se z něj vyplácí současné peníze. Tento účet dokáže zachytit bilanci důchodového účtu.

Rok 1997

Omezil se zápočet většiny náhradních dob pojištění.

Rok 1999

Vznikla novela penzijního připojištění, která zavedla daňové zvýhodnění pro účastníky tohoto spoření na penzi.

Rok 2001

Byl znevýhodněn předčasný odchod do důchodu a naopak zvýhodněn odklad odchodu do důchodu.

Rok 2003

Byl zvýšen věk odchodu do důchodu na 63 let (s věkovou diferenciací pro muže a ženy, podle počtu odchovaných dětí a to v rozmezí 59 – 62 let). Byla omezena možnost předčasného odchodu do důchodu a byl omezen zápočet doby studia. Valorizace penzí bude prováděna k 1. lednu. Zvýšila se o dva procentní body sazba pojistného na důchodové pojištění a snížila se o dva procentní body sazba pro příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, přitom zůstalo celkové zatížení neměnné. Rozhodlo se o postupném zvyšování minimálního vyměřovacího základu pro OSVČ (v letech 2004 až 2006).

Rok 2004

Ustanovila se Bezděkova komise pro návrh penzijní reformy.

Rok 2005

Bezděkova komise zveřejnila výsledky práce a publikovala Závěrečnou zprávu.

Rok 2007

Zákon č. 152/2007 Sb., reaguje na nález Ústavního soudu. Tento zákon sjednotil prokazování náhradní doby péče o dítě mezi muži a ženami. Mezi náhradní doby pojištění se nově počítá i péče o osobu mladší 10 let, která je závislá na péči jiné osoby ve stupni I.

Rok 2008

Parametrické úpravy penzijního systému podle zákona č. 306/2008 Sb. Postupné prodloužení doby pojištění potřebné pro vznik nároku starobního důchodu na 35 let (včetně náhradních dob pojištění) nebo na 30 roků (bez náhradních dob). Postupné omezení zápočtu náhradních dob pojištění pro stanovení nároku na starobní důchod na 80 % (kromě péče o dítě do 4 let jeho věku, péče o osobu, která je závislá na péči jiné osoby a bývalé povinné vojenské služby). Zvyšování věku odchodu do důchodu pro muže a ženy, které nevychovaly žádné dítě nebo jedno, na 65 let (u žen 62 – 64 let podle počtu odchovaných dětí). Prodloužení doby pro předčasný odchod do důchodu z 3 na 5 let. Zrušení doby studia získané po roce 2010 jako náhradní doba pojištění (s výjimkou posuzování nároků na invalidní důchod). Vláda má možnost zvýšit důchody v mimořádném termínu, pokud ceny vzrostou o 5 %.

Rok 2011

Ústavní soud shledal ustanovení § 15 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění jako protiústavní. Zákon č. 220/2011 Sb., reaguje na tento nález Ústavního soudu a upravuje redukční hranice. Zákon jednoznačně sta-

novuje výši těchto hranic pro zjištění výpočtového základu přímo v zákoně v návaznosti na průměrnou mzdu. První redukční hranice byla stanovena jako 44 % průměrné mzdy a druhá ve výši čtyřnásobku průměrné mzdy. Základní výměra důchodu se rovněž provázala s průměrnou mzdou ve výši 9 %. Došlo k prodloužení rozhodného období pro zjištění osobního vyměřovacího základu z 30 let na celoživotní (s výjimkou doby soustavné přípravy na budoucí povolání formou studia). Bylo schváleno pětileté přechodné období, kde se zavádí 3 redukční hranice, které se každý rok mění. Pro aktuální rok 2013 jsou redukční hranice následující: 1. redukční hranice je 44 % průměrné mzdy (zápočet částek osobního vyměřovacího základu do této hranice je 100 %), 2. redukční hranice je 116 % průměrné mzdy (zápočet mezi první a druhou redukční hranicí je 27 %) a 3. redukční hranice je ve výši čtyřnásobku průměrné mzdy (zápočet mezi druhou a třetí redukční hranicí je 19 %). Zápočet nad třetí redukční hranicí je 6 %. Dochází ke zvyšování důchodového věku i po dosažení 65 let. Valorizace důchodu bude odpovídat růstu indexu spotřebitelských cen a jedné třetině růstu reálných mezd.

Zrušila se výplata jednorázové částky při pozbytí nároku na vdovský nebo vdovecký důchod z důvodu uzavření nového manželství.

Zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření zavedl druhý pilíř důchodového systému do důchodového systému. Změny se týkaly poklesu procentní výměry z 1,5 % na 1,2 % výpočtového základu měsíčně. Tato procentní výměra se snižuje pouze, pokud doba pojištění z výdělečné činnosti se kryje s dobou účasti na důchodovém spoření.

Rok 2012

Vláda přehlasovala veto prezidenta a schválila technickou část důchodové reformy (zákon č. 397/2012 Sb., o pojistném na důchodové spoření). Bylo to nutné z důvodu odložení daňové reformy na rok 2015.

Rok 2013

Dne 1. 1. 2013 došlo ke spuštění penzijní reformy a k vytvoření účastnických a transformovaných fondů ve třetím pilíři. V České republice existuje důchodový systém složený ze tří pilířů.

4.1 Druhy penzí z důchodového pojištění

Česká správa sociálního zabezpečení vyplácí tyto druhy penzí: [16]

1. Starobní důchody

- Nárok na starobní důchod vznikne získáním potřebné doby pojištění a dosažením důchodového věku (viz. příloha A). Důchodový věk je v současné době neomezen. V příloze A je zobrazen důchodový věk pro pojištěnce narozené od roku 1936 až 1977. Důchodový věk pro později narozené se vy-

počte tak, že se k roku 1977 připočte takový počet měsíců, který odpovídá dvojnásobku rozdílu roku narození pojištěnce a roku 1977. Potřebná doba pojištění se také postupně prodlužuje a závisí na tom, v jakém roce dosáhne pojištěnec důchodového věku. V roce 2013 dosáhnou muži narození v roce 1951 důchodového věku 62 let a 8 měsíců a bezdětné ženy narozené v roce 1952 důchodového věku 61 let a 8 měsíců. V metodice výpočtu důchodového věku je tendence k vyrovnávání důchodového věku mezi muži a ženami. Ke sjednocení důchodového věku dojde v České republice podle stávající metodiky v roce 2041. Potřebná doba pojištění pro nárok na starobní důchod v roce 2013 je 29 let. Po roce 2018 bude činit doba pojištění 35 let.

- Pokud pojištěnec získal alespoň 19 let doby pojištění a dosáhl v roce 2013 věku alespoň o 5 let vyššího než je stanovený důchodový věk pro muže stejného data narození, vzniká mu nárok na starobní důchod.
- Starobní důchod obdrženy před důchodovým věkem se nazývá předčasným starobním důchodem. Nutnou podmínkou pro získání předčasného důchodu je mít potřebnou dobu pojištění. Když je tato podmínka dodržena, tak doba, kdy má pojištěnec nárok na získání předčasného důchodu závisí na důchodovém věku. Pokud je důchodový věk pojištěnce alespoň 63 let, vznikne nárok tomuto pojištěnci nejdříve dosažením 60 let. V tomto případě lze odejít do předčasného důchodu nejdříve 5 let před důchodovým věkem. Je-li důchodový věk pojištěnce nižší než 63 let, vznikne mu nárok nejdříve dnem, od kterého mu chybí k dosažení důchodového věku 3 roky. Procentní výměra se snižuje za každých započatých 90 dní z doby, kdy se předčasný důchod přiznává do dne dosažení důchodového věku:
 - 0,9 % výpočtového základu za období prvních 360 dnů,
 - 1,2 % výpočtového základu za období od 361. do 720. kalendářního dne,
 - 1,5 % výpočtového základu za období od 721. kalendářního dne.

2. Invalidní důchody

- U invalidních důchodů rozeznáváme 3 stupně invalidity. Rozdělení do jednotlivých kategorií invalidity závisí na míře omezení pracovních schopností pojištěnce. Pokud pracovní schopnost pojištěnce klesla:
 - nejméně o 35 % až do 49 %, jedná se o invaliditu 1. stupně,
 - nejméně o 50 % až do 69 %, jedná se o invaliditu 2. stupně,
 - nejméně o 70 %, jedná se o invaliditu 3. stupně.
- Podmínky pro získání nároku na invalidní důchod jsou:

Pojištěnec nedosáhl 65 let nebo důchodového věku, je-li důchodový věk vyšší. Po dosažení této věkové hranice vzniká pojištěnci nárok na starobní důchod. Výjimkou z tohoto pravidla je situace, kdy pojištěnec se stal invalidním z důvodu nemoci z povolání nebo následkem pracovního úrazu.

V tomto případě při splnění nároku na získání starobního důchodu, může vzniknout nárok na získání invalidního důchodu.

Pojištěnec se stal invalidním prvního, druhého, nebo třetího stupně.

Pojištěnec dosáhl potřebné doby pojištění, nebo jeho invalidita vznikla důsledkem nemoci z povolání nebo pracovního úrazu. U pojištěnců starších 38 let se zavádí nové pravidlo. Pokud tito pojištěnci nesplní potřebnou dobu pojištění v posledních deseti letech, můžeme dobu pojištění považovat za splněnou, když v posledních 20 letech před vznikem invalidity získal alespoň 10 let pojištění. Potřebnou dobu pojištění zobrazuje tabulka č. 1.

Tab. 1 Doba pojištění pro přiznání českého invalidního důchodu

Věk pojištěnce	Potřebná doba pojištění
Do 20 let	Méně než 1 rok
Od 20 let do 22 let	1 rok
Od 22 let do 24 let	2 roky
Od 24 let do 26 let	3 roky
Od 26 let do 28 let	4 roky
Nad 28 let	5 let

Zdroj: Česká správa sociálního zabezpečení [16]

Dopočtenou dobou u invalidních důchodů se rozumí doba, vzniklá od nároku na získání invalidního důchodu do dosažení důchodového věku. V závislosti na tom, kdy vznikne nárok na invalidní důchod a na době pojištění od 18 roku pojištěnce, se dopočtená doba započte ve sníženém nebo plném rozsahu.

- Valorizace těchto důchodů se uskutečňuje k datu přiznání invalidního důchodu.

3. Pozůstalostní důchody

- Vdovský a vdovecký důchod dostává vdova nebo vdovec po zemřelém manželovi nebo manželce, jestliže zemřelý:
 - pobíral starobní důchod nebo
 - pobíral invalidní důchod nebo
 - ke dni své smrti splnil podmínku nároku na starobní důchod nebo
 - ke dni své smrti dosáhl potřebné doby pojištění pro získání invalidního důchodu nebo zemřel následkem pracovního úrazu.

Nárok na získání vdovského nebo vdoveckého důchodu po uplynutí jednoho roku od data úmrtí zemřelého se od 1. 1. 2010 změnil. Vdova nebo vdovec musí dosáhnout věku alespoň o 4 let nižšího, než je důchodový věk pro muže stejného data narození, nebo důchodového věku, pokud je sku-

tečný důchodový věk nižší. Od 1. 1. 2012 se zkracuje lhůta 5 let na 2 roky, kdy může opětovně vzniknout nárok na vdovský nebo vdovecký důchod při splnění podmínek.

- Sirotčí důchod dostává nezaopatřené dítě po svém zemřelém rodiči, osvojiteli nebo po osobě, která dítě převzala do péče na základě rozhodnutí soudu o svěření dítěte do výchovy nebo do společné výchovy manželů. Sirotčí důchod může nezaopatřené dítě čerpat nejdéle do věku 26 let. Podmínky, které musí splňovat zemřelý, na získání sirotčího důchodu pro nezaopatřené dítě jsou stejné jako podmínky pro získání nároku vdovského, či vdoveckého důchodu. S výjimkou, kdy pro nárok na získání sirotčího důchodu postačuje, aby zemřelý získal ke dni své smrti alespoň polovinu doby pojištění potřebné pro získání nároku na invalidní důchod.

4.2 Výpočet důchodových dávek

Výpočet důchodu je podle Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky, jak uvádí ve své pojistně matematické zprávě o důchodovém pojištění z roku 2012, konstruován jako dvousložkový. Vzorec výpočtu je následující: [17]

$$PD = ZV + PV \quad (4)$$

kde PD je přiznaný důchod

ZV je základní výměra

PV je procentní výměra

Základní výměra je jedním ze solidárních prvků v konstrukci výpočtu důchodových dávek. Tato výměra náleží každému důchodci ve stejné výši, je vázána 9 % na všeobecný vyměřovací základ (VVZ). Ten vyhláší Ministerstvo práce a sociálních věcí vyhláškou pro daný rok, jedná se o průměrnou mzdu v daném roce. Základní výměra je pro všechny penze získané z důchodového pojištění stejná, tedy pro starobní důchod, předčasný starobní důchod, invalidní důchod a pozůstalostní důchod. Základní výměra v roce 2013 je 2330 Kč.

Procentní výměra je variabilní složkou ve výpočtu důchodu a závisí na výpočtovém základu a počtu roků pojištění. Procentní výměra⁹ je konstruována následovně.

$$PV = ZPVZ * VZ \quad (5)$$

kde ZPVZ je základní procento výpočtového základu

VZ je výpočtový základ

⁹ Výše procentní výměry u pozůstalostních důchodů se stanovuje na základě procentní výměry starobního důchodu nebo invalidního důchodu třetího stupně invalidity, na který měl ke dni úmrtí zemřelý nárok. U sirotčích důchodů je takto vypočtená výše procentní výměry 40 % a 50 % u vdoveckých a vdovských důchodů.

Výpočtový základ vznikne redukcí osobního vyměřovacího základu, za který označujeme průměrnou mzdu pojištěnce, která je indexovaná za rozhodné období¹⁰. Indexace je prováděna způsobem, který reflektuje vývoj všeobecného vyměřovacího základu (průměrné mzdy). Osobní vyměřovací základ je redukován na výpočtový základ pomocí dvou redukčních hranic.

$$VZ = OVZ * rr1 - \max(0; (OVZ - rh1)) * (rr2 - rr1) - \max(0; (OVZ - rh2)) * rr1 \quad (6)$$

kde OVZ je osobní vyměřovací základ

rr1, rr2 jsou procenta zápočtů do 1. (100 %) a 2. (26 %) redukční hranice

rh1, rh2 jsou 1. (44 % VVZ) a 2. (400 % VZZ) redukční hranice

Redukční hranice jsou dalším solidárním prvkem v penzijním systému, protože k vyšším výdělkům se přihlíží méně než k nižším výdělkům. V porovnání s rokem 2011 došlo ke snížení této solidarity, kdy vláda musela reagovat na nález Ústavního soudu, publikovaný pod číslem 135/2010 Sb. Z důvodu razantní změny výše důchodů se zavedlo přechodné období od 30. září 2011 do 31. prosince 2014, ve kterém se zavádí tři redukční hranice. [16]

Základní procento výpočtového základu je závislé na době pojištění a procentní sazbě za rok pojištění. Doba pojištění je časový interval, po který pojištěnec platí pojistné. Do doby pojištění se započítávají i tzv. náhradní doby pojištění, které jsou zákonem definované sociální situace. Takovými situacemi může být doba, po kterou je pojištěnec nezaměstnaný nebo je na mateřské dovolené, či vykonával povinnou vojenskou službu. V případě invalidní penze se k době pojištění připočítává dopočtená doba pojištění. Základní procento výpočtového základu se vypočte podle následujícího vzorce:

$$ZPVZ = \text{int} \left(\frac{DP1 + DP2 * 0,8}{365} \right) * AR \quad (7)$$

Kde DP1 je doba pojištění krytá ze 100 %

DP2 je doba pojištění krytá z 80 %

AR je procento za rok pojištění

Doba výdělečné činnosti pojištěnce je dobou pojištění, která se započítává vždy ze 100 %. K této době se započítávají i některé doby náhradního pojištění (péče o dítě do 4 let věku, povinná základní vojenská služba). Ostatní náhradní doby pojištění se započítávají z 80 %.

Procento za rok pojištění je definováno podle druhu důchodu. Pro starobní důchod a invalidní důchod pro invaliditu 3. stupně je procento za rok pojištění 1,5 %. Pokud se doba účasti pojištěnce na důchodovém pojištění pro získání nároku na starobní důchod, kryje s dobou účasti na důchodovém spoření, tak se procento za rok pojištění snižuje na 1,2 %. U invalidních důchodů 2. stupně

¹⁰ Za rozhodné období považujeme celé období pojištěnce, kdy pobírá příjmy. Kromě období před rokem 1986, z důvodu horší kvality dat.

ně je procento za rok pojištění 0,75 % a v rámci invalidních důchodů 1. stupně je 0,5 %.

Příčemž platí, že minimální výše procentní výměry pro rok 2013 je 770 Kč.

4.3 Penzijní reforma

Český důchodový systém má hlavní průběžný pilíř, který tvoří až 95 % příjmu současných důchodců. Tato závislost na jednom zdroji představuje riziko, na které reaguje penzijní reforma. Nejprve došlo k parametrickým úpravám důchodového systému, týkající se důchodového věku a principu solidarity důchodového systému. Poté nastala systémová reforma penzijního systému, která zavedla 2. pilíř do českého důchodového systému. Ta si klade za cíl rozložení zdrojů příjmů důchodců a tím diverzifikaci rizika. Úpravami prošel také 3. pilíř penzijní soustavy. Datum účinnosti obou reforem je ke dni 1. ledna 2013 a jsou zastoupeny těmito hmotně právními normami: zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření a zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření. Procesně právní normu upravuje zákon č. 397/2012 Sb., o pojistném na důchodové spoření.

4.3.1 Zákon o důchodovém spoření

Zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření zavádí pojem důchodové spoření, které znamená shromažďování a investování finančních prostředků účastníka důchodového spoření (dále jen „účastník“) do důchodových fondů obhospodařovaných nově vzniklými penzijními společnostmi. [18]

Důchodové spoření mohou provozovat pouze penzijní společnosti, které podají žádost České národní bance o vytvoření důchodových fondů. Penzijní společnosti musí mít počáteční kapitál ve výši 300 mil. Kč. Tento kapitál vyjadřuje součet splaceného základního kapitálu a emisního ážia. Minimální počet účastníků v důchodových fondech spravovaných jednou penzijní společností je 50 000. Této hodnoty musí dosáhnout do dvou let od udělení povolení o vytvoření důchodového fondu.

Penzijní společnost má právo na úplatu za obhospodařování majetku v důchodových fondech a za zhodnocení finančních prostředků v těchto důchodových fondech, vyjma důchodového fondu státních dluhopisů. Zmíněné úplaty se hradí z majetku v důchodových fondech. Výše maximálních úplat se stanovuje podle průměrné výše ročního fondového vlastního kapitálu:

- v důchodovém fondu státních dluhopisů ve výši 0,3 %,
- v konzervativním důchodovém fondu ve výši 0,4 %,
- ve vyváženém důchodovém fondu ve výši 0,5 %,
- v dynamickém důchodovém fondu ve výši 0,6 %.

Úplaty za zhodnocování majetku jsou stanoveny maximálně 10 % z rozdílu průměrné hodnoty důchodové jednotky v příslušném období a nejvyšší průměrné

roční hodnoty důchodových jednotek v předcházejících obdobích od doby vzniku důchodového fondu. Z výše uvedených úplat pokrývá penzijní společnost veškeré náklady, které jí mohou vzniknout v souvislosti s důchodovým spořením, zejména:

- náklady výkonu depozitáře důchodového fondu a auditora,
- bankovní poplatky,
- odměny jiným osobám¹¹,
- poplatky na vypořádání obchodů na finančních trzích (obchodníci s cennými papíry a převodní místa),
- marketingové náklady,
- náklady na zprostředkování smluv důchodového spoření.

Náklady na zprostředkování smluv důchodového spoření jsou zákonem omezeny a nesmí převýšit 3,5 % průměrné mzdy v národním hospodářství. Marketingové náklady jsou také omezeny zákonem a nesmí překročit hodnotu tisícinásobku průměrné mzdy v národním hospodářství. V prvním roce činnosti penzijního fondu je tato hranice posunuta až na 3000 násobek průměrné mzdy v národním hospodářství. Do této hranice nespádají náklady, které jsou vynaloženy na marketing doplňkového penzijního spoření. Společně s úplatami si penzijní společnost může účtovat níže uvedené činnosti:

- změna strategie spoření¹² v maximální výši 500 Kč,
- převod finančních prostředků¹³ účastníka důchodového spoření k jiné penzijní společnosti v maximální výši 800 Kč,
- zasílání výpisu z důchodového spoření častěji než jednou ročně,
- poskytování informací jiným způsobem, než definuje zákon.

V případě zasílání výpisu a poskytování informací musí výše poplatků odpovídat účelně vynaloženým nákladům na jejich provedení.

Účastníkem se může stát fyzická osoba, která uzavře smlouvu o důchodovém spoření s penzijní společností a zároveň tato osoba dosáhla 18 let a nebyl jí přiznán důchod z důchodového pojištění. Vstup do druhého pilíře je dobrovolný, občané se mohou rozhodovat až do konce kalendářního roku, ve kterém dosáhnou věku 35 let. Občanům starším již nebude vstup umožněn. Výjimku tvoří rok 2013, ve kterém se občané starší 35 let mohou do 31. 6. 2013 rozhodnout, zda vstoupí do druhého pilíře. Vstoupit také mohou do 6 měsíců občané, kteří se stanou ode dne 1. 1. 2013 poprvé poplatníkem pojistného na důchodové pojištění. Rozhodnutí o vstupu do druhého pilíře je velmi důležité, protože toto roz-

¹¹ Jde o odměny, které nepatří penzijní společnosti za správu smluv o důchodovém spoření a za výkon činností směřující ke zprostředkování důchodového spoření.

¹² Změna strategie spoření je bezplatná, pokud je provedena pouze jedenkrát za rok.

¹³ Převod prostředků je bezplatný, pokud důchodové spoření účastníka trvalo déle než 5 let.

hodnutí nelze vzít zpět a z druhého pilíře vystoupit (opt-out). Důchodové spoření může zaniknout úmrtím účastníka nebo registrací pojistné smlouvy o pojištění důchodu u centrálního registru smluv mezi penzijní společnostmi a pojišťovnou.

Ve smlouvě o důchodovém spoření si účastník vybírá ze 4 druhů investičních strategií. Tyto strategie si může účastník během spoření měnit a penzijní společnost je povinna mu zajistit tzv. funkci autopilota, kdy se finanční prostředky přesouvají do méně rizikových strategií. Funkce autopilota se spustí nejdříve 10 let před důchodovým věkem účastníka. Zda této možnosti převodu finančních prostředků účastník využije, je na jeho rozhodnutí. Penzijní společnosti nabízí tyto druhy strategií: dluhopisový fond, konzervativní fond, vyvážený fond a dynamický fond. Účastníci mohou volit investiční strategie podle jejich postoje k riziku, kdy růstový fond může znamenat nejvyšší dosažený výnos i nejvyšší dosaženou ztrátu.

Vypořádání nároků z důchodového spoření se provede uhrazením jednorázového pojistného na pojištění důchodu. Účastník se také může rozhodnout pro převod důchodových práv do důchodového systému Evropského společenství.

V případě úmrtí účastníka v době trvání smlouvy důchodového spoření se stávají finanční prostředky předmětem dědictví. Způsob dědického vyrovnání závisí na tom, zda je dědic zletilý (k datu úmrtí účastníka dosáhl 18 let) a sám je účastníkem důchodového spoření. Pokud je dědic nezletilý, je zákonný zástupce povinen uzavřít pojistnou smlouvu o pojištění sirotčího důchodu. V případě, kdy je dědic zletilý a je účastníkem důchodového spoření, peněžní prostředky se převedou ve výši dědického podílu na osobní důchodový účet dědice. Nastane-li skutečnost, kdy je dědic zletilý a přitom není účastníkem důchodového spoření, tak na základě rozhodnutí soudu o dědictví musí penzijní společnost vyplátit dědici peněžní prostředky ve výši dědického podílu.

Výplatu penzí uskutečňují životní pojišťovny, které s účastníkem důchodového spoření sepíší písemnou pojistnou smlouvu o pojištění důchodu. Od okamžiku, kdy je tato smlouva zaregistrována v centrálním registru smluv, nemůže pojistník ani pojišťovna odstoupit od smlouvy. Zprostředkování tohoto produktu je zakázáno a pojišťovna nesmí odmítnout účastníka, kterému vznikl nárok na úhradu jednorázového pojistného na pojištění důchodu. Pojišťovna musí nabídnout pojistníkovi tyto druhy penzí:

- doživotní starobní důchod,
- doživotní starobní důchod se sjednanou výplatou pozůstalostního důchodu po dobu 3 let,
- starobní důchod na dobu 20 let,
- sirotčí důchod na 5 let.

Na doživotní starobní důchod má nárok pouze účastník důchodového spoření. V případě doživotního starobního důchodu se sjednanou výplatou pozůstalostního důchodu se důchod vyplácí účastníkovi. Pokud zemře, tak je důchod vyplá-

cen po tři roky oprávněné osobě, kterou účastník určil. Na starobní důchod vyplácený 20 let má nárok účastník po tuto dobu, pokud zemře, tak se kapitálová hodnota pojištění stane předmětem dědictví. Na sirotčí důchod má nárok nezletilý, pokud zemře, tak se kapitálová hodnota pojištění stává předmětem dědictví.

Pojišťovna je povinna vést účetnictví takovým způsobem, aby zdroje pro pojištění důchodu a pro ostatní životní pojištění byly oddělené. Vždy k 1.4 se vyplácené důchody navyšují podle vyhlášky, kterou vydá Ministerstvo práce a sociálních věcí s přihlédnutím k inflačnímu cíli České národní banky.

Druhý pilíř důchodového systému je financován vyvedením části peněz ze státního průběžného systému. Jedná se o přesun 3 % z důchodového pojištění za podmínky, že si 2 % přispěje navíc účastník důchodového spoření.

4.3.2 Zákon o doplňkovém penzijním spoření

V České republice je od roku 1994 součástí důchodového systému penzijní připojištění, označované jako třetí pilíř důchodového systému. Tento pilíř byl několikrát novelizován, ale od 1. 1. 2013 prošel nejvýraznější obměnou. Účastníci penzijního připojištění byli převedeni do povinného konzervativního fondu (dále jen „transformovaný fond“). [19]

V bývalých penzijních fondech nebyl majetek účastníků a majitelů oddělen. Ze zhodnocených vkladů si penzijní fondy uhradily náklady a daně státu. Ze zbylého čistého zisku si penzijní fond ponechal 15 % a 85 % rozdělil v rámci výnosů účastníkům.

Z penzijního připojištění je možné čerpat tyto dávky: starobní penze, invalidní penze, pozůstalostní penze, odbytné a výsluhovou penzi. Lze žádat i o jednorázové vyrovnání. Výsluhová penze se může čerpat po 15 letech od uzavření smlouvy o penzijním připojištění a to ve výši 50 % nashromážděných prostředků. Tento typ penze byl v účastnickém fondu zrušen, protože vybrání 50 % prostředků po 15 letech nesleduje cíl zvýšení životní úrovně v postproduktivním věku. Nárok na čerpání starobní penze vzniká dosažením pevné věkové hranice 60 let.

Rozdíl mezi účastnickými a transformovanými fondy je v tom, že ve transformovaném fondu zůstává garance nezáporného zhodnocení příspěvků, zatímco v účastnickém fondu tato garance není. Zákon se tímto opatřením snaží zvýšit možnosti investování penzijních společností na finančních trzích, protože v minulosti musely penzijní fondy investovat pouze do téměř bezrizikových státních dluhopisů a zhodnocení příspěvků účastníků bylo na úrovni inflace. Noví klienti mohou vstoupit pouze do nově vytvořeného účastnického fondu. V účastnických fondech si mohou účastníci volit strategie spoření stejné jako ve druhém pilíři důchodového systému. V nově vzniklých penzijních společnostech došlo k oddělení majetku penzijní společnosti a majetku účastníků.

Zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření definuje doplňkové penzijní spoření jako shromažďování a umístování finančních prostředků od účastníků doplňkového penzijního spoření (dále jen „účastník“), zaměstnava-

telů účastníků a od státu prostřednictvím státních příspěvků do účastnických fondů obhospodařovanými penzijními společnostmi. Při splnění zákonných podmínek vyplácí penzijní společnost dávky, které mají za cíl zabezpečit a zlepšit finanční situaci účastníka ve stáří.

Počáteční kapitál penzijní společnosti musí být 50 mil. Kč. Do dvou let od vzniku penzijní společnosti musí mít penzijní společnost v účastnickém fondu 10 000 klientů. Při tom do této časové hranice musí penzijní společnost obhospodařovat v účastnickém fondu 50 mil. Kč.

Účastníkem se může stát fyzická osoba, která dosáhla 18 let a uzavřela s penzijní společností smlouvu o doplňkovém penzijním spoření. Smlouvu o doplňkovém penzijním spoření může vypovědět účastník i penzijní společnost.

Příspěvek účastníka nesmí být menší 100 Kč a tento příspěvek je splatný do konce měsíce, za který se platí. K tomuto příspěvku má nárok na státní příspěvek. Účastník má právo si změnit výši příspěvku během spořicí doby, ale tato změna příspěvku není možná zpětně. Zaměstnavatel smí posílat příspěvky na účet účastníka, za podmínky, že účastník souhlasí. K tomuto příspěvku nenáleží státní příspěvek. Placení příspěvků účastníka je možné přerušit nebo odložit. Při přerušení placení příspěvků se doba přerušení nezapočítává do spořicí doby. O odklad placení příspěvků lze požádat, pokud účastník platil po dobu nejméně 36 měsíců příspěvek na doplňkové penzijní spoření nebo po dobu nejméně 12 ti po sobě jdoucích kalendářních měsíců od posledního přerušení. Doba odkladu se započítává do spořicí doby za podmínky doplacení všech příspěvků účastníka.

Státní příspěvek náleží účastníkovi, který jej zaplatil ve stanovené lhůtě a alespoň ve výši 300 Kč. Velikost státního příspěvku je zobrazena v tabulce č. 2.

Tab. 2 Velikost státního příspěvku v českém doplňkovém penzijním spoření

Příspěvek účastníka v Kč	300	400	500	600	700	800	900	1 000	1 500
Státní příspěvek 2013 v Kč	90	110	130	150	170	190	210	230	230

Zdroj: Zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření [19]

Velikost státního příspěvku od 1. 1. 2013 náleží nově účastníkům od výše příspěvku 300 Kč. Došlo k posunu hranice, ke které se vyplácí maximální státní příspěvek na 1 000 Kč. Navíc došlo ke zvýšení částky, která lze odečíst ze základu daně účastníka z 6 000 Kč na 12 000 Kč za rok. Těmito úpravami zákon motivuje účastníky ke zvýšení průměrné velikosti příspěvků.

Dávky v doplňkovém penzijním spoření jsou vypláceny těmito způsoby:

- starobní penze na určenou dobu (a),
- invalidní penze na určenou dobu (b),

- jednorázové vyrovnání (c),
- odbytné (d),
- úhrada jednorázového pojistného na doživotní penzi (e),
- úhrada jednorázového pojistného pro důchod na přesně stanovenou dobu s přesně stanovenou výší penze (f).

Aby účastníkovi vznikl nárok na dávky typu a), e), f), musí mít věk, který je o 5 let menší než jeho důchodový věk a doba spoření na penzi musí trvat alespoň 60 měsíců. Dávka typu b) náleží účastníkovi, pokud pobírá invalidní důchod třetího stupně invalidity z důchodového pojištění a doba spoření na penzi trvá alespoň 36 měsíců. Jednorázové vyrovnání přísluší tomu účastníkovi, který dosáhl důchodového věku podle zákona o důchodovém pojištění a délka spořicí doby byla alespoň 60 měsíců. Cílem tohoto opatření je motivovat účastníky k výběru důchodu, který bude sloužit opravdu k zabezpečení finanční stability ve stáří, nikoliv k vybrání jednorázového vyrovnání a použití finančních prostředků na jiné účely. Z penzijního doplňkového spoření se lze vyvázat, v takovém případě náleží účastníkovi odbytné. Podmínkou je, aby spořicí doba trvala alespoň 24 měsíců a přitom nedošlo k převodu prostředků k jiné penzijní společnosti. Odbytné náleží určené osobě, kterou určil účastník, pokud účastník zemřel a nevznikl mu nárok na dávku z doplňkového spoření.

Zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření zavádí pojem předdůchod, který lze čerpat z doplňkového penzijního spoření až 5 let před důchodovým věkem. Účastník musí splnit několik zákonných podmínek. Jednotlivá dávka musí být minimálně 30 % průměrné mzdy v hospodářství a v neklesající měsíční výši bez možnosti přerušení. Výplata této penze nesmí skončit dříve, než v důchodovém věku účastníka sníženého o tři roky. Účastníci pobírající předdůchod jsou státními pojištěnci, pojistné na důchodové pojištění neplatí a starobní důchod z důchodového pojištění se jim nekrátí. Předdůchody reagovaly na kritiku veřejnosti, která směřovala ke zvyšování důchodového věku. Lidé v období 5 let před důchodovým věkem, přijdou-li o zaměstnání, hledají práci velmi těžko a jsou nezaměstnaní. Původně měly předdůchody sloužit lidem, kteří pracují v podmínkách náročných na fyzickou práci, ale od toho zákonodárci ustoupili. Může se stát, že efektem těchto předdůchodů bude zabezpečení finanční situace před důchodovým věkem, nikoliv po důchodovém věku.

Penzijní společnost má nárok na úplatu za obhospodařování majetku v účastnickém fondu a za zhodnocení majetku. Výše úplat se liší podle druhu fondu.

Penzijní připojištění – transformovaný fond

- Úplata za obhospodařování majetku je maximálně 0,6 % z průměrné roční hodnoty bilanční sumy v transformovaném fondu. Úplata za zhodnocení majetku je 15 % ze zisku vykázaného v účetní závěrce transformovaného fondu.

Doplňkové penzijní spoření – účastnické fondy

- V povinném konzervativním fondu může být výše úplaty maximálně 0,4 % průměrné roční hodnoty fondového vlastního kapitálu. V ostatních fondech maximálně 0,8 % průměrné roční hodnoty fondového vlastního kapitálu. Úplaty za zhodnocování majetku jsou stanoveny maximálně 10 % z rozdílu průměrné hodnoty důchodové jednotky v příslušném období a nejvyšší průměrné roční hodnoty důchodových jednotek v předcházejících období od doby vzniku účastnického fondu.

Penzijní společnost má nárok na jednorázové poplatky za:

- změnu strategie spoření¹⁴ (poplatek 500 Kč),
- převod prostředků do jiné penzijní společnosti¹⁵ (poplatek 800 Kč),
- odeslání výpisu doplňkového penzijní spoření častěji, než jednou ročně,
- pozastavení výplaty dávky,
- jiný způsob výplaty, než vnitrostátním bankovním převodem,
- poskytování informací jiným způsobem, než stanoví zákon.

Výše ostatních poplatků není taxativně uvedena, ale musí odpovídat reálně vynaloženým nákladům.

Velikost úplaty za zprostředkování doplňkového spoření nesmí překročit 3,5 % průměrné mzdy v národním hospodářství.

4.3.3 Zákon o pojistném na důchodové spoření

Poplatníkem pojistného na důchodové spoření se tímto zákonem stává účastník důchodového spoření. Fyzická osoba se stane účastníkem důchodového spoření až prvním dnem kalendářního měsíce následujícího po měsíci, ve kterém rozhodnutí o zaregistrování nabylo právní moci. Nejdříve možný termín, kdy se poplatník může stát účastníkem důchodového spoření, je 1. 2. 2013. Plátcem pojistného na důchodové spoření se stává plátcem daně z příjmů ze závislé činnosti a z funkčních požitků. První hlášení k záloze na pojistné mohou podávat plátcem pojistného k měsíci únoru s termínem podání do 20. března. Hlášení se podává pouze elektronicky. OSVČ si musí hradit pojistné na důchodové spoření samy přímo na účet finančního úřadu. Sazba pojistného na důchodové spoření je 5 % a pojistné období je kalendářní rok. [20]

Realizace důchodové reformy probíhá od 1. 1. 2013 pomocí orgánů finanční správy ČR. [21]

¹⁴ Penzijní společnost tento poplatek neúčtuje, pokud je změna strategie provedena pouze jednou za kalendářní rok.

¹⁵ Penzijní společnost tento poplatek neúčtuje, pokud účastníková spořicí doba trvala déle než 60 měsíců u jedné penzijní společnosti.

Orgány finanční správy České republiky jsou:

- GFŘ - Generální finanční ředitelství,
- OFŘ - Odvolací finanční ředitelství,
- FÚ - finanční úřady.

Správce centrálního registru smluv je Specializovaný finanční úřad, který se zabývá registracemi smluv účastníků důchodového spoření a komunikací s penzijními společnostmi. Jakmile je smlouva o důchodovém spoření zaregistrována v centrálním registru smluv, tak zaměstnanec má povinnost oznámit zaměstnavateli svoji účast na důchodovém spoření. V registračním řízení probíhají následující procesy:

- penzijní společnost podá žádost o registraci smlouvy na centrální registr smluv,
- centrální registr smluv vydá rozhodnutí o registraci smlouvy,
- penzijní společnost podá oznámení o uhrazení, či neuhrazení poplatku za převod finančních prostředků.

Výběr pojistného od účastníků důchodového spoření zprostředkovávají jednotlivé finanční úřady, které vybrané peněžní prostředky posílají na účty penzijních společností. Srážku pojistného provádí zaměstnavatel za zaměstnance a k tomu podává informaci o sraženém pojistném prostřednictvím měsíčního hlášení. U osob samostatně výdělečně činných (dále jen „OSVČ“) se nepodává měsíční hlášení, protože neplatí měsíční zálohy na důchodové spoření. Přitom OSVČ smí hradit pojistné¹⁶ v průběhu roku 2013 před datem splatnosti. Tyto prostředky jim budou převedeny na jejich účet u penzijní společnosti. Poplatníkům je tak umožněno již v průběhu roku 2013 zhodnocovat jejich prostředky. Příští rok podávají informace o pojistném v pojistném přiznání. Pokud při správě pojistného budou případné spory, budou vedeny u Odvolacího finančního ředitelství (dle zákona 426/2011 Sb.).

V rámci komunikace může centrální registr smluv poskytovat penzijní společnosti tyto údaje:

- identifikační údaje účastníka,
- datum vzniku účasti na důchodovém spoření,
- datum přiznání starobního důchodu ze základního důchodového pojištění,
- datum registrace pojistné smlouvy o pojištění důchodu,
- identifikační údaje pojišťovny, která uzavřela pojistnou smlouvu o pojištění důchodu a účet pojišťovny pro převedení finančních prostředků,
- datum úmrtí účastníka,
- datum registrace další smlouvy o důchodovém spoření,

¹⁶ Do limitu 100 000 Kč

Při komunikaci s pojišťovnou poskytuje centrální registr smluv tyto údaje:

- identifikační údaje účastníka,
- identifikační údaje penzijní společnosti, která uzavřela smlouvu o důchodovém spoření, ze které má být provedena úhrada finančních prostředků,
- datum zániku účasti na důchodovém spoření,
- datum přiznání starobního důchodu ze základního důchodového pojištění,
- datum úmrtí pojištěného z pojistné smlouvy o pojištění důchodu,
- datum registrace pojistné smlouvy o pojištění důchodu.

Česká správa sociálního zabezpečení poskytuje údaje centrálnímu registru smluv údaje o datu přiznání starobního důchodu. Pojistné se převádí penzijním společností hromadnou platbou na účet depozitářů. S převodem pojistného se souběžně zasílají individuální údaje o účastnících.

4.4 Trh penzijních společností v České republice

Třetí pilíř důchodového systému je realizován prostřednictvím zákona č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem, ve znění pozdějších předpisů. Asociace penzijních fondů ČR sdružuje k datu 1. 1. 2013 jedenáct penzijních společností, které působí na trhu soukromého kapitálového spoření na penzi v České republice. Tyto penzijní společnosti jsou seřazeny v tabulce č. 3 podle průměrné hodnoty majetku na jednoho účastníka ve 3. pilíři důchodového systému.

Tab. 3 Výčet penzijních společností ČR a počty jejich klientů k 31. 12. 2012

Penzijní společnosti	Počet klientů k 31. 12. 2012	Prostředky účastníků v mil. Kč	Průměrný majetek na 1 účastníka v Kč
AXA PS	435 919	31 107	71 360
ING PS	382 079	24 424	63 924
PS Komerční banky	520 581	31 697	60 888
Allianz PS	345 391	19 446	56 301
Generali PS	66 194	3 516	53 117
PS České pojišťovny	1 175 491	58 743	49 973
Aegon PS	101 098	4 494	44 452
PS České spořitelny	958 424	41 468	43 267
ČSOB PS stabilita	690 814	28 479	41 225
Celkem	4 675 991	243 374	52 048

Zdroj: Asociace penzijních fondů ČR [22]

K výše uvedeným penzijním společnostem se přidaly nově Raiffeisen penzijní společnost dne 19. 12. 2012 a Conseq penzijní společnost dne 24. 10. 2012. [22]

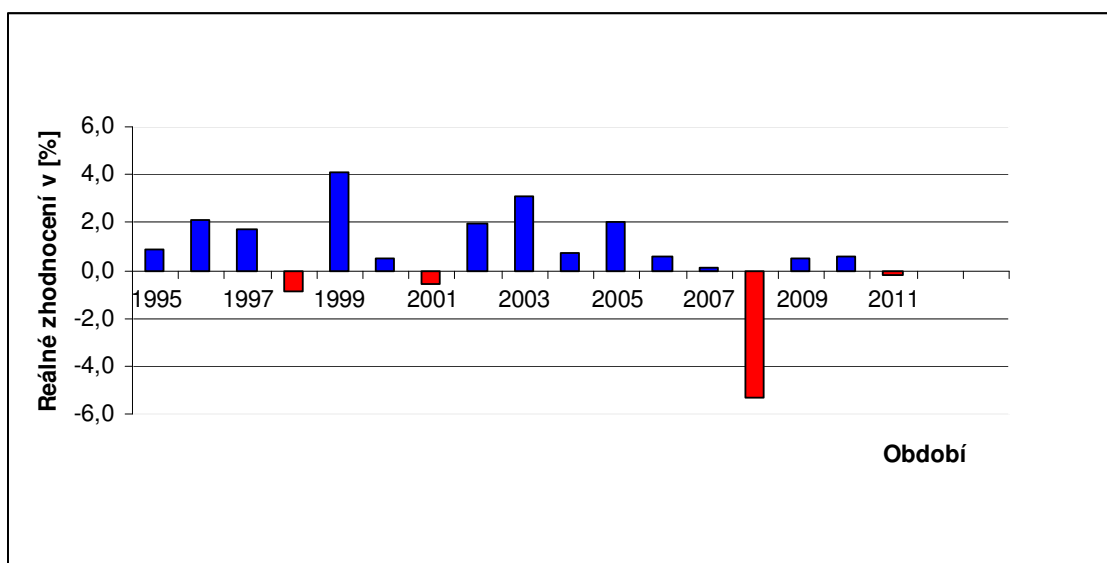
Spoření na penzi ve třetím pilíři důchodového systému je v České republice velmi rozšířené a účastní se ho 4 675 991 občanů. Nejvyšší počet klientů má penzijní společnost České pojišťovny a obhospodařuje i největší majetek účastníků. Přitom nejvyšší průměrnou hodnotu majetku na jednoho účastníka vlastní AXA penzijní společnost. Důvodů pro tuto skutečnost může být více, ale penzijní společnost AXA má v porovnání s konkurencí třetí nejvyšší reálné zhodnocení za období 1995 – 2011. Také penzijní společnost ING vykazuje druhou nejvyšší průměrnou hodnotu majetku na jednoho účastníka a přitom tato penzijní společnost dosáhla v období 1995 – 2011 druhého nejvyššího reálného zhodnocení. Motivace účastníků k vyšším úložkám finančních prostředků, prostřednictvím vyššího reálného zhodnocení, vede k akumulaci většího majetku v penzijní společnosti.

Tab. 4 Průměrné reálné zhodnocení českých penzijních společností v letech 1995 -2011

Penzijní společnost	Průměrné reálné zhodnocení
Generali	1,1 %
ING	0,9 %
AXA	0,8 %
Allianz	0,7 %
ČSOB stabilita	0,5 %
Komerční banka	0,5 %
České pojišťovna	0,4 %
Aegon	0,1 %
České spořitelna	-0,1 %
Průměr	0,5 %

Zdroj: Asociace penzijních fondů ČR [22], Český statistický úřad [23]

Penzijní společnosti dosáhly v období 1995 - 2011 průměrného reálného zhodnocení 0,5 %. Reálné zhodnocení, které dosáhly penzijní společnosti, bylo limitováno garancí nezáporného nominálního zhodnocení. Pokud by došlo k zápornému nominálnímu zhodnocení, tak by penzijní společnost musela doplatit úbytek prostředků účastníků ze svého majetku. Proto penzijní společnosti investovaly na finančních trzích konzervativně a výnosy z konzervativních investic účastníkům mírně převyšovaly inflaci. Dříve jmenované penzijní připojištění, nyní nově vzniklé doplňkové penzijní spoření, jsou produkty na zajištění finanční situace na stáří. Proto by investice neměly být vysoce rizikové, aby účastníci nebyli vystaveni příliš velkému riziku. Přičemž nový zákon o doplňkovém penzijním spoření odstraňuje garanci nezáporného nominálního zhodnocení pro účastnický fond a tímto penzijním společnostem otvírá prostor a možnosti dosažení vyšších výnosů. Zároveň je výše zmíněným zákonem upravena skladba majetku v účastnických fondech.

Obr. 1 Průměrné reálné zhodnocení českých penzijních společností 1995 – 2011

Zdroj: Asociace penzijních fondů ČR [22], Český statistický úřad [23]

Průměrné reálné zhodnocení prostředků penzijních společností v letech 1995 až 2011 je zobrazeno na obrázku č. 1. V uvedeném období došlo čtyřikrát k reálnému znehodnocení prostředků účastníků (v letech 1998, 2001, 2008 a 2011). Roky 1998 a 2001 byly poznamenány vysokou inflací, která převyšovala nominální zhodnocení v daných letech. V roce 2008 byly finanční trhy zasaženy globální finanční krizí a penzijní společnosti připisovaly nominální zhodnocení v minimální výši.

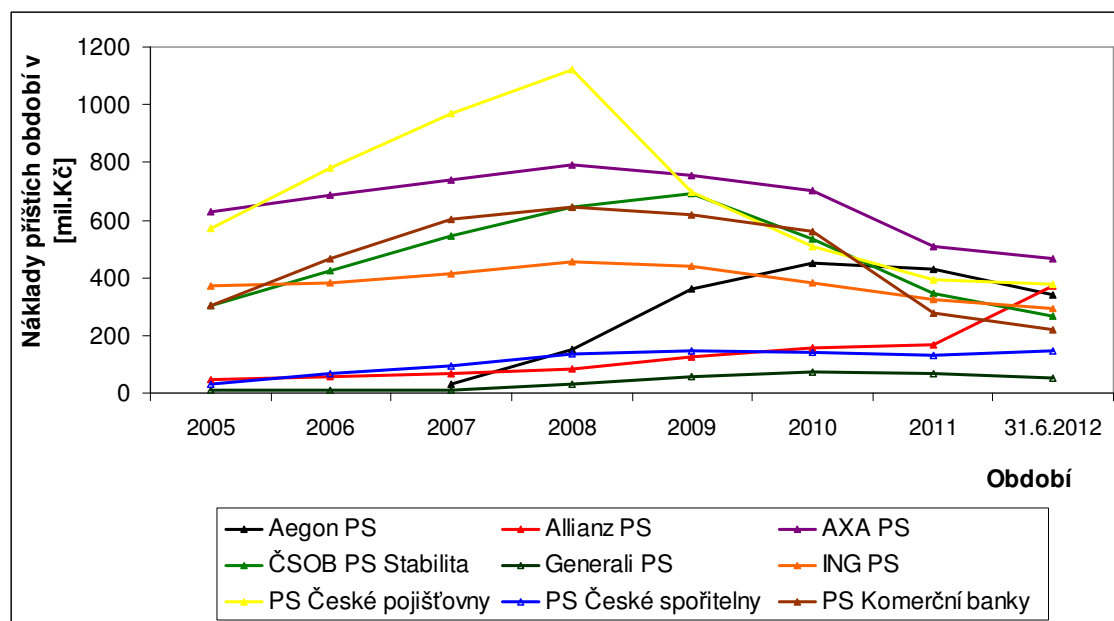
Důvody pro reálné znehodnocení prostředků účastníků v roce 2011 byly jiné. Zde se již objevila možnost zavedení penzijní reformy v následujících letech, která by přinesla oddělení majetku vlastníků a účastníků. Každá penzijní společnost eviduje v rozvaze náklady příštích období (dále jen „NPO“), které představují časové rozlišení pořizovacích nákladů na pojistné smlouvy. V počátcích vzniku penzijního připojištění penzijní společnosti zvolily patnáctiletý odpisový plán, avšak s blížící penzijní reformou se provize z pojistných smluv začaly odpisovat po dobu 5 let. Vývoj celkových NPO penzijních společností od roku 2005 do 31. 6. 2012 je zobrazen v tabulce č. 5.

Tab. 5 Vývoj nákladů příštích období u českých penzijních společností 2005 – 31. 6. 2012

Roky	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Celkové NPO v [mil. Kč]	2 267	2 880	3 446	3 913	3 534	3 054	2 219	2 194

Zdroj: Asociace penzijních fondů ČR [22]

Celkové NPO dosáhly nejvyšší hodnoty v roce 2008 a to 3,9 mld. Kč. V následujících letech dochází k neustálému poklesu. S tím souvisí i nižší připisované nominální zhodnocení klientům. Dochází tedy k situaci, kdy o výnosech připisovaných účastníkům rozhodují akcionáři penzijních společností. Na obrázku č. 2 je zobrazen vývoj NPO jednotlivých penzijních společností od roku 2005 do 31. 6. 2012.

Obr. 2 Vývoj nákladů příštích období českých penzijních společností od 2005 do 31.6.2012
Zdroj: Asociace penzijních fondů ČR [22]

Penzijní společnost České pojišťovny začala jako první snižovat NPO během roku 2009. Za poslední období 2012, ve kterém existuje ještě neoddělený majetek akcionářů a účastníků, nejsou zveřejněny údaje. Existují pouze data k 31. 6. 2012. V roce 2011 a v části roku 2012 všechny penzijní společnosti snižují NPO až na penzijní společnost Allianz. Tato penzijní společnost připsala svým klientům v roce 2011 nejvyšší nominální zhodnocení 2,69 % a v roce 2012 se dá očekávat opět vysoké nominální zhodnocení. Penzijní společnost Allianz se účastní druhého pilíře důchodového systému, proto z hlediska marketingu se budou snažit lákat potenciální klienty na vysokou výkonnost důchodového fondu.

4.4.1 Penzijní společnosti ve 2. pilíři důchodového systému

V roce 2012 nabízelo penzijní připojištění devět penzijních fondů. Z těchto penzijních společností se čtyři rozhodly nezapojit do druhého pilíře důchodového systému: ING PS, AEGON PS, Generali PS a AXA PS. Do druhého pilíře se zapojilo tedy pět penzijních společností: Allianz PS, Česká spořitelna PS (dále jen „ČS PS“), ČSOB PS, Komerční banka PS (dále jen „KB PS“) a PS České pojišťovny (dále jen „PS ČP“). K těmto penzijním společnostem se nově přidala Raiffei-

sen PS. Penzijní spoření nabízí od 1. 1. 2013 celkem šest penzijních společností. [24]

Poplatky penzijních společností jsou shora omezeny zákonem o důchodovém spoření. Jak jednotlivé penzijní společnosti nastavily svoji poplatkovou politiku, je ukázáno v tabulce č. 6.

Tab. 6 Úplaty českých důchodových fondů ve 2. pilíři k 1. 1. 2013

	DF státních dluhopisů	DF konzervativní	DF vyvážený	DF dynamický
Allianz PS	0,3 %	0,3 % + 0 %	0,4 % + 0 %	0,5 % + 0 %
ČS PS	0,3 %	0,4 % + 10 %	0,5 % + 10 %	0,6 % + 10 %
ČSOB PS	0,3 %	0,4 % + 10 %	0,5 % + 10 %	0,6 % + 10 %
KB PS	0,3 %	0,4 % + 10 %	0,5 % + 10 %	0,6 % + 10 %
PS ČP	0,3 %	0,4 % + 10 %	0,5 % + 10 %	0,6 % + 10 %
Raiffeisen PS	0,0 %	0,0 % + 10 %	0,0 % + 10 %	0,0 % + 10 %

Zdroj: Produktové listy [24]

Výše uvedených úplat za obhospodařování a zhodnocení majetku je většinou na maximální výši. Výjimkou jsou penzijní společnosti Allianz a Raiffeisen. Allianz PS neúčtuje poplatek za zhodnocení majetku a úplatu za obhospodařování majetku snížila o jednu desetinu u konzervativního, vyváženého a dynamického důchodového fondu. Česká spořitelna PS¹⁷, Komerční banka PS a Penzijní společnost České pojišťovny se rozhodly neúčtovat klientům úplaty za obhospodařování a zhodnocení aktiv do 31. prosince 2013. ČSOB penzijní společnost se rozhodla klientů účtovat pouze úplatu za zhodnocení aktiv do 31. prosince 2013

Všechny penzijní společnosti využily možnosti účtovat poplatek 800 Kč za převod prostředků k jiné penzijní společnosti v prvních pěti letech. Většina penzijních společností neuvádí zvlášť poplatky za změnu alokace a přesun prostředků mezi fondy, pouze Allianz PS a ČS PS tyto dva úkony odlišuje. U ostatních poplatků najdeme malé odlišnosti zobrazené v tabulce č. 7.

¹⁷ Nulová výše úplat platí pouze do 30. června 2013.

Tab. 7 Poplatky českých důchodových fondů ve 2. pilíři k 1. 1. 2013

Penzijní společnost	Změna strategie	Další změna strategie	Automatická změna strategie	Mimořádný výpis
Allianz PS	Zdarma poprvé v roce a nevyužitě změny se převádí do dalších let	60/50 Kč	Zdarma	60/50 Kč
ČS PS	Zdarma poprvé v roce	200/500 Kč	Neuvedeno	28 Kč
ČSOB PS	Zdarma poprvé v roce	500 Kč	Neuvedeno	Náklady na zpracování a poštovné
KB PS	Zdarma první dvě změny v roce	500 Kč	Neuvedeno	100 Kč
PS ČP	Zdarma poprvé v roce	500 Kč	Zdarma	Ve výši účelně vynaložených nákladů
Raiffeisen PS	Zdarma poprvé v roce	500 Kč	Neuvedeno	50 Kč

Zdroj: Produktové listy [24]

V rámci automatických změn strategie spoření není specifikováno, zda jsou tyto automatické změny nad rámec první změny zdarma. Zákonné automatické realokace prostředků před důchodovým věkem jsou některými penzijními společnostmi upraveny:

- vylepšení zákonné realokace zvolila Allianz PS. Znamená to pozvolnější přesun prostředků z dynamického do vyváženého důchodového fondu,
- roztažení realokace na delší období zvolili KB PS, Raiffeisen PS a PS ČP. K tomu nabízí 3 realokační schémata většinou pod pojmem „strategie životního cyklu“.

Většina penzijních společností nabízí speciální životní pojištění schopnosti spořit. Nejkomplexnější pojištění nabízí penzijní společnost Allianz, která připravila produkt „Strážce penze“. Tento produkt je popsán v tabulce č. 8.

Tab. 8 Pojištění Strážce penze Allianz pojišťovny

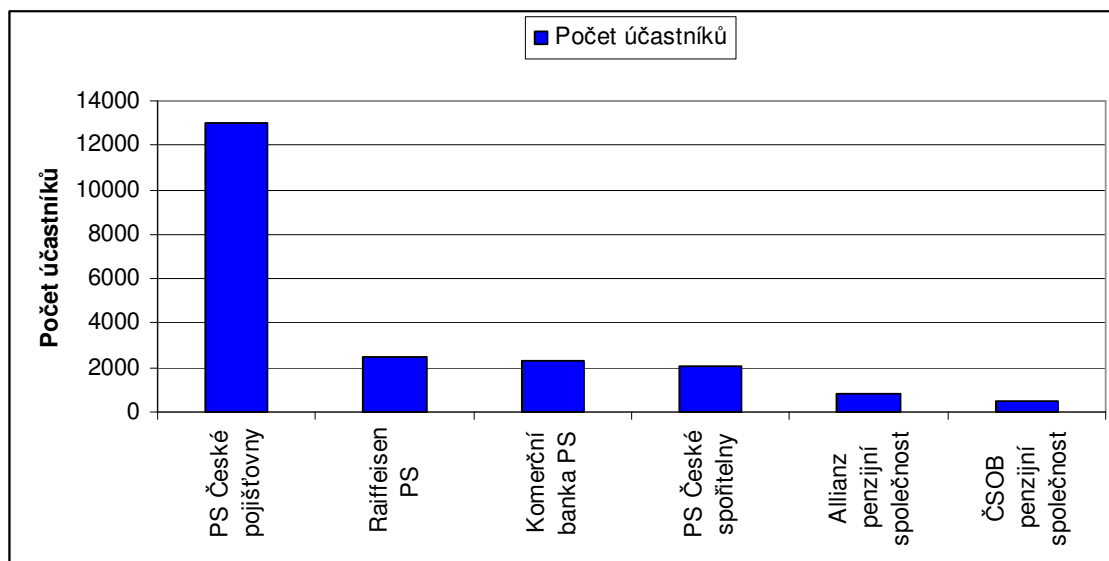
Riziko	Plnění	Normal	Optimal	Exkluziv
Pojištěná příčina		Úraz	Úraz a nemoc	Úraz a nemoc
Invalidita 2. stupně	Pravidelná platba 50 %	-	-	ANO
Invalidita 3. stupně	Pravidelná platba 100 %	ANO	ANO	ANO
Bezmocnost	Pravidelná platba 200 %	ANO	ANO	ANO
Dlouhodobá péče	Doživotní výplata 200 %	ANO	ANO	ANO
Roční valorizace	Ve výši 3 %	ANO	ANO	ANO
Pracovní neschopnost (nad 2 měsíce)	Až po dobu 10 měsíců	ANO	ANO	ANO
Ztráta zaměstnání (nad 3 měsíce)	Až po dobu 3 měsíců	-	-	ANO
Zproštění Strážce penze	V případě invalidity	ANO	ANO	ANO

Zdroj: Allianz (2013) [25]

V případě vzniku pojistné události Strážce penze spoří za klienta. Tento druh životního pojištění chrání účastníka důchodového spoření před situacemi, při kterých by nebyl schopen spořit z důvodu nezaměstnanosti, pracovní neschopnosti nebo invalidity. Životní pojištění schopnosti spořit na rozdíl od konkurence vůbec nenabízí Penzijní společnost České pojišťovny a Česká spořitelna penzijní společnost.

Celkově se nabídka penzijního spoření v rámci šesti penzijních společností neliší. Většinou si penzijní společnosti účtují maximální možné poplatky. Odlišnosti nastávají u doplňkových produktů jako je produkt pojištění schopnosti

spořit a doprovodné programy upravující zákonnou realokaci mezi důchodové fondy.

Obr. 3 Počet klientů ve 2. pilíři českého důchodového systému k 28. březnu 2013

Zdroj: Peníze. cz [26]

Z obrázku č. 3 je patrné, že největší tržní podíl na trhu důchodového spoření zaujímá Penzijní společnost České pojišťovny. Zbývající penzijní společnosti získaly 38 % z celkového počtu klientů.

O důchodové spoření není z počátku takový zájem, jaký byl očekáván. Celkem získaly penzijní společnosti 21 200 klientů k 28. březnu 2013. Pokud by současný nízký zájem o důchodové spoření v České republice pokračoval, penzijní společnosti nedosáhnou do dvou let na minimální hranici 50 000 účastníků.

5 Penzijní systémy vzhledem k demografickému vývoji

V každé zemi existuje jedinečný důchodový systém, který se vyvíjel v minulosti až do současné podoby. Tento vývoj není ukončen a na základě zkušeností z minulosti se dají předpokládat další úpravy parametrů penzijních systémů. Parametry penzijních systémů jsou ovlivňovány kulturou, tradicemi, zvyky, demografií obyvatelstva, politikou státu a vnějšími podmínkami.

Demografie obyvatelstva velmi úzce souvisí s penzijními systémy, protože ve většině zemí je penzijní systém nastaven převážně jako průběžný. Příjmovou stranu penzijního systému ovlivňuje celkový počet ekonomicky aktivního obyvatelstva a výdajovou stranu penzijního systému počet důchodců. Vývoj a velikost těchto dvou hlavních skupin obyvatelstva ovlivňují tyto parametry: natalita, migrace obyvatelstva, skutečný věk odchodu do důchodu, důchodový věk, střední délka dožití a životní úroveň.

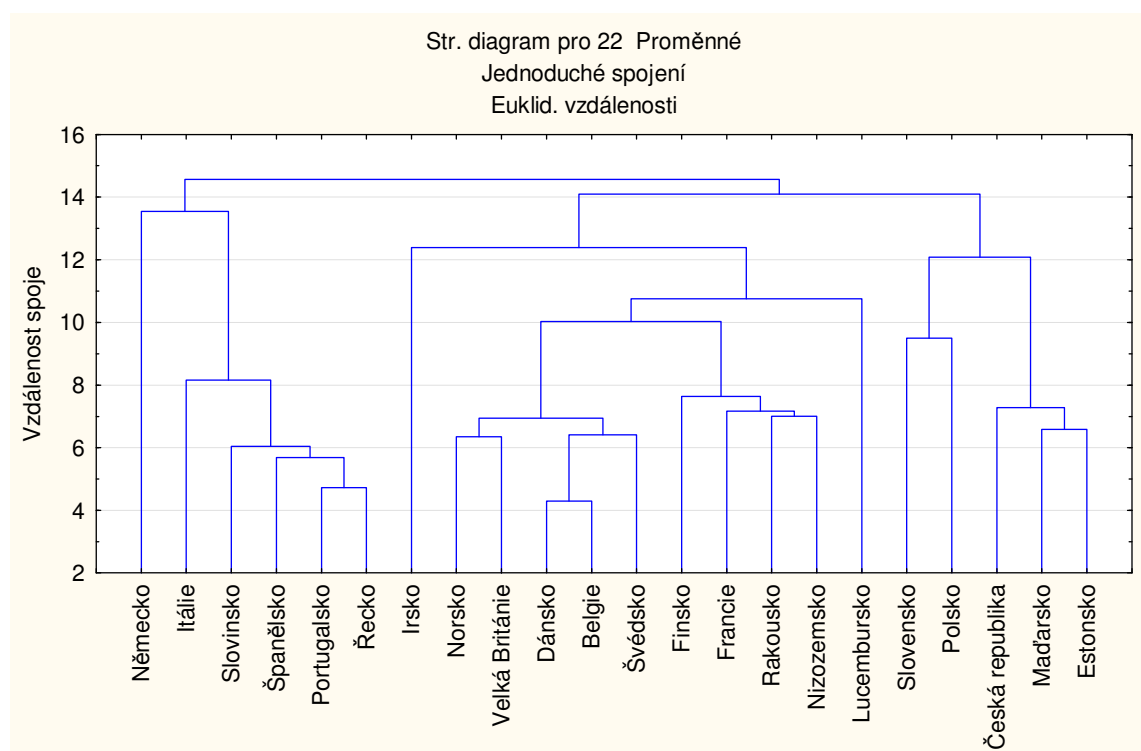
Penzijní systémy by měly reagovat na demografický vývoj a nastavit parametry penzijního systému tak, aby nedocházelo k mezigenerační nespravedlnosti.

5.1 Shluková analýza zemí v rámci demografického vývoje

V České republice vznikla penzijní reforma k datu účinnosti od 1. 1. 2013. Následující shluková analýza zobrazená na obrázku č. 4 zkoumá vztahy mezi jednotlivými zeměmi v demografických ukazatelích. Ve shlukové analýze jsem použil hierarchické shlukování z hlediska aglomerativního přístupu. Proces shlukování je vyjádřen dendrogramem. Výběr zemí do shlukové analýzy jsem provedl na základě skutečnosti, zda země je členem Evropské unie a přitom členem OECD. Data jsem získal z ekonomické a rozpočtové projekce The 2012 Ageing Report zpracované Evropskou komisí (DG ECFIN) a Hospodářským výborem pro politiku (AWG). Vybrané země jsem segmentoval podle následujících ukazatelů: [27]

- natalita a její vývoj v letech 2010 – 2060,
- čistá migrace a její vývoj v letech 2010 – 2060,
- koeficient závislosti¹⁸ v letech 2010 – 2060.

¹⁸ Koeficient závislosti vznikl překladem z původního názvu Old-age dependency ratio, pro tento název není v České republice ustálen jiný vhodný ekvivalent. Koeficient závislosti je v metodice Evropské komise počítán jako poměr skupiny lidí starších 65 let a skupiny lidí ve věkovém rozmezí 20-64 let.

Obr. 4 Dendrogram zemí podle demografického vývoje

Zdroj: The 2012 Ageing Report [27]

V dendrogramu jsou vytvořeny shluky jednotlivých segmentů, které jsou vnitřně homogenní a vzájemně heterogenní. V dendrogramu identifikují 3 hlavní segmenty.

- První segment zemí obsahuje země, které mají ze zkoumaného vzorku nejlepší demografický výhled. Mezi tyto země patří: Irsko, Norsko, Velká Británie, Dánsko, Belgie, Švédsko, Finsko, Francie, Rakousko, Nizozemsko a Lucembursko.

Nejlepší demografický výhled má Irsko. Především to je způsobeno nejvyšší natalitou ze všech vybraných zemí, která dosáhla hodnoty 2,07. Irsko vykazuje také vysoké hodnoty čisté migrace, která je průměrně do roku 2060 ročně 0,24 % z celkové populace. Díky působení těchto příznivých vlivů na demografii Irska, má tato země v roce 2060 nejnižší koeficient závislosti ve výši 41 %. Přitom musíme brát na vědomí fakt, že tento výsledek není optimální, jelikož na jednoho důchodce bude v roce 2060 připadat 2,44 ekonomicky aktivních lidí.

Skupina zemí skládající se z Norska, Velké Británie, Dánska, Belgie a Švédska je charakteristická nadprůměrnou natalitou ve výši 1,9. Pro tyto země je také typická vyšší čistá migrace 0,27 % populace ročně do roku 2060. Výše uvedené faktory znamenají, že tato skupina zemí jako poslední

dosahuje koeficient závislosti v roce 2060 pod 50 % (48,6 %). V důsledku to znamená 2,06 ekonomicky aktivních občanů na jednoho důchodce.

Pro skupinu zemí Finsko, Francie, Rakousko a Nizozemsko je charakteristická průměrná natalita ve velikosti 1,76. Čistá migrace dosahuje průměrné hodnoty do roku 2060 ročně 0,17 % z populace. Tato skupina zemí v roce 2060 dosahuje průměrný koeficient závislosti 53 %. Znamená to méně než dva ekonomicky aktivní občany na jednoho důchodce, přesněji 1,89.

Lucembursko tvoří rozhraní mezi státy s lepšími a horšími demografickými statistikami. Lucembursko charakterizuje nižší natalita v současnosti na úrovni 1,59 a zároveň jedna z nejvyšších hodnot čisté migrace, která dosahuje průměrně do roku 2060 ročně 0,58 % z populace.

- Druhý segment zemí obsahuje Německo, Itálii, Slovinsko, Španělsko, Portugalsko a Řecko. Tato skupina zemí patří převážně mezi jihozápadní státy Evropské unie a indikují trend vzrůstajícího demografického stárnutí. Příčinou je nízká natalita, která dosahuje v současnosti průměrné hodnoty 1,43. Tato skupina zemí vykazuje vyšší hodnoty průměrné čisté migrace do roku 2060 ve výši 0,38 % ročně. Koeficient závislosti v roce 2060 dosahuje vysokých průměrných hodnot ve velikosti 62,5 %. V těchto zemích v roce 2060 bude na jednoho důchodce připadat 1,6 ekonomicky aktivních občanů.
- Třetí segment zemí obsahuje Slovensko, Polsko, Českou republiku, Maďarsko a Estonsko. Tato skupina středovýchodních států Evropské unie je charakteristická nízkou průměrnou natalitou, která je v současnosti 1,46 a nízkou čistou migrací do roku 2060, která ročně průměrně dosahuje hodnoty 0,14 %. Koeficient závislosti v roce 2060 dosahuje 64,6 %, znamená to pro tento segment, že na jednoho důchodce bude připadat 1,55 ekonomicky aktivních občanů. Demografické stárnutí by mělo nejvíce postihnout sousední státy České republiky a to Slovensko (koeficient závislosti 68 %) a Polsko (koeficient závislosti 71 %).

Česká republika dosahuje v tomto segmentu zemí nejlepších výsledků demografického stárnutí. Dosahovaná natalita v současnosti je 1,49 a průměrná čistá migrace do roku 2060 bude ročně 0,24 % z populace. I přes výše uvedené faktory můžeme v roce 2060 očekávat koeficient závislosti 60 %. Pro ekonomiku České republiky to znamená, že v roce 2060 bude na jednoho důchodce připadat 1,67 ekonomicky aktivních občanů (v současnosti připadá na jednoho důchodce 4,17 ekonomicky aktivních občanů).

5.1.1 Rodinná politika ve Francii

Vývoj natality je pro společnost jako celek velmi důležitý údaj. Pokud by rodiny přestaly produkovat děti, žádná penzijní reforma by nedokázala vyřešit zajištění života ve stáří. Proto je kladen důraz na natalitní politiku, která úzce souvisí s populační politikou, rodinnou politikou a bytovou politikou.

Na pokles natality měl vliv vznik průběžných důchodových systémů. V celé historii lidstva se lidé snažili mít velký počet dětí kvůli tomu, že se o ně děti ve stáří postaraly. V rozvojových zemích bez penzijního systému můžeme tento proces zaznamenat. K zavedení průběžných systémů do důchodových systémů docházelo nejčastěji ve druhé polovině 20. století. Za následek to mělo přesvědčení lidí, že se o ně stát ve stáří postará a tím zanikl klasický model rodiny. Postupné omezování průběžných pilířů by mělo vést k oslabení úlohy státu ve stáří, kterou si občané musí uvědomit. Uvedené kroky můžeme hodnotit jako propopulační faktory, které by měly vést ke zvýšení natality. [28]

Ze segmentu zemí, který je charakterizován nejlepším demografickým výhledem, jsem pro zjištění propopulačních opatření vybral Francii. Francii charakterizuje nadprůměrná natalita ve výši 2,0 a silný sociální stát podobný České republice.

Počátky rodinné politiky ve Francii se datují od roku 1945. Především se orientuje na zvýšení natality a je často nazývána jako pronatalitní. Jeden ze základních principů v rámci natalitní politiky je přiznání některých dávek při narození prvního dítěte a nárok na ně vzniká až při narození dalších dětí. Je kladen důraz na slučitelnost péče o rodinu s pracovním životem, na pokrytí rodinných nákladů, na podporu porodnosti a na boj proti chudobě. Došlo k zavedení 35 hodinového pracovního týdne. Tato změna měla za cíl zlepšit osobní život zaměstnanců vzhledem k jejich rodinám. Trendem ve Francii je, že občané si přejí mít děti a přitom pracovat. Pro podporu těchto názorů je ve Francii zavedena široká podpora, která umožňuje zajistit péči o předškolní děti (chůvy na hlídání, domácí asistentky, jesle, mateřské školy, mateřská a rodičovská dovolená).

Od roku 2004 byl zaveden projekt PAJE (La presentation d' accuiel du jeune enfant), který se specializuje na péči o dítě do tří let. Finanční podpora se týká pouze při narození prvního dítěte (864 eur). Rozšířily se základní dávky o příspěvky na zdravotní péči (průměrný měsíční příspěvek je 173 eur na rodinu). Vznikly dávky přispívající na asistenční služby, které hlídají děti do věku 6 let. Tento projekt zjednodušil systém dávek v rámci rodinné politiky a zajistil možnost pracovní aktivity žen. [29]

V Československu byla v 70. letech podporována rodinná politika. V samostatné České republice se začíná mluvit o rodinné politice v roce 2005, kdy vznikl Akční plán a podpora rodin s dětmi 2006 – 2009 a Národní koncepce rodinné politiky. Velmi časté změny v legislativě rodinné politiky celý systém činí nepřehledným. Vláda koná protichůdné kroky, kdy se snaží vytvářet rodinnou politiku, ale současně dochází v rámci daňové reformy ke zvyšování sazeb DPH. Tyto kroky zvyšují životní náklady rodin. [30]

V porovnání s Českou republikou je francouzská rodinná politika velmi propracovaná a v posledních letech prošla restrukturalizací. Zaměřuje se na finanční podporu rodin s dětmi a na soulad pracovního a osobního života žen. Rodinná politika v České republice je ve svých počátcích, měla by klást větší dů-

raz na péči o děti do tří let, soulad osobního a pracovního života žen a jejich zaměstnanost.¹⁹

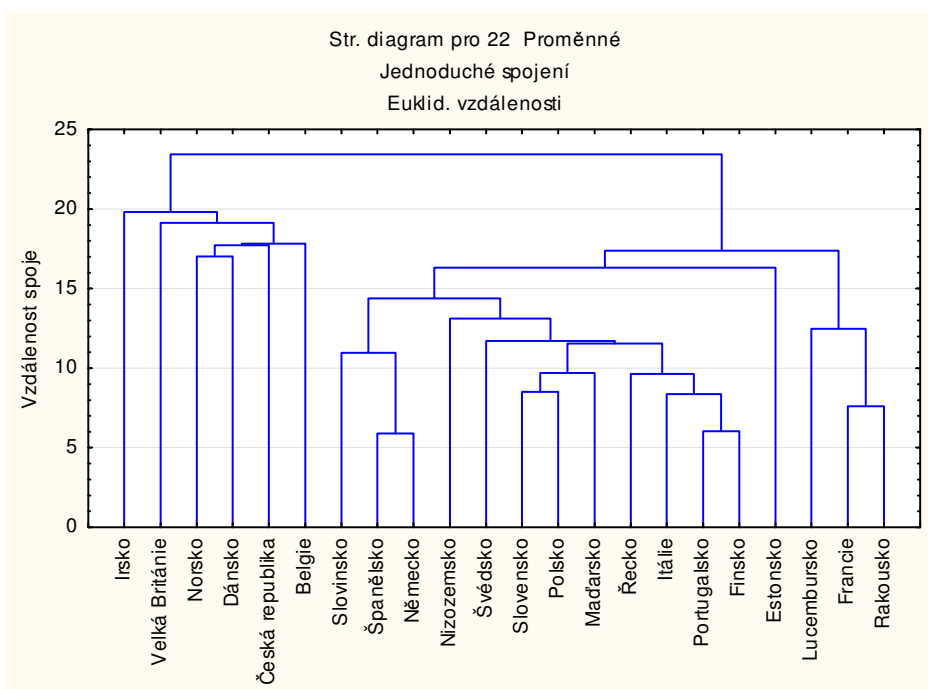
5.2 Shluková analýza zemí v rámci parametrů penzijních systémů

Následující shluková analýza zobrazená na obrázku č. 5 segmentuje země podle parametrů penzijního systému. Segmentování zemí je provedeno podle následujících parametrů:

- Giniho koeficient rozdělení důchodů,
- index progresivity rozdělení důchodů,
- výdaje důchodového systému v % HDP v letech 2010 – 2060,
- celkový náhradový poměr²⁰.

¹⁹ Rodinná politika zahrnuje velmi širokou škálu opatření, která nebude dále rozvedena, jelikož to není hlavním předmětem této diplomové práce.

²⁰ Celkový náhradový poměr (z anglického názvu „Aggregate replacement ratio“) vyjadřuje poměr mezi výší důchodů pobíraných jedinci ve věku 65 – 74 let a výdělky ekonomicky aktivních jedinců ve věku 50 – 59 let.

Obr. 5 Dendrogram zemí podle parametrů důchodového systému
Zdroj: The 2012 Ageing Report [27], OECD Pension at a Glance 2011 [31]

Z dendrogramu získávám dva hlavní segmenty. První segment zemí, do kterého patří Česká republika, obsahuje následující země: Irsko, Velkou Británií, Norsko, Dánsko a Belgie. Tyto státy tvoří skupinu nejsolidárnějších států z vybraného vzorku. Průměrný Giniho koeficient těchto zemí je 8,93 %. Plně ekvivalentní systém nastává při hodnotě Giniho koeficientu 50 %. Čím více se Giniho koeficient blíží nule, tím více se důchodové příjmy důchodců rovnají. Hodnota Giniho koeficientu 8,93 % je velmi nízká, proto v těchto zemích se důchodové příjmy důchodců příliš neliší. Průměrný index progresivity těchto zemí je 69 %. Čím více se hodnota blíží 100 %, tím více jsou důchody solidární a při hodnotě 100 % se důchody stávají konstantní bez ohledu na výši dosahovaných příjmů během ekonomicky aktivního období. Index progresivity 69 % je vysoký a identifikuje trend solidárnosti systému.

Druhý segment v dendrogramu tvoří zbývající země. Pro tuto skupinu zemí jsou charakteristické znaky vyšší zásluhovosti a nižší solidárnosti penzijních systémů. Průměrný Giniho koeficient pro tyto země je 25,4 % a index progresivity je 11,9 %. V tomto segmentu zemí se mírně vyčleňuje další shluk zemí a to Lucembursko, Francie a Rakousko. Tento shluk zemí spojují vysoké náklady na penzijní systémy. To má za následek vysoký průměrný celkový náhradový poměr 65 %.

5.3 Celkové hodnocení výsledků shlukové analýzy

Česká republika se nachází na obrázku č. 4 v segmentu zemí společně se Slovenskem, Polskem, Maďarskem a Estonskem. Přitom z obrázku č. 5 je patrná skutečnost, že Česká republika se nachází v jiném segmentu zemí než Polsko, Slovensko, Maďarsko a Estonsko. Konstatuji, že tyto země provedly úpravu parametrů penzijního systému, který vede k větší zásluhovosti. To má za následek přiměřenou kombinaci zásluhovosti a solidarity při výpočtu penzí. Musím podotknout skutečnost, že penzijní reforma zavádějící druhý pilíř není zohledněna v projekci The 2012 Ageing Report. Česká republika má Giniho koeficient třetí nejmenší ze všech zemí. Zavedení druhého pilíře do důchodového systému by mělo částečně zvýšit zásluhovost důchodového systému podle úspěšnosti reformy. Uvidíme v příští projekci Evropské komise, zda se Česká republika přidá k druhému segmentu zemí.

Jedním z cílů Evropské unie je postupné sjednocení zemí a vytvoření měnové a fiskální unie. Ze získaných údajů shlukové analýzy vyplývá divergence zemí. Ukazuje se, že tradice, zvyky, kultura a politika státu je velmi různorodá v jednotlivých státech Evropské unie a vytváří velký počet odlišných segmentů zemí v rámci demografických ukazatelů. S tím souvisí také různé parametry penzijních systémů v jednotlivých zemích, které musí reagovat na budoucí demografický vývoj. Z tohoto pohledu je konvergence zemí v Evropské unii vzhledem k penzijním systémům v současnosti nerealizovatelná. Budoucí kroky ke sblížení penzijních systémů by měly probíhat v postupných procesech, kdy by mělo docházet k harmonizaci vybraného parametru penzijního systému uvnitř segmentu zemí vykazující společný demografický výhled.

6 Reakce vybraných zemí na riziko zvýšení penzijních výdajů v budoucnosti

Česká republika má podobný demografický výhled s Polskem, Slovenskem, Maďarskem a Estonskem. Výdaje na penzijní systém jsou velmi důležitou položkou v každém rozpočtovém plánu jednotlivých zemí, proto je důležité znát indikátory vyvolávající zvýšení těchto výdajů. Následující kapitola se zabývá reakcemi na riziko zvýšení penzijních výdajů v budoucnosti vybraných zemí a porovnává je s penzijní reformou v České republice.

Riziko zvýšení penzijních výdajů závisí na vývoji těchto hlavních subkomponent: koeficient závislosti, coverage ratio, míra zaměstnanosti, benefit ratio a pracovní náročnost. Koeficient závislosti nám vyjadřuje stárnutí populace. S rostoucím koeficientem závislosti rostou penzijní výdaje. Coverage ratio nám zobrazuje podíl počtu všech důchodců a populace starší 65 let. Se vzrůstající hodnotou tohoto ukazatele rostou penzijní výdaje. Coverage ratio nám poskytuje informace o skutečném věku odchodu do důchodu. Míra nezaměstnanosti je definována jako podíl počtu osob ve věku 20-64 let a počtu pracujících osob ve věku 20-64 let ($1/\text{míra zaměstnanosti}$). S růstem míry zaměstnanosti klesají penzijní výdaje. Benefit ratio znázorňuje vývoj relativní hodnoty průměrného důchodu a průměrné mzdy. Tento ukazatel nám dává informace o štedrosti penzijního systému a se vzrůstající hodnotou benefit ratio vzrostou penzijní výdaje. Pracovní náročnost je definována jako poměr počtu pracujících osob ve věku 20-64 let a počtu hodin odpracovaných osobami ve věku 20-64 let ($1/\text{pracovní náročnost}$). S rostoucí pracovní náročností klesají penzijní výdaje. [27]

6.1 Slovensko

6.1.1 Charakteristika slovenského penzijního systému

Tab. 9 Parametry slovenského penzijního systému

Penzijní schéma	Bodový systém		
Zaměstnanecké penzijní fondy	Ne		
Druhý pilíř	Ano - dobrovolný		
Třetí pilíř	Ano - dobrovolný		
Výpočet důchodu	Celá kariéra od roku 1984		
Valorizace příspěvků	Mzdy		
Indexace důchodů	Mzdy a ceny		
Faktor udržitelnosti penzijních výdajů	Ano, od roku 2017		
Důchodový věk muži 2010/2020/2060	62 let	62 let	62 let
Důchodový věk ženy 2010/2020/2060	57 let 9 m	61 let 7 m	62 let
Příspěvky do 2. pilíře v % HDP 2010/2020		1,1	1,8 ²¹

Zdroj: The 2012 Ageing Report [27], Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny SK [32]

Slovensko reagovalo na nepříznivý demografický vývoj v roce 2005 zavedením druhého pilíře důchodového systému. Vývoj penzijních výdajů nejvíce ovlivňuje koeficient závislosti, který předznamenává stárnutí populace. Snaha státu rozložit riziko pojištěnců a poskytnout jim i jiný zdroj příjmů v důchodovém věku je logickým řešením. I přes výše uvedené kroky dosáhlo Slovensko v roce 2010 penzijních výdajů 8 % HDP (odhadované penzijní výdaje v roce 2060 jsou 13,2 %).

Tab. 10 Příspěvky jednotlivých činitelů k vývoji slovenských penzijních výdajů

Koeficient závislosti	Coverage ratio	Míra zaměstnanosti	Benefit ratio	Pracovní náročnost
13,5	-3,9	-0,5	-2,8	0,0

Zdroj: The 2012 Ageing Report [27]

V roce 2002 se uskutečnily podzimní parlamentní volby, ze kterých vzešla nová vláda vedená premiérem Mikulášem Dzurindou. Tato vláda vyzvala ve svém programovém prohlášení k penzijní reformě. V roce 2003 byly schváleny para-

²¹ V projekci The 2012 Ageing Report není počítáno se snížením 9 % odvodu z průběžného pilíře do fondového systému.

metrické změny důchodového systému s účinností od 1. ledna 2004. Změny se týkaly hlavně těchto oblastí:

- postupné prodlužování zákonného důchodového věku pro muže i ženy. Muži budou odcházet do důchodu ve věku 62 let od roku 2006 a ženy od roku 2015,
- nové nastavení důchodového vzorce, které má mít za následek nižší přerozdělení důchodového systému a tím zvýšit motivaci občanů k placení příspěvků. Důchodový vzorec je sestaven z následujících proměnných:

$$R = ADH * St * POMB \quad (8)$$

Kde R je starobní důchod

ADH (aktuální důchodová hodnota) je číslo dané přímo ze zákona na základě výpočtů, jejichž cílem je poskytnout 50 % náhradový poměr po reformě.

St je počet let placení příspěvků sociálního pojištění.

POMB je průměrná hodnota osobního mzdového bodu. Tato hodnota vyjadřuje poměr osobní průměrné hrubé mzdy k průměrné hrubé mzdě v ekonomice. [33]

Po parametrických změnách následovala systémová změna penzijního systému. V platnost vstoupila dne 1. ledna 2005 zákonem č. 43/2004 Z.z., o starobním důchodovém spoření. Vznikla nová struktura penzijního systému:

- 1. pilíř – průběžný státní PAYG systém,
- 2. pilíř – nově zavedený fondový systém spravovaný důchodovými správcovskými společnostmi, které obhospodařují individuální účty účastníků,
- 3. pilíř – dobrovolné penzijní spoření s daňovým zvýhodněním a státním příspěvkem spravované doplňkovými důchodovými společnostmi.

Důchodové správcovské společnosti (dále jen „DSS“) musí ze zákona vytvářet tři typy důchodových fondů. Jedná se o konzervativní, vyvážený a rostoucí důchodový fond, tyto fondy se liší mírou rizika, zhodnocením a investičními limity. Investování DSS je omezeno zákonem a to znamená, že 30 % investičních aktiv musí pocházet z emise slovenských producentů. [34]

Do fondového systému se přesouvá 9 % z důchodového pojištění. Vypořádání důchodu z druhého pilíře bude probíhat ve dvou variantách. Buď ve formě doživotního důchodu nebo v rámci programového výběru s doživotním důchodem. [35]

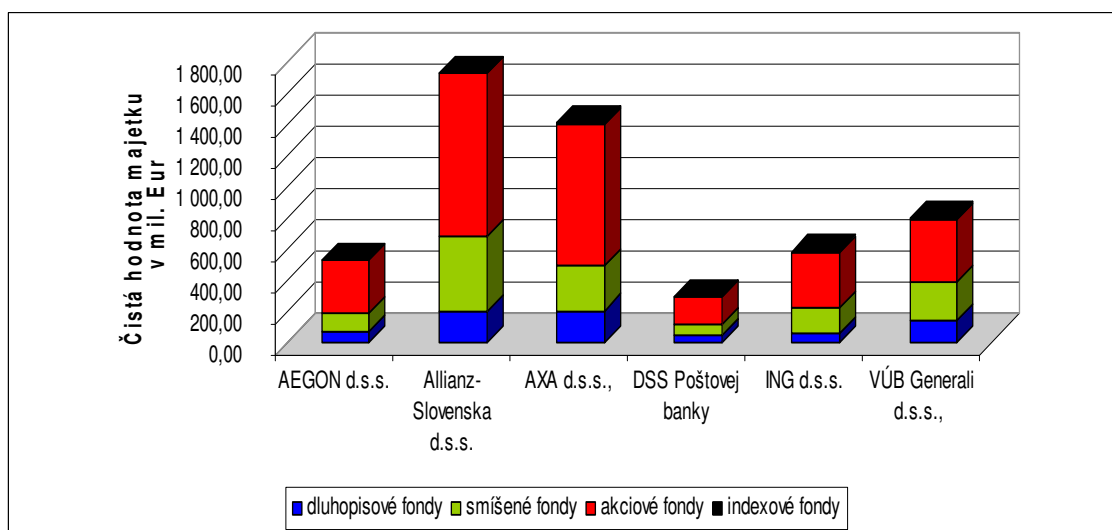
6.1.2 Slovenský penzijní trh – 2. pilíř

Slovenský penzijní trh se dne 1. ledna 2005 rozrostl o druhý pilíř. Nově vzniklé DSS zahájily velkou mediální kampaň pro získání klientů. Vzhledem k dobře fungující ekonomice a mediální kampani vstoupilo do fondového systému 1,5 mil. účastníků. Do rostoucího důchodového fondu se rozhodlo vstoupit 65 %

účastníků, do vyváženého důchodového fondu 30 % účastníků a do konzervativního důchodového fondu 5 % účastníků. [36]

Během období od 1. ledna 2004 do 31. 12. 2012 působila na trhu Allianz – Slovenská d.s.s., ING d.s.s., VÚB Generali d.s.s., AEGON d.s.s., ČSOB d.s.s., CREDIT SUISE LIFE & PENSIONS d.s.s., První důchodová spořitelna d.s.s., Sympatia-Pohoda d.s.s.

Výše zmíněné společnosti musely ze zákona vytvořit základní kapitál 300 mil. Sk a do dvou let fungování DSS získat alespoň 50 000 klientů. Mezi DSS nastal konkurenční boj o klienty a ke dni 15. 3. 2013 evidujeme na slovenském penzijním trhu několik změn. CREDIT SUISE LIFE & PENSIONS d.s.s. se přejmenovala na AXA d.s.s. První důchodová spořitelna d.s.s. se sloučila s Allianz – Slovenskou d.s.s. Sympatia – Pohoda d.s.s. se sloučila s ING d.s.s. DSS Poštová banka převzala ČSOB d.s.s.

Obr. 6 Čistá hodnota majetku jednotlivých důchodových fondů DSS ke dni 15. 3. 2013
Zdroj: Asociace důchodových správcovských společností Slovenské republiky [37]

Na obrázku č. 6 vidíme, že na slovenském penzijním trhu mají největší tržní podíl Allianz-Slovenska d.s.s. a AXA d.s.s. Celkem těchto 6 DSS akumulovalo majetek od roku 2005 ke dni 15. 3. 2013 ve výši 5 346 mil. eur.

Slovenský penzijní trh čelil mnoha zásahům od zákonodárců, jelikož při vzniku penzijní reformy neexistovala širší politická shoda na směřování důchodového systému.

První zásahy se týkaly změny poplatků za správu aktiv z 0,07 % na 0,65 %. Uvedená změna byla provedena zákonem č. 677/2006 Z.z. Další poplatky zůstaly zachovány. Administrativní poplatek 0,5 % z měsíčního příspěvku a 1 % za vedení osobního důchodového účtu. [38]

Následovaly změny implementované zákonem č. 555/2007 Z.z., které znamenaly první otevření druhého pilíře. Délka spoření byla prodloužena z 10 na 15 let. Povinnost vstupu do druhého pilíře pro mladé občany byla upravena

od 1. ledna 2008 na dobrovolný vstup, přičemž na rozhodnutí měli 6 měsíců od vzniku důchodového pojištění. [39]

Vláda se rozhodla otevřít druhý pilíř od 15. 12. 2008 do 30. 6. 2009 a dát lidem šanci odejít ze systému. K tomu vláda zákonem č. 449/2008 Z.z upravila investování DSS. Změny se týkaly zpřísnění ratingových požadavků na akciové investice, které nesplňovaly zpřísněné požadavky. Tato úprava způsobila výprodej akcií v době, kdy byly na minimálních hodnotách v důsledku působení dopadů finanční krize. Na pozdějším růstu cen akcií však DSS již profitovat nemohly, protože je ve svém portfoliu neměly. Tímto krokem se portfolia všech tří typů důchodových fondů DSS srovnaly. [40]

Zákonem č. 137/2009 Z.z. se měsíční poplatek za správu aktiv opět snížil z 0,065 % na 0,025 %. Zákon zavedl garanční fond a nový poplatek za zhodnocení úspor DSS a to ve výši až 5,6 % z výnosu dosaženého během šesti měsíčních klouzavých intervalů. Pokud by došlo k zápornému zhodnocení finančních prostředků, tak by musela DSS doplatit rozdíl z vlastních zdrojů nebo z garančního fondu. Uvedené zásahy vedly opět k prodeji cenných papírů a všechny tři typy důchodových fondů se staly konzervativními. [41]

Od 1. dubna 2012 došlo k přejmenování důchodových fondů. Akciový (dříve růstový důchodový fond), smíšený (dříve vyvážený důchodový fond), dluhopisový (dříve konzervativní důchodový fond) a nově vzniklý indexový fond, ve kterém je možné investovat až 100 % majetku do akcií.

Od 1. ledna 2013 došlo k několika významným změnám. Zavedl se dobrovolný vstup pro osoby, které se poprvé účastní důchodového pojištění. Tyto osoby se mohou rozhodovat až do věku 35 let. Snižuje se odvod do druhého pilíře z 9 % na 4 % a zavádí se dobrovolný příspěvek, jehož výše není omezena, avšak daňově zvýhodněn je příspěvek do výše 2 % ze základu daně. Každá DSS musí povinně spravovat garantovaný důchodový fond (dluhopisový) a negarantovaný důchodový fond (akciový). Smíšený a indexový fond mohou DSS ponechat. Druhý pilíř byl potřetí otevřen od 1. září 2012 do 31. ledna 2013. [32]

Druhý pilíř slovenského důchodového systému byl od svého vzniku upraven mnoha novelami. Během fungování fondového systému se na Slovensku změnila vláda v roce 2006, 2010 a 2012. Odlišné politické názory a nestabilní politické prostředí ukázaly na největší slabinu důchodové reformy. Možnost implementace jakýchkoliv opatření do fungujícího systému. Vláda obhajovala změny parametrů penzijní reformy špatnou výkonností DSS, jak zobrazuje tabulka č. 11.

Tab. 11 Nominální a reálné zhodnocení slovenských důchodových fondů od 2005 do 12/2012

	Nominální zhodnocení	Reálné zhodnocení
Dluhopisový DF	21,6 %	-4,1 %
Smíšený DF	12,9 %	-10,9 %
Akciový DF	10,4 %	-12,9 %
Indexový DF	4,1 %	2,8 %

Zdroj: Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny SK [32]

Za špatnou výkonností DSS jsou striktní vládní nařízení o možnostech investování, kterými měly DSS svázané ruce. Nelze tedy hlavní vinu dávat špatným investičním rozhodnutím samotných DSS. Fondový systém se třikrát otevřel a lidé byli vyzváni, aby zvážili setrvání ve druhém pilíři. Celkově odešlo až 200 000 lidí a do systému nově vstoupilo 30 000 lidí. Situaci nepomohla ani finanční krize, která zasáhla kapitálové trhy. Musíme si uvědomit, že důchodové spoření je produktem dlouhodobým a krátkodobě dochází na kapitálových trzích k poklesům.

6.1.3 Slovenský penzijní trh – 3. pilíř

Třetí pilíř důchodového systému se označuje jako doplňkové důchodové spoření, které je příspěvkově definované. Upravuje ho zákon č. 650/2004 Z.z. o doplňkovém důchodovém spoření. Tento zákon upravil dobrovolné spoření na důchod, které vzniklo v roce 1996. Prostředky účastníků spravují doplňkové důchodové společnosti (dále jen „DDS“). Na Slovensku poskytují svoje služby 4 DDS: AXA d.d.s., Doplňková důchodová společnost Tatra banky, ING Tatry – Sympatia, d.d.s. a Stabilita, d.d.s. Výše zmíněné DDS spravují dva druhy fondů: příspěvkový doplňkový důchodový fond (akciové, dluhopisové, měnové a jiné investice) a výplatný doplňkový důchodový fond (dluhopisové a měnové investice).

Největší tržní podíl mají DDS Tatra banky a ING Tatry-Sympatia DDS. Většina majetku (95 %) je umístěna v příspěvkových doplňkových důchodových fondech. Celkový počet spořitelů je 731 578.

Byl zaveden poplatek ve výši 10 % z dosaženého výnosu od 1. ledna 2010 a bude se postupně zvyšovat na 20 % do roku 2020. V roce 2012 dosáhly DDS průměrné nominální zhodnocení 7,3 %.

Dne 1. ledna 2011 skončilo daňové zvýhodnění příspěvků do výše 398,33 eur (12 000 Sk). Poplatek za správu aktiv se snížil z 3 % na maximálně 2,5 % a bude se postupně snižovat až na 1,98 % v roce 2019. [32]

6.2 Polsko

6.2.1 Charakteristika polského penzijního systému

Tab. 12 Parametry polského penzijního systému

Penzijní schéma	NDC		
Zaměstnanecké penzijní fondy	Ano		
Druhý pilíř	Ano - povinný (pro ročník narození 1969 a mladší) i dobrovolný		
Třetí pilíř	Ano - dobrovolný		
Výpočet důchodu	Celá kariéra		
Valorizace příspěvků	NDC 1.pilíř - mzdy		
Indexace důchodů	Mzdy a ceny		
Faktor udržitelnosti penzijních výdajů	Ano		
Důchodový věk muži 2010/2020/2060	65 let	65 let	65 let
Důchodový věk ženy 2010/2020/2060	60 let	60 let	60 let
Příspěvky do 2. pilíře v % HDP 2010/2020		1,6	1,05

Zdroj: The 2012 Ageing report [27]

Polsko se rozhodlo reagovat na nepříznivý demografický vývoj již v roce 1999, kdy došlo k reformě dávkově definovaného důchodového systému. Polsko je země podle projekcí The 2012 Ageing report, která bude čelit nejvíce nepříznivým demografickým tendencím. Včasná reakce polské vlády a nastavení parametrů penzijní reformy vede v roce 2010 k penzijním výdajům ve výši 11,8 % HDP a v roce 2060 ve výši 9,6 % HDP.

Tab. 13 Příspěvky jednotlivých činitelů k vývoji polských penzijních výdajů

Koeficient závislosti	Coverage ratio	Míra zaměstnanosti	Benefit ratio	Pracovní náročnost
14,0	-5,0	-0,4	-8,7	0,0

Zdroj: The 2012 Ageing Report [27]

Penzijní reforma vstoupila v platnost dne 1. ledna 1999. Nový důchodový systém se skládá z následující tří pilířové struktury:

- 1. pilíř – sociální zabezpečení, PAYG systém,
- 2. pilíř – OFE (otevřené penzijní fondy), soukromé správcovské společnosti spravující úspory účastníků,

- 3. pilíř – IKE (individuální důchodová konta), IKZE (individuální konta zabezpečení odchodu do důchodu) a PPE (zaměstnanecké penzijní pojištění), soukromé instituce spravující dobrovolné úspory na stáří, které jsou daňově zvýhodněné.

V Polsku není o 3. pilíř důchodového systému zájem, jeho slabinou je dobrovolnost a skutečnost, že občané nechtějí vyčleňovat další finanční prostředky na stáří (z hlediska vysokých odvodů do 2. pilíře). Třetí pilíř využívá v Polsku pouze 5 % populace. [42]

Penzijní reforma se netýkala osob, které k datu spuštění penzijní reformy dosáhly věku 50 let a více. Osoby mezi 30 a 50 lety se mohly rozhodnout do konce roku 1999, zda se budou účastnit nově vzniklého 2. pilíře. Pro osoby mladší 30 let byl vstup povinný.

Důchodový systém v Polsku vypočítává důchodové dávky v daném důchodovém věku jedince na základě pojistné matematiky, která bere v úvahu střední délku života.

$$DÁVKA = \frac{CON + IC}{ALE} \quad (9)$$

Kde CON označuje sumu indexovaných příspěvků do systému po 1. lednu 1999
 IC označuje sumu indexovaného počátečního kapitálu do 31. prosince 1998
 ALE (average life expectancy) znamená průměrnou naději na dožití v důchodovém věku v měsících

Příspěvková sazba, kterou se financuje 2. pilíř důchodového systému je 7,3 % z hrubé mzdy a jsou strhávány z částí, kterou platí zaměstnanec. [35]

6.2.2 Polský penzijní trh – 2. pilíř

Ve druhém pilíři důchodového systému vznikly soukromé správcovské společnosti, které spravují a obhospodařují otevřené penzijní fondy (OFE). Fondy a správcovské společnosti byly ustanoveny jako dvě různé právnické osoby s odděleným majetkem. Orgánem dohledu do roku 2006 byly polské správcovské banky, poté kontrolu nad správcovskými společnostmi převzal státní úřad KNF (Komisija Nadzoru Finansowego). Výběr příspěvků a jejich následný přesun do otevřených penzijních fondů zajišťuje Sociální pojišťovna (ZUS).

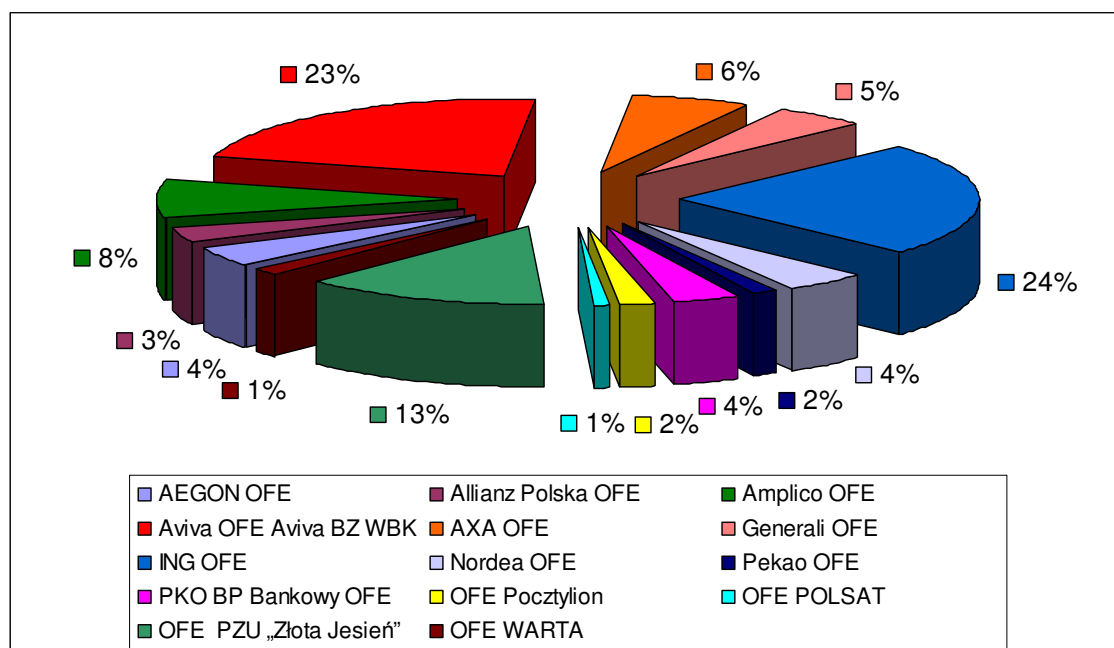
Ze systému je vyplácena doživotní annuita pro účastníky, kteří dosáhnou věku 65 let. Do věku 65 let mohou být ženám vypláceny dávky na základě programového výběru. Při vyplácení anuit musí docházet k jejich zvyšování ve výši 90 % výnosů z rezerv fondu. [43]

Správcovské společnosti garantují každoroční minimální zhodnocení finančních prostředků tím, že na tříleté bázi čtvrtletně porovnávají průměrné dosažené zhodnocení finančních prostředků otevřených penzijních fondů. Pokud je zhodnocení vyšší než 8 %, je minimální zhodnocení stanoveno jako polovina. V případě nižšího zhodnocení je minimální zhodnocení definováno jako dosaže-

né zhodnocení mínus 4 %. Jestliže některý otevřený penzijní fond nedosahuje výše minimálního zhodnocení, je povinen jej doplnit z povinně vytvořených rezerv. Nedodržení této podmínky znamená pro otevřený penzijní fond bankrot a finanční prostředky na dorovnání minimálního zhodnocení jsou získány z národního garančního fondu.

Ke dni 28. února 2013 je celkový počet účastníků v otevřených penzijních fondech 16 219 593. Největší počet klientů má ING OFE, který obhospodařuje 3 044 030 klientů (18,77 % tržní podíl). Druhý nejvyšší počet ve výši 2 677 378 klientů obhospodařuje Aviva OFE (16,51 % tržní podíl). Na polském penzijním trhu je nejmenší otevřený penzijní fond Polsat, který s tržním podílem 1,85 % spravuje majetek 300 785 klientů.

Polská vláda snížila příspěvek do 2. pilíře dne 1. dubna 2011 z hodnoty 7,3 % na 2,3 %. To znamená oslabení financování druhého pilíře a omezení zdrojů jeho příjmů. V současnosti evidujeme na polském penzijním trhu 14 otevřených penzijních fondů (OFE). Jejich jednotlivé tržní podíly jsou zachyceny na obrázku č. 7. [44]

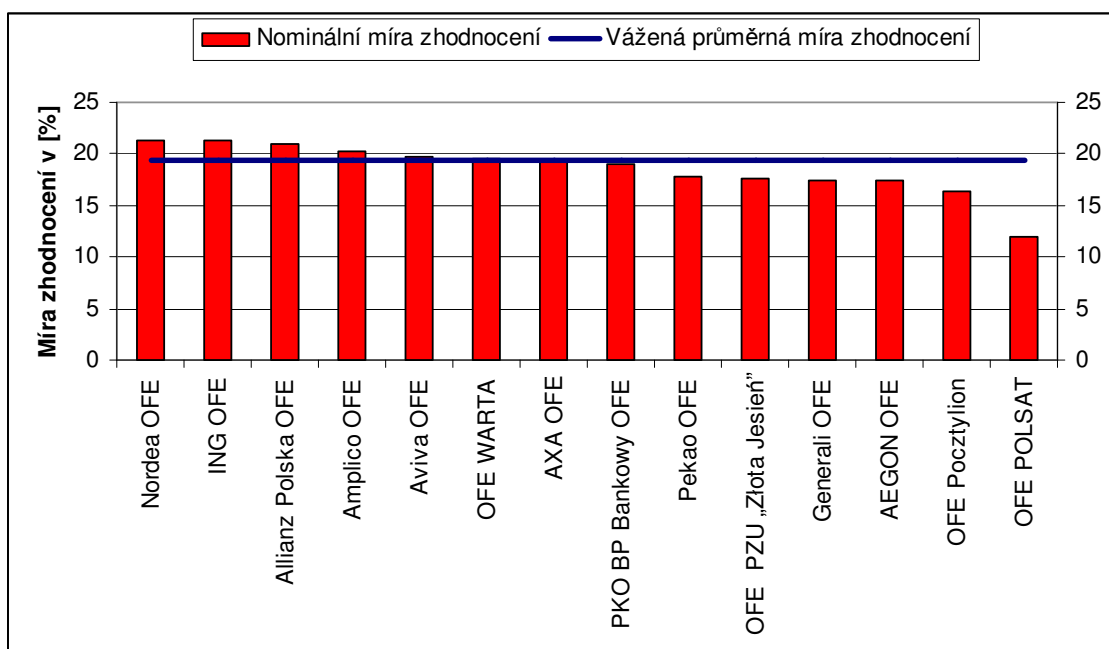
Obr. 7 Tržní podíly podle čistých aktiv spravovaných polskými OFE ke dni 28. 2. 2013
Zdroj: IGTE, Polsko [42]

Největších čistých aktiv²² dosahuje ING OFE ve výši 63, 96 mld. zlotých (tato společnost má 23,82 % tržní podíl na polském penzijním trhu), po ní následuje s 22,53 % tržním podílem AVIVA OFE, která spravuje majetek ve výši 60,51 mld. zlotých. V souhrnu dokázalo všech 14 otevřených penzijních fondů

²² Čistá aktiva jsou finanční prostředky k dispozici penzijnímu fondu. Jsou získány z příspěvků účastníků, od nichž jsou odečteny poplatky.

nashromáždít ke dni 28. února 2013 majetek v hodnotě 268,5 mld. zlotých (v přepočtu na Kč kurzem platným ke dni 25. března 2013 dosahuje majetek výše 1 660 mld. Kč). [42], [45]

V oblasti zhodnocení finančních prostředků dosahují otevřené penzijní fondy jedny z nejlepších výsledků ve střední Evropě. Pokud se zaměříme na periodu mezi zářím 1999 a březnem 2012, vyjde najevo vysoké reálné průměrné zhodnocení ve výši 97,1 %. Při přepočítání na průměrné roční hodnoty získáme údaje ve výši 7,5 %. Poslední publikovaná tříletá míra zhodnocení jednotlivých OFE za období 30. září 2009 – 28. září 2012 je zobrazena na obrázku č. 8 [42]. Za uvedené období identifikuji váženou průměrnou míru zhodnocení 19,28 %. Minimální míra zhodnocení je polovina této hodnoty (9,64 %). Pokud by některý otevřený penzijní fond dosáhl nižšího nominálního zhodnocení finančních prostředků, musel by vzniklý rozdíl doplnit. Ve sledovaném období všechny OFE dosáhly vyššího zhodnocení.

Obr. 8 Nominální míra zhodnocení polských OFE za období 30. 9. 2009 – 28. 9. 2012
Zdroj: IGTE, Polsko [42]

6.3 Maďarsko

6.3.1 Charakteristika maďarského penzijního systému

Tab. 14 Parametry maďarského penzijního systému

Penzijní schéma	DB		
Zaměstnanecké penzijní fondy	Ne		
Druhý pilíř	Ano - dobrovolný		
Třetí pilíř	Ano - dobrovolný		
Výpočet důchodu	Celá kariéra		
Valorizace příspěvků	Mzdy		
Indexace důchodů	Ceny a mzdy		
Faktor udržitelnosti penzijních výdajů	Ne		
Důchodový věk muži 2010/2020/2060	62 let	65 let	65 let
Důchodový věk ženy 2010/2020/2060	62 let	65 let	65 let
Příspěvky do 2. pilíře v % HDP 2010/2020		1,25	0

Zdroj: The 2012 Ageing Report [27]

Maďarsko se jako první země z Visegrádské čtyřky rozhodlo k reformování důchodového systému. V roce 1998 zavedlo druhý pilíř důchodového systému. Maďarsko dosáhlo v roce 2010 vysokých penzijních výdajů a reagovalo na to úpravami důchodového systému. Dochází k postupnému zvyšování důchodového věku na 65 let z dosavadního důchodového věku 62 let (muži dosáhli této hodnoty v roce 2000 a ženy v roce 2009). Výplata 13. důchodové dávky byla zrušena. Minimální doba pojištění v průběžném státním systému je 20 let. Odhadované penzijní náklady v roce 2060 jsou ve výši 14,7 %. [46]

Tab. 15 Příspěvky jednotlivých činitelů k vývoji maďarských penzijních výdajů

Koeficient závislosti	Coverage ratio	Míra zaměstnanosti	Benefit ratio	Pracovní náročnost
11,1	-4,3	-1,3	-1,8	0,0

Zdroj: The 2012 Ageing Report, [27]

Penzijní reforma vstoupila v platnost 1. ledna 1998. Od té doby vznikla třípilířová struktura důchodového systému, která se v roce 2006 rozrostla o 4. pilíř důchodového systému:

- 1. pilíř – fond důchodového zabezpečení fungující na PAYG systému,
- 2. pilíř – soukromé důchodové fondy spravující individuální účty účastníků,

- 3. pilíř – dobrovolné soukromé spoření vzniklo v roce 1993 a je založeno na příspěvkově definovaném způsobu,
- 4. pilíř – dobrovolné soukromé spoření, které vzniklo v roce 2006 a je motivováno dalšími daňovými úlevami.

Penzijní reforma ve svých počátcích byla kladně přijímána veřejností. To se projevilo ve vysoké účasti občanů ve 2. pilíři. Do jednoho roku od spuštění penzijní reformy se zapojilo 1,3 milionu občanů. Ke konci roku 2010 se počet účastníků rozšířil na 3 miliony. Vstup do 2. pilíře byl dobrovolný, pouze noví účastníci na pracovním trhu měli povinnost vstoupit.

Financování druhého pilíře bylo provedeno odklonem 8 % z průběžného pilíře. Finanční prostředky odvádí zaměstnavatel do penzijního fondu, který si vybere zaměstnanec. K výše uvedené sazbě lze dodávat navíc 2 % z platu, které si může platit zaměstnanec nebo mu přispívá zaměstnavatel. Pokud se zaměstnavatel zaváže platit zaměstnancům dodatečné příspěvky, musí tento závazek být stejný vůči všem zaměstnancům. V závislosti na tom, zda účastník vstoupil do 2. pilíře, mu byl vypočten důchod z 1. pilíře následujícím způsobem [35]:

$$\begin{aligned} DÁVKA &= 1,65\% * VZ * t \\ DÁVKA_1 &= 1,22\% * VZ * t \end{aligned} \quad (10)$$

Kde DÁVKA označuje důchod z 1. pilíře bez účasti v 2. pilíři

DÁVKA₁ představuje důchod z 1. pilíře při účasti ve 2. pilíři

VZ je výpočtový základ, který zahrnuje průměrnou výši výdělku účastníka
t znamená dobu pojištění

6.3.2 Maďarský penzijní trh – 2. pilíř

Od roku 2009 nabízejí penzijní fondy tři investiční strategie (růstové, vyvážené a konzervativní). Do této doby nabízely penzijní fondy pouze jeden důchodový fond pro všechny účastníky.

Byl ustanoven garanční fond na ochranu účastníků důchodového spoření. Pokud by se penzijní fond dostal do platební neschopnosti, přebral by jeho závazky garanční fond. Příspěvek do garančního fondu je povinný pro všechny penzijní fondy ve výši 0,4 % z příjmu ze čtvrtletních členských příspěvků. Garanční fond je samostatnou právnickou osobou a jeho příjmy jsou daňově osvobozeny.

Zahraniční investice mohou být v maximální výši 30 % majetku, avšak v případě investic do zemí mimo země OECD jsou investice omezeny 20 % majetku.

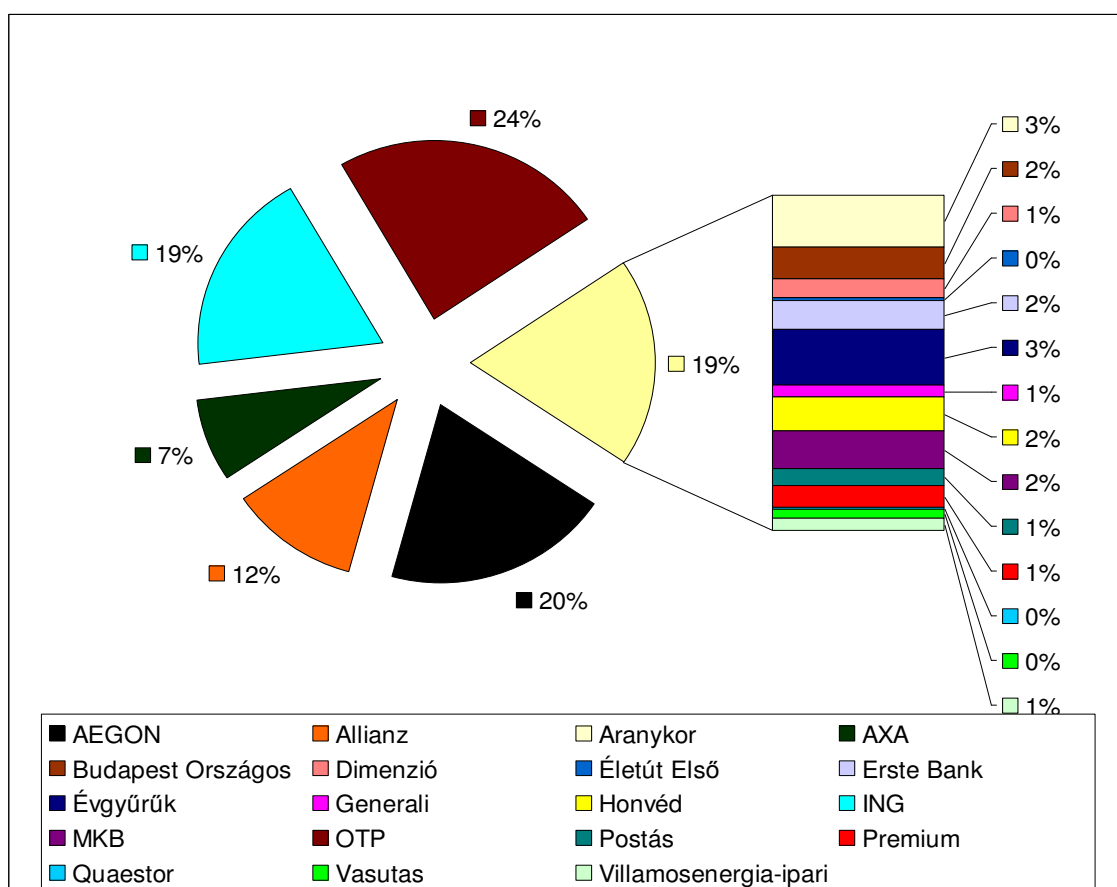
Vypořádání důchodu účastníka 2. pilíře, který dosáhl důchodového věku, závisí na době spoření. Pokud doba spoření nepřesahuje 15 let, lze získat jednorázové vyrovnání. V případě delší doby spoření, než je 15 let, pobírá důchodce anuitní dávky. Nároky na důchodové dávky vznikají dosažením důchodového věku. Jednorázové vyrovnání může nastat před dosažením důchodového věku

v případě úmrtí účastníka, jehož finanční prostředky podléhají dědictví. Invalidní a pozůstalostní důchodové dávky nejsou ve 2. pilíři upraveny zákonem, pouze lze v těchto omezených případech přejít do průběžného státního systému.

Všechny penzijní fondy musí přijaté příspěvky od účastníků důchodového spoření umisťovat do tří rezerv:

- finanční rezerva, která musí tvořit nejméně 95,5 % aktiv společnosti,
- provozní rezerva slouží ke krytí provozních nákladů,
- likvidní rezerva je určena pro krátkodobé investice.

Poplatky za správu aktiv se v průběhu časového období měnily a jejich výše je upravena i do budoucna následujícím způsobem: 0,8 % v letech 2009-2010, 0,7 % v roce 2011, 0,6 % v roce 2012, 0,5 % v roce 2013 a 0,4 % v roce 2014. Provozní poplatky byly sníženy z 6 % na 4,5 % v roce 2008. Penzijní fondy podléhají Úřadu pro finanční dohled (HFSA), kterému jsou povinni platit dozorčí poplatek skládající se z fixní (7 575 eur) a variabilní části (0,025 %) z tržní hodnoty aktiv společnosti. [47]

Obr. 9 Přehled maďarských penzijních fondů podle čisté hodnoty aktiv ve 2. pilíři ke dni 31. 12. 2009
Zdroj: HFSA, Maďarsko [48]

Ve 2. pilíři se ke konci roku 2009 nacházelo 19 penzijních fondů, z toho podstatný tržní podíl (větší jak 5 %) má pouze pět penzijních fondů: AXA, Allianz, AEGON, ING a OTP. Zbylé penzijní fondy mají dohromady 19% tržní podíl. Velká část aktiv penzijních fondů je uložena v dynamickém důchodovém fondu (78 %), pak ve vyváženém důchodovém fondu (20 %) a zbylou část tvoří konzervativní důchodový fond (2 %). Velikost absolutních hodnot je zobrazena v tabulce č. 16.

Tab. 16 Rozložení aktiv v maďarských důchodových fondech ke dni 31. 12. 2009

Důchodový fond	Aktiva v mld. HUF
Dynamický	1 940
Vyvážený	486
Konzervativní	46

Zdroj: HFSA, Maďarsko [48]

Investiční strategie penzijních fondů v Maďarsku jsou poměrně konzervativní. Investiční portfolio všech penzijních fondů na konci roku 2008 bylo složeno z 58 % dluhopisů (z toho 91 % tvořily maďarské vládní dluhopisy), z 11 % akcií a z 31 % investičních fondů. Pokud se zaměříme na míru zhodnocení u tří největších poskytovatelů důchodového spoření (ING, OTP a AEGON) v období 2000 – 2009, získáme průměrné roční nominální zhodnocení 6,42 %. Průměrná roční inflace v tomto období byla 5,9 %.

Během prvních let fungování 2. pilíře nedocházelo k žádným podstatným změnám. Až v roce 2010 zesílil tlak na vládu z důvodu vysokého deficitu veřejných financí. Na jaře v roce 2010 proběhly parlamentní volby a vládu ustanovil s ústavní většinou premiér Orbán. Ke konci roku 2010 byl zrušen povinný vstup pro nově vstupující občany. Od 31. ledna 2010 dostali účastníci 2. pilíře měsíc a půl na rozhodnutí, zda setrvají ve 2. pilíři nebo se připojí zpět do průběžného pilíře. Pokud se občané vrátili zpět do průběžného státního systému, tak doba setrvání ve 2. pilíři neměla vliv na výpočet důchodu z 1. pilíře. Přesun občanů a jejich nashromážděných finančních prostředků byl dobrovolný. Avšak nové podmínky ve 2. pilíři byly nastaveny způsobem, který nebyl výhodný téměř pro nikoho. Do prvního pilíře se vrátilo 97 % účastníků důchodového spoření, kteří převedli ze svých individuálních účtů do průběžného systému celkem 2 827,5 mld. forintů (9,5 mld. eur), tato převedená aktiva tvořila 92 % z celkového čistého majetku penzijních fondů. Ve 2. pilíři zůstalo 99 620 účastníků. Celková výše jejich finančních prostředků je 869,9 mil. eur k roku 2011.

Ve druhé polovině roku 2012 dochází k dalšímu poklesu počtu účastníků důchodového spoření i aktiv spravovaných penzijními fondy. Je to způsobeno vznikem zákonů č. CXCV z roku 2011 o hospodářské stabilitě Maďarska, č. LXXX z roku 1997 o sociálním zabezpečení a č. LXXXII z roku 1997 o soukromé penzi. V rámci nových pravidel byla stanovena rovná sazba důchodových příspěvků ve výši 10 %, která je hrazena do státního systému sociálního zabezpečení bez ohledu na to, zda je pojištěnec účastník důchodového spoření, či nikoliv. Změna je platná od 1. ledna 2012. Podle nového článku č. 24 museli účastníci důchodového spoření do 31. března 2012 ukončit členství v 2. pilíři, aby získali nárok na plný státní důchod. Této druhé možnosti vrátit se do průběžného systému využilo 25 % účastníků, kteří sebou převedli 23 % aktiv penzijních fondů. [49]

Tab. 17 Spravovaná aktiva a členství v maďarských důchodových fondech ve 2. pilíři

	12/ 2009	06/ 2010	12/ 2010	06/ 2011	12/ 2011	06/ 2012
Aktiva v mld. HUF	2 606,9	2 841,2	3 102,5	244,3	226,3	187,9
Členství v tisících	3 019	3 045	3 115	101	100	75

Zdroj: HFSA, Maďarsko [50]

Vývoj aktiv penzijních fondů ve druhém pilíři je zobrazen v tabulce č. 17. Počet penzijních fondů ve 2. pilíři se snížil na 11. Způsob nastavení podmínek, které penzijním fondům nařizují, jakou část z výše poplatků si mohou uplatnit na provozní náklady předznamenává další fúze penzijních fondů. Z výše celkových poplatků jde 0,9 % na pokrytí provozních nákladů a 99,1 % se přidává do podkladových rezerv. Penzijní fondy se stávají ztrátovými, a pokud jsou členy finanční skupiny, musí spoléhat na podporu jejich mateřského podniku.

Tab. 18 Vývoj hospodaření maďarských penzijních fondů ve 2. pilíři v období 2010 – 2011

	12/2010	03/2011	06/2011	09/2011	12/2011
Celkové provozní výnosy v mld. HUF	14,98	11,01	7,42	5,09	3,39
Celkové provozní výdaje v mld. HUF	17,59	15,31	14,22	12,59	8,97
Zisk/ztráta v mld. HUF	-2,6	-4,31	-6,79	-7,5	-5,58

Zdroj: HFSA, Maďarsko [49]

6.3.3 Maďarský penzijní trh – 3. pilíř

V Maďarsku vznikl v roce 1993 zákon vytvářející dobrovolné penzijní spoření, označované pojmem 3. pilíř. Zákon nabyl účinnosti 1. ledna 1994 a Maďarsko se stalo první zemí ve střední a východní Evropě, která zavedla dobrovolné spoření na důchod.

Počet účastníků v počátcích dynamicky rostl a v roce 2011 se zastavil na hodnotě 1 270 000. V roce 2011 dobrovolné penzijní fondy obhospodařovaly majetek ve výši 811,2 mld. forintů (2,7 mld. Kč). U dobrovolných penzijních fondů není stanovena minimální míra zhodnocení. Třetí pilíř je často využíván zaměstnavateli, kteří přispívají na individuální účty svých zaměstnanců. V roce 2011 bylo z celkové výše příspěvků placeno zaměstnavateli 69 %.

Dobrovolné penzijní spoření znamená pro účastníky velké daňové výhody. Zaměstnanci si mohou odečíst výdaje v maximální výši 30 % z příspěvku (až do roční výše 378 eur, pokud zaměstnanec odejde do důchodu před rokem 2020, zvyšuje se hranice na 491 eur). Zaměstnavatel si může nechat příspěvky placené do 3. pilíře za zaměstnance uznat jako daňové výdaje, které jsou osvobozeny od sociálního pojištění (až do výše 100 % minimální mzdy)

Od roku 2001 mohou penzijní fondy nabízet různá investiční portfolia, ale této možnosti je využíváno málo. Většinou penzijní fondy nabízí konzervativní strategie s průměrnou výší 10 % akciového podílu.

Výplata důchodových dávek je spojena s minimální dobou účasti ve 3. pilíři, která je 10 let nebo dosažení důchodového věku.

6.3.4 Maďarský penzijní trh – 4. pilíř

V roce 2006 vznikl v Maďarsku 4. pilíř označovaný jako dobrovolné penzijní spoření na individuálních účtech (NYESZ). Tento druh spoření je provozován bankami a obchodníky s cennými papíry. Cílem zavedení tohoto druhu spoření je zvýšit úspory ve stáří a podpořit dlouhodobé spoření na důchod. Spoření probíhá pomocí investičních fondů (40 %), akcií (30 %), státních cenných papírů (20 %) a vkladů (10 %). [47]

6.4 Estonsko

6.4.1 Charakteristika estonského penzijního systému

Tab. 19 Parametry estonského penzijního systému

Penzijní schéma	DB		
Zaměstnanecké penzijní fondy	Ne		
Druhý pilíř	Ano - povinný pro ročník narození 1983 a mladší		
Třetí pilíř	Ano - dobrovolný		
Výpočet důchodu	Celá kariéra		
Valorizace příspěvků	Sociální daně		
Indexace důchodů	Ceny a sociální daně		
Faktor udržitelnosti penzijních výdajů	Ne		
Důchodový věk muži 2010/2020/2060	63 let	63 let 9m	65 let
Důchodový věk ženy 2010/2020/2060	61 let	63 let 9m	65 let
Příspěvky do 2. pilíře v % HDP 2010/2020		0,2	2,5

Zdroj: The 2012 Ageing Report [27]

Estonský penzijní systém byl reformován v roce 2002, kdy byl zaveden 2. pilíř důchodového systému, který spravovaly soukromé penzijní fondy. Dochází také k postupnému zvyšování důchodového věku a to způsobem, kdy v roce 2016 se sjednotí důchodový věk pro muže i ženy na 63 let. V roce 2026 bude důchodový věk pro obě pohlaví 65 let. Estonská vláda navrhuje v roce 2019 uspořádat rozpravu o důchodovém věku v návaznosti na udržitelnost důchodového systému. Při komplexním pohledu na reakce estonské vlády na riziko zvýšení penzijních výdajů v budoucnu hodnotím tyto kroky jako úspěšné, protože penzijní výdaje v roce 2010 byly 8,9 % HDP a předpokládané penzijní výdaje v roce 2060 se odhadují ve výši 7,7 % HDP. Musím poznamenat, že Estonsko je zemí s velmi

silnou fiskální disciplinovaností, která se odráží ve velmi nízkém státním zadlužení ve výši 7 % HDP ke konci roku 2012.

Tab. 20 Příspěvky jednotlivých činitelů k vývoji estonských penzijních výdajů

Koeficient závislosti	Coverage ratio	Míra zaměstnanosti	Benefit ratio	Pracovní náročnost
6,7	-2,7	-1,1	-3,3	0,0

Zdroj: The 2012 Ageing Report [27]

Státní důchodový systém je financován ze sociálních daní, které platí všichni zaměstnavatelé za své zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné. Velikost sociální daně je 33 % z hrubé mzdy, přičemž 20 % je použito na důchody a 13 % je určeno na zdravotní pojištění. Státní důchodový systém je založen na průběžném principu, kdy současně zaplacené sociální daně pokrývají výplatu dávek současných důchodců.

Státní důchody se rozdělují do dvou skupin: důchody související se zaměstnaností (starobní důchod, pozůstalostní důchod a důchody pro případ pracovní neschopnosti) a důchody zabezpečující minimální úroveň života (minimální nebo národní důchod).

Výpočet důchodových dávek byl v Estonsku změněn směrem k menší redistribuci. Pro velikost důchodových dávek je důležitá výše odvedených sociálních daňových příspěvků od roku 1999. Do tohoto roku se bude počítat s rovnocennou sazbou pro všechny pracovníky a bude záležet na počtu odpracovaných let.

Minimální doba pojištění pro získání důchodu v Estonsku je 15 let. Osoby, které dosáhnou 63 let a nemají nárok na získání státního důchodu v Estonsku, mají nárok pobírat minimální národní důchod. Podmínky pro získání národního důchodu jsou: občan musí mít bydliště v Estonsku alespoň 5 let před podáním žádosti o důchod a nesmí pobírat důchod z jiného státu. Výše minimálního národního důchodu od 1. dubna 2013 je 140,8 eur. [51]

Se vznikem penzijní reformy v roce 2002 se důchodový systém rozrostl o 2. pilíř a estonský důchodový systém je složen ze tří pilířů. [35]

- 1. pilíř – státní průběžný systém,
- 2. pilíř – fondový důchodový systém spravovaný soukromými penzijními fondy,
- 3. pilíř – dobrovolný doplňkový důchodový systém, který je státem podporovaný formou daňových odpočtů.

6.4.2 Estonský penzijní trh – 2. pilíř

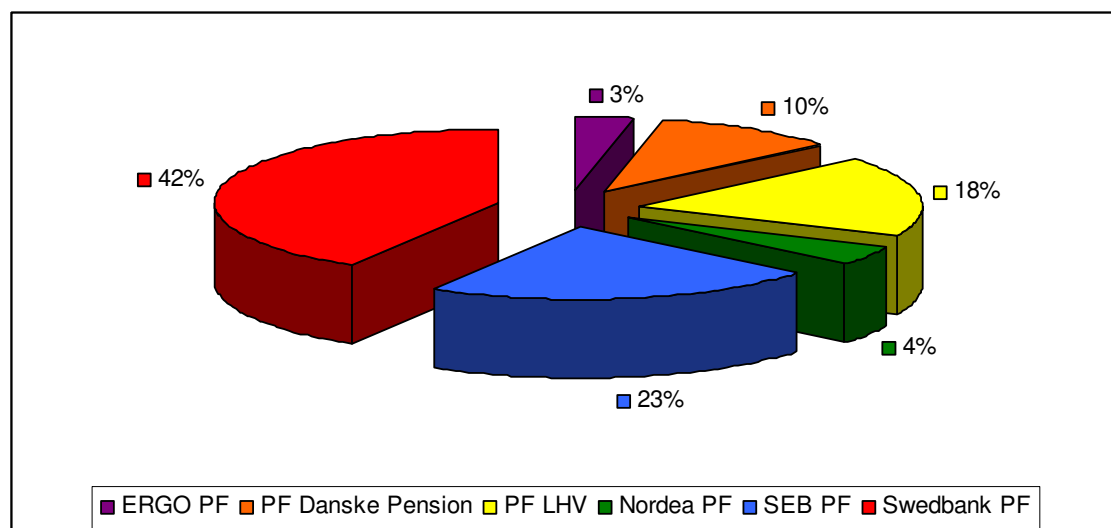
Fondový systém je financován odklonem 4 % z průběžného systému. Zbývajících 16 % z důchodového pojištění jde nadále do průběžného důchodového systému. Občané, kteří se rozhodnou vstoupit do 2. pilíře, jsou povinni vložit navíc 2 % ze své hrubé mzdy k výše uvedeným 4 %.

Povinnost vstoupit do fondového systému platí pro osoby narozené v roce 1983 a pro osoby, které se narodí po tomto roce. Osoby narozené před rokem 1983 se mohou dobrovolně rozhodnout, zda vstoupí do 2. pilíře.

Občané vstupovali do 2. pilíře od roku 2002. Po osmi letech fungování 2. pilíře evidují penzijní fondy 590 000 účastníků. Ke dni 5. dubna 2013 se počet účastníků ve 2. pilíři zvýšil na 639 207.

Estonsko zasáhla globální finanční krize a estonská vláda se rozhodla dočasně pozastavit financování 2. pilíře a přesměrované platby vrátit do průběžného systému. Zmíněné dočasné období začalo 1. června 2009 a trvalo do 31. prosince 2010. V roce 2011 se estonská vláda rozhodla vrátit k financování fondového systému. Zvolila postupnější metodu odklonu příspěvků z průběžného systému. Fondový systém byl financován 2 % z průběžného systému a 1 %, které dodávali navíc účastníci důchodového spoření ze své hrubé mzdy. V roce 2012 se Estonsko vrátilo k původnímu způsobu financování fondového systému. [51]

Ve 2. pilíři obhospodařuje majetek celkem šest penzijních fondů. Celková hodnota čistých aktiv spravovaná těmito fondy ke dni 5. dubna 2013 je 1,554 mld. eur. Podíly jednotlivých penzijních fondů na celkové velikosti majetku ve 2. pilíři zobrazuje obrázek č. 10.

Obr. 10 Podíly estonských penzijních fondů na celkové hodnotě aktiv ve 2. pilíři k 5. 4. 2013
Zdroj: Pensionikeskus, Estonsko [52]

Největší majetek ve výši 641,5 mil. eur obhospodařuje penzijní fond Swedbank a dosahuje na trhu důchodového spoření 42 % tržní podíl. Nejmenší majetek spravuje ve výši 51,3 mil. eur penzijní fond ERGO, který vykazuje 3 % tržní podíl na trhu důchodového spoření.

Penzijní fondy mohou nabízet čtyři druhy důchodových fondů: konzervativní (žádné investice do akcií), vyvážený (limit investic do akcií je 25 % z hodnoty portfolia), progresivní (limit investic do akcií je 50 % z hodnoty portfolia) a agresivní (limit investic do akcií je 75 % z hodnoty portfolia). Rozložení aktiv ke dni 5. dubna 2013 v důchodových fondech a jejich nominální zhodnocení je zachyceno v tabulce č. 21.

Tab. 21 Aktiva estonských důchodových fondů a jejich nominální zhodnocení k 5. 4. 2013

	Čistá hodnota aktiv v mil. eur	Průměrné nominální zhodnocení (10 let)	Průměrné nominální zhodnocení (3 roky)
Konzervativní DF	156,13	3,77 %	3,29 %
Vyvážený DF	220,22	3,19 %	3,41 %
Progresivní DF	1 089,19	5,65 %	3,45 %
Agresivní DF	88,51	7,17 % ²³	3,78 %

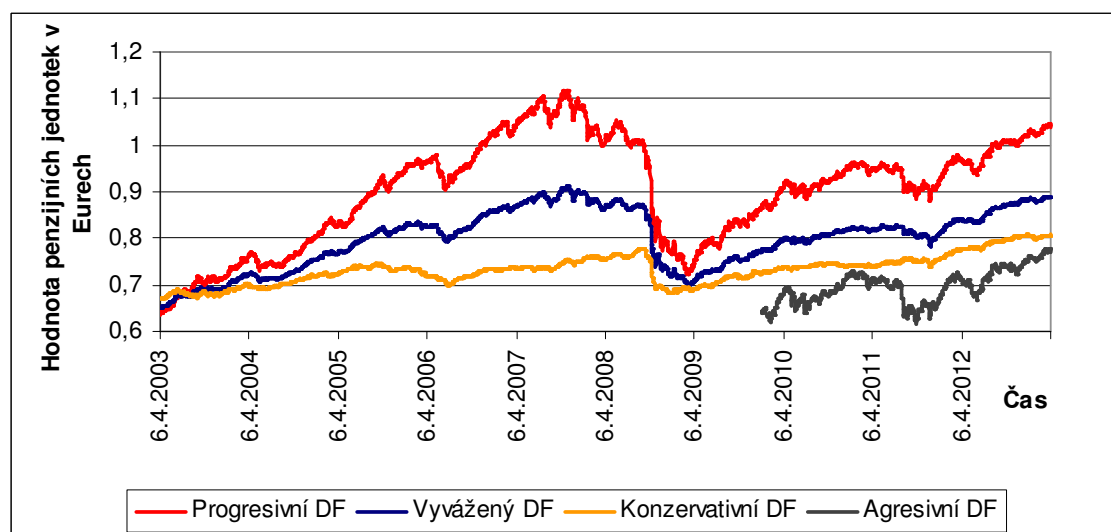
Zdroj: Pensionikeskus, Estonsko [52]

Nejvíce majetku je uloženo v progresivních důchodových fondech, v relativním vyjádření se jedná o 70 % z celkového majetku. Výkonnost penzijních fondů můžeme hodnotit podle desetiletého průměrného nominálního zhodnocení. Při porovnání s průměrnou roční inflací 4,11 % za posledních 10 let konstatuji, že reálně zhodnotily finanční prostředky pouze progresivní a agresivní důchodové fondy. Za poslední tři roky dosahuje nejvyšší výkonnosti agresivní důchodový fond, který nominálně zhodnotil finanční prostředky o 3,78 %. Přitom v porovnání s průměrnou roční inflací 4,30 % za poslední tři roky došlo k reálnému znehodnocení finančních prostředků o 0,51 %.

Při převodu finančních prostředků do 2. pilíře si účastník důchodového spoření kupuje penzijní jednotky. Následně penzijní fond každý pracovní den stanovuje čistou hodnotu majetku (aktiva po odečtení závazků), kterou vydělí počtem penzijních jednotek. Tímto způsobem dochází ke změnám v hodnotě penzijní jednotky a každý účastník si může spočítat aktuální hodnotu majetku svého individuálního účtu. Vývoj hodnoty penzijní jednotky za posledních de-

²³ Jedná se o údaj pouze penzijní fondu LHV, ostatní penzijní fondy s agresivními důchodovými fondy nemají desetiletou historii.

set let u penzijního fondu Swedbank, který obhospodařuje největší majetek, je zobrazen na obrázku č. 11.

Obr. 11 Vývoj hodnoty penzijní jednotky u PF Swedbank v období 2003 – 2013
Zdroj: Pensionikeskus, Estonsko [52]

Vývoj hodnoty jednotlivých portfolií penzijní fondu Swedbank zaznamenal během desetiletého období jeden zlom na konci roku 2008. Finanční krize nejvíce ovlivnila progresivní DF, který obsahoval v portfoliu největší podíl akcií. Na počátku roku 2009 estonská vláda nechala pravidla investování pro penzijní fondy neměnné. Tímto krokem dala penzijním fondům prostor a nástroje vrátit ztracenou hodnotu portfolií na hodnoty před finanční krizí. Z obrázku č. 11 je patrné, že ke dni 5. dubna 2013 se hodnoty všech portfolií dokázaly dostat na hodnoty před finanční krizí.

6.4.3 Estonský penzijní trh – 3. pilíř

Dobrovolné penzijní spoření vzniklo v Estonsku v roce 1998. Účast v tomto 3. pilíři může mít podobu tří forem:

- nákup důchodového pojištění s garantovanou úrokovou sazbou skrze licencované soukromé životní pojišťovny,
- nákup důchodového pojištění s investičním rizikem skrze licencované soukromé životní pojišťovny,
- nákup jednotek u dobrovolných penzijních fondů, které jsou řízeny soukromými správci.

Dobrovolné důchodové spoření je podporováno státem pomocí daňových úlev. Výše maximální daňové slevy u účastníka dobrovolného spoření je 15 % z roční výše hrubého příjmu. Příspěvky zaplacené do této výše si může účastník dobrovolného spoření odečíst od daně z příjmu. [51]

Dobrovolné důchodové spoření nabízí všechny penzijní fondy, které nabízí také důchodové spoření ve 2. pilíři. Výši spravovaného majetku a počet spořitelů u jednotlivých penzijních fondů zobrazuje tabulka č. 22

Tab. 22 Ukazatele estonských penzijních fondů ve 3. pilíři ke dni 5. 4. 2013

	Čistá aktiva v mil. eur	Počet spořitelů
Swedbank PF	61,7	26 305
SEB PF	24,4	13 375
LHV	4,9	1 263
Nordea PF	3,9	2 957
PF Danske Pension	3,3	1 419
ERGO PF	1,0	382
Součet	99,2	45 701

Zdroj: Pensionikeskus, Estonsko [52]

Největší podíl na trhu dobrovolného důchodového spoření mezi penzijními fondy zaujímá Swedbank PF. Dosahuje 62 % tržní podíl v rámci celkové hodnoty čistých aktiv. Dobrovolné penzijní fondy spravují celkový majetek ve výši 99,2 mil. eur a počet účastníků je 45 701. Při porovnání výše uvedených údajů s životními pojišťovnami konstatují, že výše rezerv i počet uzavřených smluv mezi pojišťovnami a pojištěnými je vyšší. Celková výše rezerv je 178 mil. eur a množství uzavřených smluv je 67 419.

Tab. 23 Ukazatele estonských životních pojišťoven ve 3. pilíři ke dni 5. 4. 2013

	Rezervy v mil. eur	Počet uzavřených smluv
Swedbank Elukindlustus	69,6	22 823
SEB Elu-ja Pesionikindlustus	43,2	22 520
Compensa Life insurance	34,2	11 238
ERGO Elukindlustus	20,0	6 323
Mandatum Life	10,8	4 515
Součet	178,0	67 419

Zdroj: Pensionikeskus, Estonsko [52]

6.5 Hodnocení reakcí vybraných zemí na demografický vývoj

Všechny země zahrnuté do výzkumu reagovaly v minulosti na nepříznivý demografický výhled a upravovaly parametry penzijních systémů. Nejdříve provedlo v roce 1998 systémovou reformu penzijního systému Maďarsko, poté následovalo o rok později Polsko, v roce 2002 se přidalo Estonsko a poslední zemí, která reformovala penzijní systém, bylo Slovensko v roce 2005. Všechny země mají penzijní systém složený z tří pilířové struktury, přičemž Maďarsko má dokonce čtyři pilíře.

Společný prvek pro vybrané země je také postupné zvyšování důchodového věku a jeho postupné sblížení pro obě pohlaví.

Pevnost základů penzijních systémů v jednotlivých zemích se ukázala při politických cyklech a při finanční krizi, která zasáhla kapitálové trhy a hospodaření samotných zemí. Všechny země upravily parametry penzijní reformy, hlavním důvodem byl zvýšený tlak na financování současných důchodů, kdy se průběžný PAYG systém dostával do deficitu. Nejvýraznější změny byly provedeny v Maďarsku, protože spořitelům byly ve 2. pilíři nastaveny nové podmínky tak nevýhodně, že většina z nich se rozhodla vrátit do průběžného penzijního systému. Druhý pilíř v Maďarsku je v současnosti svou velikostí zanedbatelný, proto hodnotím maďarskou penzijní reformu za zrušenou. Krátkodobé řešení finanční situace dostalo přednost před dlouhodobými finančními potížemi. Na druhé straně se Estonsko ukázalo jako stát s velmi silnou fiskální disciplinovaností. Na rok a půl přerušilo financování 2. pilíře, ale poté se postupně finanční prostředky zase přeměrovaly z průběžného do fondového systému.

Nejvyšší výkonnost penzijních fondů je v Polsku. Penzijní fondy dokázaly reálně zhodnotit finanční prostředky o 7,5 %. Ostatní penzijní fondy ve vybraných zemích nominálně zhodnocují finanční prostředky na úrovni inflace. Zde konstatují, že dochází pouze k uchování reálné hodnoty aktiv.

Úspěch penzijní reformy v jednotlivých zemích se dal ve svých počátcích převést na ekvivalent počtu občanů, kteří se zapojili do 2. pilíře. Ve všech zemích měli občané důvěru v penzijní reformu a to způsobilo vysoký zájem o 2. pilíř. Výše zmiňované údaje jsou uvedeny v tabulce č. 24.

Tab. 24 Přehled hlavních parametrů penzijních reforem ve vybraných zemích

	Financování 2. pilíře	Účast ve 2. pilíři	Reálná výkonnost PF	Aktiva v PF v mld. eur	Aktiva v PF/1 účastníka v eurech
Slovensko	9 %	55,3 %	-6,3 %	5,4	3 600
Polsko	7,3 %	91,4 %	7,5 %	63,9	3 994
Maďarsko	8 %	73 %	0,5 %	10,3	3 306
Estonsko	4 %+2 %	96,1 %	0,8 %	1,6	2 503

Zdroj: vlastní práce studenta

U Maďarska jsem použil údaje z konce roku 2010, aby hodnoty nebyly zkreslené a mohly se porovnat s ostatními zeměmi.

Ve vybraných zemích byla penzijní reforma dobře vysvětlena veřejnosti a prostřednictvím hospodářského růstu byla účast ve 2. pilíři vysoká. Průměrná účast byla do deseti let od zavedení 2. pilíře ve vybraných zemích 79 % pracovní síly.

Nashromážděná aktiva ve 2. pilíři jsou závislá na velikosti odvodu finančních prostředků z průběžného pilíře, na počtu penzijních účastníků, na výši jejich mezd, na reálné výkonnosti penzijních fondů, na velikosti úplat penzijních fondů a na celkové době fungování 2. pilíře. Faktorů ovlivňující jejich výši je mnoho, pro srovnání je tedy vhodnější přepočet celkových aktiv na jednoho účastníka. Nejvyšší průměrné hodnoty ve výši 3 994 eur dosahuje penzijní účastník v Polsku. Průměrná výše aktiv na jednoho penzijního účastníka ve všech zemí je 3 350 eur.

6.5.1 Porovnání s Českou republikou

Česká republika se rozhodla reagovat na nepříznivý demografický vývoj zvyšováním důchodového věku a zavedením 2. pilíře důchodového systému. Posílila rovněž zásluhovost systému. Česká republika je tedy poslední zemí z Visegrádské čtyřky a Estonska, která zavádí systémovou reformu penzijního systému. Vybrané země uskutečnily zavedení 2. pilíře v době hospodářského růstu a realizovaly mediální kampaně za účelem porozumění penzijní reformy veřejnosti. Česká republika zavedla penzijní reformu v době hospodářské recese a vysoké nezaměstnanosti. Důležitou součástí přípravy penzijní reformy ve vybraných zemích bylo mít určenou základní vizi důchodového systému napříč politickým spektrem. Pokud důchodový systém nemá do budoucna určenou základní podobu, dají se očekávat v budoucnu zásadní změny parametrů penzijní reformy. Změny v parametrech penzijní reformy se týkaly každé sledované země. V případě penzijní reformy v České republice nebylo při jejím vytváření dosaženo politické shody napříč politickým spektrem, hrozí tedy budoucí úpravy penzijní reformy. Výše zmíněné okolnosti mohou zapříčinit nízkou účast spořitelů ve 2. pilíři.

Vybrané země vytvořily tři pilířové struktury důchodového systému. V žádné zemi nebyly vytvořeny dva silné pilíře existující současně²⁴. V případě silného 2. pilíře byl ve vybraných zemích 3. pilíř charakteristický malým významem. Česká republika má velmi silný 3. pilíř, navíc financování fondového systému je uskutečněno na bázi 3 % + 2 %. To znamená, že velká část účastníků, která se účastní 3. pilíře a spoří si dobrovolně na důchod, by musela spořit navíc další 2 % z hrubé mzdy. Tato skutečnost může také vést k situaci, kdy o 2. pilíř nebude ze strany spořitelů zájem.

Vybrané země v poslední době snížily procentní odvod do fondového systému. U Maďarska došlo k výraznému přechodu spořitelů ve 2. pilíři do průběž-

²⁴ Popisován je 2. a 3. pilíř důchodového systému.

ného pilíře. Z tohoto pohledu je nyní 2. pilíř v Maďarsku bezvýznamný. Polsko snížilo původní procentní odvod do fondového systému ze 7,3 % na 2,3 % a Slovensko z 9 % na 4 % + 2 %. Estonsko se rozhodlo pro dočasné přerušování procentního odvodu do fondového systému od června 2009 do konce roku 2010. Česká republika zvolila 3 % odvod z průběžného do fondového systému. Z tohoto pohledu odpovídá výše sazby posledním úpravám vybraných zemí.

Reakce České republiky na demografický vývoj odpovídá penzijním reformám, které provedly vybrané země. Shoduje se v zavedení 2. pilíře důchodového systému a vyvedení části finančních prostředků z průběžného do fondového systému. Ten spravují soukromé penzijní fondy, které vytváří důchodové fondy s různými investičními portfolii. Získané finanční prostředky penzijní fondy investují na kapitálových trzích.

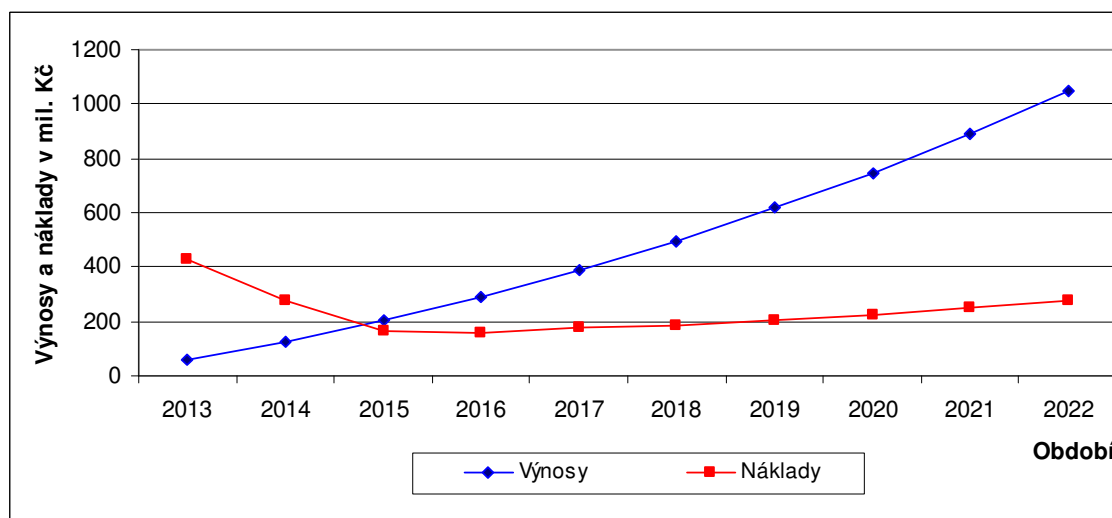
Penzijní reforma má společné prvky s vybranými zeměmi, avšak při jejím vytváření nedošlo k dostatečné politické shodě a v budoucnu mohou nastat zásadní úpravy parametrů penzijní reformy. Vláda disponuje mocí mírně upravovat parametry penzijní reformy a reagovat tak na změnu vnějších podmínek. Této možnosti využily všechny vybrané země a dílčí změny parametrů penzijní reformy (výše sazeb, úplat, investiční limity) pomáhají přizpůsobovat se novým podmínkám. Tyto změny jsou do budoucna nutné a zvyšují perspektivu důchodové reformy. Avšak mohou nastat zásadní změny parametrů v penzijní reformě, které způsobí nefunkčnost systému. Uvedené změny nastaly v Maďarsku, kdy se lidé museli vrátit do průběžného systému, pokud nechtěli přijít o nárok na důchod z 1. pilíře. Úpravy investování, které se týkaly slovenských důchodových společností, znamenaly sjednocení všech portfolií, výprodej akcií a vznik velmi konzervativních fondů. Takové změny jsou důsledkem nestability politického prostředí, v rámci kterého se politické strany zaměřují na politický cyklus čtyř let a nedívají se na dlouhodobé období. Takové změny berou akceschopnost důchodovým reformám a tyto reformy ztrácí smysl.

7 Možnosti penzijních společností v rámci penzijní reformy v ČR

Penzijní reforma zavádějící 2. pilíř a upravující 3. pilíř důchodového systému znamenala pro penzijní fondy mnoho změn. První změna se týkala přejmenování penzijních fondů na penzijní společnosti, u kterých muselo dojít k oddělení majetku akcionářů a účastníků penzijního připojištění. V třetím pilíři v rámci tzv. transformovaného fondu budou spořit stávající účastníci se smlouvami o penzijním připojištění. Nově lze sjednat v 3. pilíři pouze smlouvy o doplňkovém penzijním spoření, a to v účastnických fondech s diverzifikovaným způsobem investování. Důchodový systém se rozšiřuje o fondový systém. Penzijní společnosti se mohou rozhodnout, zda svoje portfolio služeb rozšíří o důchodové spoření ve 2. pilíři. Pokud se rozhodnou pro vstup do 2. pilíře, musí splnit právní a finanční podmínky a zažádat o udělení licence Českou národní banku. Penzijní společnosti musely zažádat o licenci Českou národní banku i pro 3. pilíř. Česká penzijní reforma vznikla jako poslední z vybraných zemí. Existují tedy data pro penzijní společnosti, ze kterých mohou zhodnotit průběh jednotlivých penzijních reforem v čase. Na základě těchto dostupných dat mohou penzijní společnosti posoudit, zda je pro ně tato investice finančně zajímavá a jakou má dobu návratnosti. Kromě finančních dat budou posuzovány i politické faktory a pohledy na penzijní reformu veřejností.

Prostřednictvím uvedené metodiky práce jsou zpracovány grafy doby návratnosti a výsledky jsou autorem diplomové práce diskutovány s uvedením širších souvislostí.

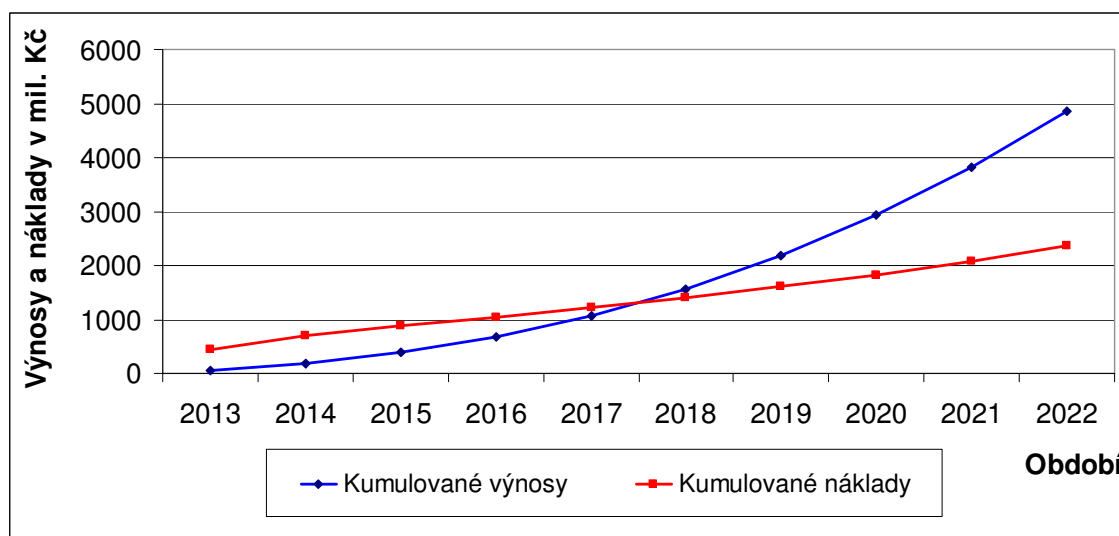
7.1 Návratnost investice – optimistická varianta

Obr. 12 Výnosové a nákladové křivky penzijní společnosti v optimistické variantě
Zdroj: Vlastní práce studenta

Nákladová křivka je ovlivněna vysokými vstupními náklady a postupný klesající trend do roku 2016 ovlivňují klesající náklady na provize zprostředkovatelů důchodového spoření. Od roku 2016 se začínají projevovat variabilní náklady na správu portfolia a vyšší kapitálové požadavky.

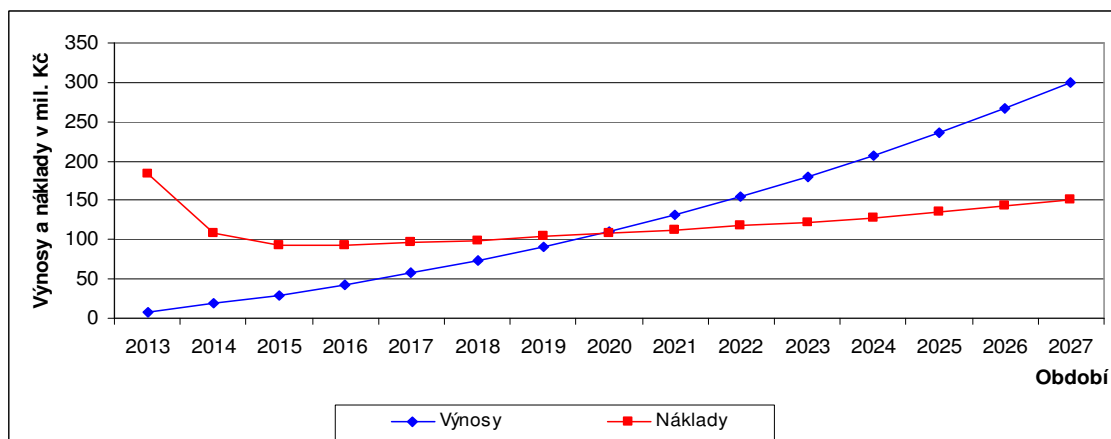
Na obrázku č. 13 jsou zobrazeny kumulované hodnoty nákladů a výnosů, které ve svém průniku představují na horizontální ose dobu návratnosti investice, která je 4 roky a 6 měsíců. V optimistické variantě je doba návratnosti investice nejkratší ze všech variant. Hlavním důvodem je vysoký počet účastníků důchodového spoření, který nashromáždí velké množství finančních prostředků, které může penzijní společnost efektivně obhospodařovat.

Obr. 13 Doba návratnosti investice penzijní společnosti v optimistické variantě
Zdroj: Vlastní práce studenta

Optimistická varianta počítá s vysokou účastí ve 2. pilíři důchodového systému, která byla vypočtena na základě dat z vybraných zemí. Tyto země provedly změny penzijního systému v době nízké nezaměstnanosti a hospodářského růstu. Lidé hodnotili reformní kroky kladně a zajímali se o svou životní úroveň ve stáří. Výše zmíněné kladné faktory, které působí příznivě na penzijní reformu, se v České republice nevyskytují. Z racionálního pohledu je tato varianta velmi nepravděpodobná.

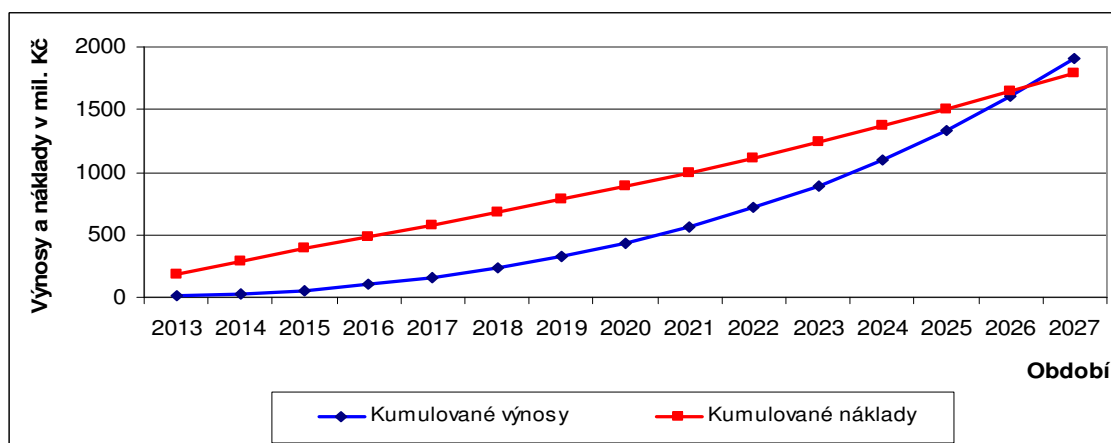
7.2 Návratnost investice – střední varianta

Obr. 14 Výnosové a nákladové křivky penzijní společnosti ve střední variantě
Zdroj: Vlastní práce studenta

Nákladová křivka ve střední variantě má počáteční bod níže, než nákladová křivka v optimistické variantě. Způsobeno to je menšími náklady na provize zprostředkovatelům důchodového spoření a nižšími náklady na poplatky depozitáři a správci portfolia. Nákladová křivka má do roku 2016 klesající trend, který je hlavně způsoben klesajícími náklady na provize důchodového spoření. Výnosová křivka má ve střední variantě nižší směrnicí než v optimistické variantě. Hlavní příčinou je nižší velikost inkasovaných výnosů z poplatků, protože penzijní společnosti nemají k dispozici dostatečný objem obhospodařovaný prostředků.

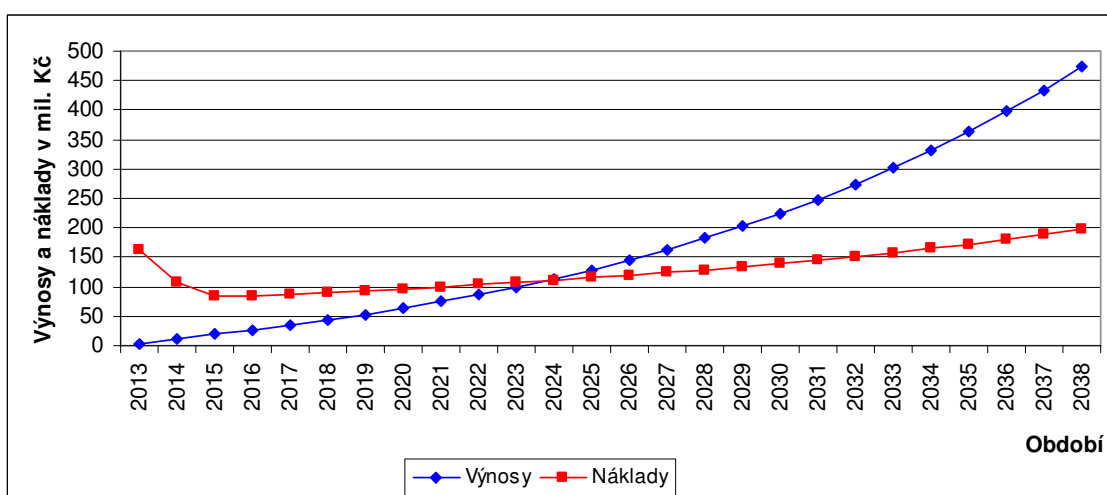
Výše uvedené faktory prodlouží dobu návratnosti investice na 13 let a 4 měsíce. Situace je zobrazena na obrázku č. 15.

Obr. 15 Doba návratnosti investice penzijní společnosti ve střední variantě
Zdroj: Vlastní práce studenta

Předpokládaný počet účastníků v jedné penzijní společnosti je 100 000. Dosažení této hranice v horizontu deseti let je dle autora reálné. Přitom by penzijní společnosti měly usilovat o získání silnějšího kmene klientů, protože návratnost 13 let a 4 měsíce je dlouhá a během této doby hrozí změna podmínek (snižování maximální hranice úplat a poplatků), která by mohla návratnost investice ještě posunout.

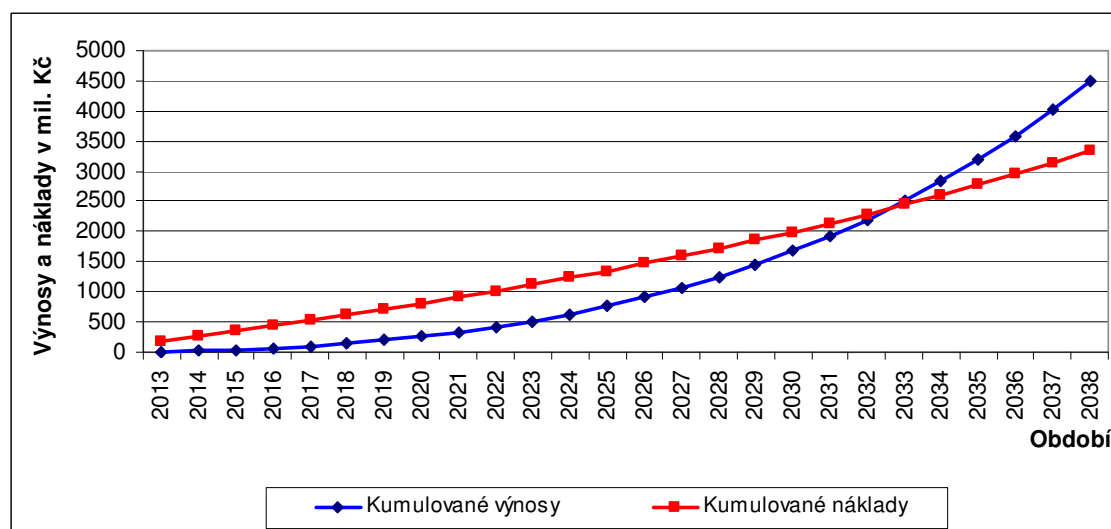
7.3 Návratnost investice – pesimistická varianta

Obr. 16 Výnosové a nákladové křivky penzijní společnosti v pesimistické variantě
Zdroj: Vlastní práce studenta

U výpočtu v pesimistické variantě, ve které je očekáváno, že do 2. pilíře vstoupí 300 000 lidí do deseti let, penzijní společnosti nedokázaly získat 50 000 klientů do dvou let. Z tohoto důvodu je autorem upraven počet klientů u jedné penzijní společnosti na počet 50 000 klientů po dvou letech. Předpokládám, že Česká národní banka by umožnila, v případě nízkého zájmu o důchodové spoření, přesun účastníků důchodové spoření do jedné penzijní společnosti, která dosud získala nejvyšší počet klientů. Důvodem uvedeného řešení je stabilita systému. Uvedené řešení jsem konzultoval s odborníky z penzijních společností.

Nákladová křivka je ovlivněna náklady na provize zprostředkovatelů a vysokými vstupními náklady. Z důvodu nízkého počtu klientů, kteří nashromáždí nízký objem finančních prostředků, nemůže penzijní společnost obhospodařovat portfolio klientů efektivně. Výše uvedené faktory způsobují dlouhou dobu návratnosti investice, která je zobrazena na obrázku č. 17.

Obr. 17 Doba návratnosti investice penzijní společnosti v pesimistické variantě
Zdroj: Vlastní práce studenta

Doba návratnosti ve výši 19 let a 8 měsíců je velmi dlouhá doba, během které je nepravděpodobné, že by zůstaly počáteční podmínky neměnné. Očekávám změnu parametrů v investičních limitech a výše úplat a poplatků. U pesimistické varianty mají penzijní společnosti problém získat dostatek klientů do dvou let. V případě přesunu klientů do jedné penzijní společnosti a získání dostatečného počtu klientů se potýká penzijní společnost s velmi dlouhou dobou návratnosti, která je pro ni riziková a nevýhodná.

7.4 Diskuse o politických rizicích

Penzijní systémy byly ve vybraných zemích mnohokrát novelizovány. Zásadní změny penzijního systému nastaly, když se změnila vláda. Jako příklad může sloužit Slovensko i Maďarsko, kde změny v parametrech penzijní reformy znamenaly pro penzijní společnosti zvýšené náklady a nižší výnosy.

V České republice nenastala všeobecná politická shoda při vytváření penzijní reformy. Opozice penzijní reformu kritizuje a v případě zvolení v příštích volbách hrozí, že by se snažila 2. pilíř důchodového systému co nejvíce omezit. Vláda České republiky, která vytvořila penzijní reformu, je nepopulární. Česká veřejnost nemá důvěru v současnou vládu a tím nemá důvěru v její reformy. Hospodářská recese a vysoká nezaměstnanost spojená se záporným postojem k penzijní reformě předznamenává nízkou účast občanů ve 2. pilíři důchodového systému. Pro penzijní společnosti to znamená, že účast občanů se bude blížit hodnotě, se kterou je počítáno v pesimistické variantě.

V roce 2012 nabízelo penzijní připojištění celkem 9 penzijních fondů. Tyto penzijní fondy byly povinny se přetransformovat počátkem roku 2013 na penzijní společnosti a musely se rozhodnout, zda se budou účastnit 2. pilíře důchodového systému. Nenabízet důchodové spoření se rozhodla AXA penzijní spo-

lečnost, ING penzijní společnost, Generali penzijní společnost a AEGON penzijní společnost. Penzijní společnost AXA spolupracuje s Komerční bankou penzijní společností jako zprostředkovatel důchodového spoření. K penzijním společnostem, které se rozhodly nabízet důchodové spoření, se nově přidala Raiffeisen penzijní společnost. Celkový počet penzijních společností, které jsou pro a proti vstoupení do 2. pilíře důchodového systému, je téměř vyrovnaný.

Vzhledem ke zjištěným výsledkům autora diplomové práce je pro 6 penzijních společností, které nabízí důchodové spoření, situace nepříznivá. Penzijní společnosti si zpracovávaly materiály ke zjištění finanční výhodnosti a doby návratnosti investice. Přesný obsah je ovšem veřejně nepřístupný, proto jsou k dispozici pouze údaje z tiskových prohlášení hlavních představitelů penzijních společností. Výkonný ředitel ČSOB penzijní společnosti Karel Svoboda se vyjádřil v tisku, že předpokládá dobu návratnosti investice při 100 000 účastnících na 10 až 12 let. Autorem vypočtená hodnota doby návratnosti ve střední variantě odpovídá 13 rokům a 4 měsícům. Rozdílné hodnoty mohou být způsobeny nastavením vstupních předpokladů a proměnných. Odlišnosti mohou být vyvolány také sdílením nákladů v rámci bankovní skupiny. Tuto skutečnost potvrzuje výkonný ředitel Karel Svoboda, který chce důchodové spoření nabízet i za předpokladu mírné finanční nevýhodnosti. Motivem je poskytovat široké spektrum služeb. [53]

Postavení důchodových správcovských společností na Slovensku komentuje Institut hospodářské politiky. Důchodové správcovské společnosti očekávaly v roce 2005 návratnost investice průměrně za 13 let při počtu 250 000 klientů. Rozdílné hodnoty v porovnání s autorovými výsledky jsou způsobeny tím, že důchodové správcovské společnosti na Slovensku vykázaly velmi vysoké náklady na zprostředkování důchodového spoření. Tato skutečnost byla velmi kritizována na Slovensku, a proto Česká republika zavedla zákonnou hranici maximální možné odměny zprostředkovatelům. Důchodové správcovské společnosti na Slovensku musely čelit velmi častým změnám parametrů penzijní reformy, vyvolalo to prodloužení doby návratnosti až na 21 let. Tento příklad ilustruje, jak politická rizika mohou prodloužit dobu návratnosti téměř na dvojnásobek původní velikosti a případné další změny mohou vést k trvalé finanční ztrátě. [54]

Autor diplomové práce hodnotí dosažené výsledky na základě zvolených předpokladů. Ovšem je nutné přihlídnout k politické situaci v dané zemi. Případná politická dohoda všech zastoupených stran o vizi důchodového systému může mít silný vliv na zkrácení doby návratnosti. Pevné politické základy přináší důvěru v penzijní reformu pro veřejnost. Dílčí efekty spoluvytváří synergický efekt, který může vypočtené výsledky ovlivnit jak v pozitivním směru, tak i v negativním.

8 Závěr

Důchodové systémy jsou velmi složité a rozsáhlé soustavy. Každá země má jedinečný důchodový systém, který je ovlivněn historií, kulturou a tradicemi. Česká republika využívá převážně průběžný důchodový systém. Tento princip financování současných důchodů by patrně pokračoval i nadále, pokud by Česká republika nečelila demografickému stárnutí populace. Pokud by důchodový systém zůstal nezměněn, muselo by se v budoucnu zvýšit zdanění práce nebo by se musel snížit náhradový poměr důchodů. Zvýšení zdanění práce má však své meze, od které by se začaly objevovat negativní následky šedé ekonomiky. Z tohoto důvodu předpokládám snížení náhradového poměru.

Vláda České republiky reagovala na riziko snížení životní úrovně budoucích důchodců prostřednictvím penzijních reforem (zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření, zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření a zákon č. 397/2012 Sb., o pojistném na důchodové spoření). V diplomové práci jsem se zaměřil na 2. pilíř důchodového systému. Pro občany České republiky se otevřel další nový způsob tvorby finančních rezerv čerpaných v postproduktivním období jejich života a současně jim umožnil vyvést část finančních prostředků odváděných na sociální pojištění na svůj osobní účet u penzijní společnosti. Pro penzijní společnosti se otevřela možnost rozšíření jejich služeb o důchodové spoření. V diplomové práci jsem hodnotil možnosti penzijních společností a uvedl doporučení, týkající se zavedení 2. pilíře důchodového systému v roce 2013.

Česká republika zavedla penzijní reformu jako jedna z posledních zemí v Evropské unii. K dispozici je tedy dostatečné množství veřejně přístupných dat vhodných ke zkoumání důchodových systémů okolních zemí. Provedl jsem výběr zemí pomocí vícerozměrné shlukové analýzy na základě demografických ukazatelů. Česká republika patří do segmentu zemí, které jsou nejvíce zasaženy demografickým stárnutím. Společně s Českou republikou byl segment tvořen Slovenskem, Polskem, Maďarskem a Estonskem. Ze získaných dat jsem zjistil, že Česká republika reaguje na nepříznivou demografickou situaci podobně jako výše uvedené země. Česká republika se poučila z chybných opatření v těchto zemích a rozhodla se vyvést z průběžného důchodového systému pouze 3 % s tím, že 2 % si navíc přidají sami občané. Vyvedení většího množství finančních prostředků z průběžného důchodového systému znamenalo pro uvedené země velké zatížení současné rozpočtové bilance. Finanční problémy se prohloubily během finanční krize a uvedené země se rozhodly snížit financování 2. pilířů důchodových systémů a posílit příjmovou stranu průběžných důchodových systémů. Česká republika se ovšem nepoučila ze zahraničí v tom, že nevytvořila penzijní reformu na pevných politických základech. Ty se ukázaly v historickém vývoji důchodových systémů jako klíčové. Důchodový systém má sloužit občanům jako dlouhodobý produkt na zabezpečení životní úrovně ve stáří. V politickém spektru musí existovat shoda, jakým směrem by měl důchodový systém v budoucnu pokračovat. Tato politická rizika velmi ovlivnila fungování

2. pilíře důchodového systému na Slovensku i v Maďarsku. V případě Maďarska považují penzijní reformu za zrušenou.

Český penzijní trh zaznamenal od 1. ledna 2013 mnoho změn. Penzijní připojištění se změnilo na doplňkové penzijní spoření a nabízí ho devět penzijních společností. Důchodové spoření nabízí šest penzijních společností. Ve výpočtové fázi jsem porovnával výnosy a náklady pro penzijní společnost, pokud by se rozhodla nabízet důchodové spoření. Výpočet byl konstruován ve třech variantách. Odhaduji, že reálnému prostředí bude odpovídat pesimistická varianta, která počítá s celkovou účastí 300 000 občanů do deseti let. V přepočtu na jednu penzijní společnost to znamená 50 000 občanů. Tuto variantu pokládám za reálnou z toho důvodu, že v České republice není penzijní reforma veřejností přijímána tak kladně, jako v okolních zemích a existují politická rizika, která znamenají pro občany nejistotu. Při výpočtu nákladů a výnosů v této variantě se penzijní společnosti dostaly do střetu se zákonem č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření, ve kterém je uvedeno, že počet účastníků v důchodových fondech musí dosahovat alespoň 50 000 po uplynutí 24 měsíců od udělení povolení k vytvoření důchodových fondů. V diplomové práci předpokládám, že by došlo k převodu všech obhospodařovaných důchodových fondů s povolením České národní banky a k následnému sloučení důchodových fondů v nabývající penzijní společnosti. V této pesimistické variantě dosahuje penzijní společnost dobu návratnosti investice ve výši 19 let a 8 měsíců. Uvedená doba návratnosti je velmi dlouhá a pro penzijní společnost velmi riziková. Pokud k rozhodovacím faktorům přidám politická rizika, konstatuji, že existuje vysoká pravděpodobnost zásadních změn parametrů penzijní reformy. Změny se mohou týkat snížení úplat penzijním společností, změny investičních a garančních limitů a převedení obhospodařovaných finančních prostředků do průběžného nebo 3. pilíře důchodového systému. Výše uvedené změny by znamenaly prodloužení doby návratnosti nebo dokonce trvalou ztrátu pro penzijní společnost. Penzijní reforma není pro penzijní společnosti tak výhodná, jak je veřejnosti sdělováno.

Podle dostupných dat a zjištěných výsledků doporučuji penzijním společnostem nerozšiřovat jejich portfolio služeb o důchodové spoření. V současné době má na trhu důchodového spoření největší tržní podíl Penzijní společnost České pojišťovny, a. s. Očekávám, že ostatní penzijní společnosti nedosáhnou do dvou let zákonem požadovaného limitu 50 000 klientů a začne docházet k převodu obhospodařovaných prostředků do Penzijní společnosti České pojišťovny, a. s.

V diplomové práci jsem při vytvoření dendrogramu v rámci shlukové analýzy, která porovnávala parametry penzijních systémů v Evropské unii, identifikoval divergenci parametrů penzijních systémů. Každá země má svůj jedinečný penzijní systém, ovšem do budoucna očekávám vyšší mobilitu obyvatelstva a tím bude potřeba postupně přistoupit ke sjednocení vybraných parametrů penzijních systémů. Navrhuji se zaměřit ve vědeckém výzkumu na vybraný segment zemí podle demografického vývoje a vytvořit společný parametr penzijních systémů.

9 Literatura

- [01] EVERITT, BRIAN, SABINE LANDAU A MORVEN LEESE. *Cluster analysis*. 4th ed. /. New York: Oxford University Press, 2001, viii, 237 p. ISBN 03-407-6119-9
- [02] KUPČÍK, PETR. *Hodnocení perspektivy budoucí české penzijní reformy*. Brno, 2011. Bakalářská. Mendelova univerzita. Vedoucí práce Ing. Karel Mudrych.
- [03] RYBIČKA, J. *Základy zpracování textu počítačem*. 2. přeprac. vydání. Brno: Konvoj, 2000. ISBN 80-7302-003-3.
- [04] BEZDĚK, VLADIMÍR. *PENZIJNÍ SYSTÉMY OBECNĚ I V KONTEXTU ČESKÉ EKONOMIKY (SOUČASNÝ STAV A POTŘEBA REFORM)*. In: [online]. Praha, 2000 [cit. 2013-03-28]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/en/research/research_publications/mp_wp/download/vp2500.pdf
- [05] BRDEK, VOJTĚCH, HANA JÍROVÁ A VOJTĚCH KREBS. *Trendy v evropské sociální politice*. Praha:ASPI Publishing, 2002, 251 s. ISBN 80-863-9525-1.
- [06] ORSZAG, P.R A J.E STIGLITZ. *Rethinking Pension Reform: Ten Myths About Social Security System*. Washington, D.C: The World Bank, 1999.
- [07] LINDEN, A.L. BOVENBERG AND A.S.M. VAN DER. *Can we afford to grow old?*. The Hague: CPB, 1997. ISBN 978-905-6350-826.
- [08] TOMES, IGOR. *Sociální politika: teorie a mezinárodní zkušenost : výber z prednásek prednesených na Filozofické fakulte Univerzity Karlovy*. Vyd. 1. Praha: Socioklub, 1996, 213 p. ISBN 80-902-2600-0.
- [09] HOLMAN, ROBERT. *Studie k reformám zdravotního a penzijního pojištění*. V Praze: Oeconomica, 2005, 205 s. ISBN 80-245-0994-6.
- [10] MUSGRAVE, RICHARD A. *Veřejné finance v teorii a praxi*. 1.vyd. Praha: Management Press, 1994, 581 s. ISBN 80-856-0376-4.
- [11] MAREK, DAVID. *Penzijní reforma v ČR: konverze ke kombinovanému systému s ohledem na limity fiskální politiky*. In: [online]. 2008, 2.2.2010 [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://www.vse.cz/polek/632>
- [12] BARR, N A DAVID K WHYNES. *Current issues in the economics of welfare*. New York: St. Martin's Press, 1993, xi, 257 p. ISBN 03-120-8651-2.
- [13] SCHOKKAERT, P. A E .VAN PARIJS. *Social Justice and the Reform of Europe's Pension Systems*. Journal of European Social Policy, 2003.
- [14] ŠULC, JAROSLAV A PETR ILLETŠKO. *Penzijní připojištění*. 1. vyd. Praha: Grada, 2000, 163 s. Finance (Grada). ISBN 80-716-9979-9.
- [15] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Hlavní změny v důchodovém pojištění* [online]. 2013 [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/621>

- [16] ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Dávky důchodového pojištění* [online]. 2013, 13.3.2013 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky>
- [17] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Pojistně matematická zpráva o důchodovém pojištění 2012*. [online]. 2012 [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/13783/PMZ-2012.pdf>
- [18] ČR. *Zákon o Důchodovém spoření*. In: č. 426/2011. 2011, 149/2011. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-426>
- [19] ČR. *Zákon o doplňkovém penzijním spoření*. In: č. 427/2011 Sb. 2011, 149/2011. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-427>
- [20] ČR. *Zákon o pojistném na důchodové spoření*. In: č. 397/2012 Sb. 2012, 146/2012. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-397>
- [21] FINANČNÍ SPRÁVA ČR. *Důchodové spoření* [online]. © 2006-2013 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: http://cds.mfcr.cz/cps/rde/xchg/cds/xsl/duchodove_sporeni.html?year=0
- [22] ASOCIACE PENZIJNÍCH FONDŮ ČR. *Vybrané ekonomické ukazatele* [online]. c2009 [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: <http://www.apfcr.cz/cs/vybrane-ekonomicke-ukazatele/>
- [23] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD ČR: *Statistiky* [online]. c2013 [cit. 2013-03-22]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statistiky>
- [24] PRODUKTOVÉ LISTY. *Penze* [online]. c2012, 1.3.2013 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://www.produktovelisty.cz/penze/clanky.html>
- [25] ALIANZ. *Strážce penze* [online]. c2000-2013 [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: <http://www.allianz.cz/obcane/produkty/allianz-penze/strazce-penze/>
- [26] TŮMA, ONDŘEJ. *Důchodové a doplňkové penzijní spoření: reformní novinky zatím netáhnou*. In: Penize [online]. 2013 [cit. 2013-05-08]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/duchodove-sporeni/252206-duchodove-a-doplncove-penzijni-sporeni-reformni-novinky-zatim-netahnou>
- [27] PART, PETER. EUROPEAN COMMISSION. *The 2012 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the 27 EU Member States (2010-2060)* [online]. © European Union, 2012 [cit. 2013-03-24]. ISBN 978 - 92 - 79 - 22 850-6. Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2012/pdf
- [28] BOLDRIN, MICHELE, LARRY E. JONES A DE NARDI. *Fertility and Social Security: NBER Working paper No. 11146* [online]. 2005 [cit. 2013-04-13]. Dostupné z: http://www.nber.org/papers/w11146.pdf?new_window=1
- [29] CAISSE NATIONALE DES ALLOCATIONS FAMILIALES. [online]. 2013 [cit. 2013-04-13]. Dostupné z: <http://www.caf.fr/>
- [30] *Kde to ladí a kde skřípe: sladování práce a péče v mezinárodní perspektivě*. Editor Nina Bosničová, Jitka Kolářová. Praha: Gender Studies, 2012, 71 s. ISBN 978-808-6520-407.

- [31] ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT. *Retirement-income systems in OECD and G20 countries*. [4th ed.]. Paris: OECD. ISSN 9789264095236. Dostupné z: <http://www.oecd.org/els/public-pensions/pensionsataglance2011retirement-incomesystemsinoecdandg20countries.htm>
- [32] MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SK. *Dôchodkový systém* [online]. 2012. vyd. 2012 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.employment.gov.sk/dochodkovy-system.html>
- [33] GOLIÁŠ, PETER. INEKO. *Pension Reform in Slovakia* [online]. 2004 [cit. 2011-03-09]. Dostupné z http://www.ineko.sk/reformy2003/menu_dochodky_paper_golias.pdf.
- [34] SLOVENSKÁ REPUBLIKA. *Zákon 43 z 20. januára 2004 o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov*. In Zbierka zákonov, Slovenska republika. 2004, Čiastka 20, s. 530-585.
- [35] JOHN P. MARTIN A EDWARD WHITEHOUSE. *Retirement-income systems in OECD and G20 countries* [online]. [4th ed.]. Paris: OECD, March 2011 [cit. 2013-03-21]. ISBN 978-926-4095-236. Dostupné z: http://www.oecd.org/els/public_pensions/pensionsataglance2011retirement-incomesystemsinoecdandg20countries.htm
- [36] GOLIÁŠ, PETER. INEKO. *Dôchodkový systém a zdravotníctvo – vývoj po 1.1.2009* [online]. 2010 [cit. 2011-03-15]. Dostupné z <http://www.ineko.sk/clanky/publikacie>.
- [37] ASOCIÁCIA DOCHODKOVÝCH SPRÁVCOVSKÝCH SPOLEČNOSTÍ [online]. 2013 [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: <http://www.adss.sk/>
- [38] SLOVENSKÁ REPUBLIKA. *Zákon 677 zo 7. decembra 2006, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 43/2004 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov*. In Zbierka zákonov, Slovenska republika. 2006, Čiastka 259, s. 5969-5975
- [39] SLOVENSKÁ REPUBLIKA. *Zákon 555 z 27. novembra 2007, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov*. In Zbierka zákonov, Slovenska republika. 2007, Čiastka 232, s. 4034-4058.
- [40] SLOVENSKÁ REPUBLIKA. *Zákon 449 z 30. októbra 2008, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov*. In Zbierka zákonov, Slovenska republika. 2008, Čiastka 166, s. 3902-3930.
- [41] SLOVENSKÁ REPUBLIKA. *Zákon 137 z 11. marca 2009, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 43/2004 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení a o*

- zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.* In Zbierka zákonov, Slovenska republika. 2009, Čiastka 51, s. 1066-1069.
- [42] IZBA GOSPODARCZA TOWARZYSTW EMERYTALNYCH [online]. c2013, 25.3.2013 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://www.igte.com.pl/>
- [43] MINISTRY OF LABOUR AND SOCIAL POLICY: *Pension insurance*. [online]. 26.3.2013 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://www.mpips.gov.pl/en/social-insurance/pension-insurance/>
- [44] MINISTRY OF TREASURY POLAND. STEINDL, AGNIESZKA: *Twelve years of private pensions funds (OFEs) in Poland* [online]. 24.5.2012 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: http://www.msp.gov.pl/portal/en/88/3288/Twelve_years_of_private_pensions_funds_OFEs_in_Poland_how_have_they_done_as_inv.html?search=4929
- [45] KURZYCZ. *Kurzovní lístek ČNB* [online]. © 2000 - 2013 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://www.kurzy.cz/kurzy-men/>
- [46] SIMONOVITS, ANDRÁS. INSTITUTE OF ECONOMICS, HUNGARIAN ACADEMY OF SCIENCES. *Hungarian Pension System and its Reform* [online]. BUDAPEST, 2009 [cit. 2013-04-04]. ISBN 978 963 9796 56 0. Dostupné z: <http://econ.core.hu/file/download/mtdp/MTDP0908.pdf>
- [47] ALLOT, ADRIAN A DODU, DIANA. *Retirement savings funds in CEE* [online]. Milliman, 2012 [cit. 2013-04-04]. Dostupné z: <http://publications.milliman.com/publications/eb-published/pdfs/2011-retirement-funds-cee.pdf>
- [48] HUNGARIAN FINANCIAL SUPERVISORY AUTHORITY. *Investment performance of the Hungarian Private and Voluntary Pension Funds (2000 - 2009)* [online]. Budapest, 2010 [cit. 2013-04-04]. Dostupné z: http://www.pszaf.hu/data/cms2165920/Investment_perf_pension_funds_Hungary_2009.pdf
- [49] HUNGARIAN FINANCIAL SUPERVISORY AUTHORITY. *RISK REPORT 2012/IV*. [online]. 2012 [cit. 2013-04-04]. Dostupné z: http://www.pszaf.hu/data/cms2376019/Risk_report_May_2012_ENG_final.pdf
- [50] HUNGARIAN FINANCIAL SUPERVISORY AUTHORITY. *RISK REPORT 2012/II*. [online]. 2012 [cit. 2013-04-04]. Dostupné z: http://www.pszaf.hu/data/cms2381527/risk_report_2012_II.pdf
- [51] MINISTRY OF SOCIAL AFFAIRS. *Pension System in Estonia. Estonia* [online]. 2009 [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <http://estonia.eu/about-estonia/society/pension-system-in-estonia.html>
- [52] PENSIONIKESKUS *Estonian pension system*. [online]. 2013, 7.4.2013 [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <http://www.pensionikeskus.ee/?index.php>
- [53] TINL, KAREL. *Šéf penzijního fondu ČSOB: Za reformu dáme 100 milionů. V plusu budeme za 12 let*. IHNEP.cz [online]. 18.02.2013, 25.02.2013 [cit.

- 2013-05-11]. Dostupné z: <http://byznys.ihned.cz/face-to-face/c1-59336960-csob-bude-stat-penzijni-reforma-sto-milionu-korun>
- [54] INSTITUT HOSPODÁŘSKÉ POLITIKY, *Hospodářské listy* [online]., 2012 [cit. 2013-05-11]. ISSN 1338-3647. Dostupné z: <http://www.ihp.sk/newsletter/IHP-Hospodarske%2olisty-2012-04-05.pdf>
- [55] THE EUROPEAN CENTRAL BANK, *Long-term interest rate statistics for EU Member States*. [online]. 2013, 15.4.2013 [cit. 2013-04-19]. Dostupné z: <http://www.ecb.int/stats/money/long/html/index.en.html>
- [56] PROKOPIUS, MILAN. *Výroční zpráva 2011 AXA PF a.s.* [online]. 25.4.2012 [cit. 2013-04-25]. Dostupné z: <http://www.axa.cz/getattachment/cc4f7913-6acf-409d-a881-917239212f9f/vyrocní-zprava-axa-pf-2011.aspx/>

Přílohy

A Důchodové pojištění

Tab. 25 Důchodový věk u pojištěnců narozených 1936 až 1977

Rok narození	Důchodový věk u					
	mužů	žen s počtem vychovaných dětí				
		0	1	2	3 a 4	5 a více
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	53r
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	53r
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	53r
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	53r
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	53r
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	53r
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	53r+4m
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	53r+8m
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	54r
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	55r
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	56r
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+10m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+2m
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m
1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+2m
1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m
1964	64r+10m	64+10m	64r+10m	64r+2m	62r+8m	61r+2m
1965	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m	61r+8m
1966	65r+2m	65r+2m	65r+2m	65r+2m	63r+8m	62r+2m
1967	65r+4m	65r+4m	65r+4m	65r+4m	64r+2m	62r+8m
1968	65r+6m	65r+6m	65r+6m	65r+6m	64r+8m	63r+2m
1969	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+2m	63+8m
1970	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+8m	64r+2m

1971	66r	66r	66r	66r	66r	64r+8m
1972	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	65r+2m
1973	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	65r+8m
1974	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+2m
1975	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m
1976	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m
1977	67r	67r	67r	67r	67r	67r

Zdroj: Česká správa sociálního zabezpečení 2013, [16]

Tab. 26 Potřebná doba pojištění u důchodového pojištění

Dosažení důchodového věku	Potřebná doba pojištění
Před rokem 2010	25 let
V roce 2010	26 let
V roce 2011	27 let
V roce 2012	28 let
V roce 2013	29 let
V roce 2014	30 let
V roce 2015	31 let
V roce 2016	32 let
V roce 2017	33 let
V roce 2018	34 let
Po roce 2018	35 let

Zdroj: Česká správa sociálního zabezpečení 2013, [16]

B Vybrané ukazatele penzijních společností

Tab. 27 Nominální zhodnocení a rozložení aktiv důchodových fondů ve vybraných zemích

	Průměrné roční nominální zhodnocení	Průměrné rozložení aktiv
Konzervativní DF	4,33 %	6 %
Vyvážený DF	7,08 %	21 %
Růstový DF	7,80 %	73 %

Zdroj: Vlastní práce studenta

Tab. 28 Procentní vyjádření vstupu občanů do 2. pilíře během 10 let

Roky	Podíl vstupujících osob do 2. pilíře z celkového počtu osob
1	40 %
2	30 %
3	9 %
4	5 %
5	5 %
6	3 %
7	3 %
8	2 %
9	2 %
10	1 %

Zdroj: Pensionikeskus, Estonsko [52]

Tab. 29 Předpokládaný vývoj hodnoty průměrné mzdy v České republice

Roky	Průměrná mzda v Kč
2012	25 101
2013	25 729
2014	26 372
2015	27 031
2016	27 707
2017	28 399
2018	29 109
2019	29 837

Zdroj: Vlastní práce studenta ²⁵

²⁵ Vstupní hodnota z roku 2012 je převzata z Českého statistického úřadu České republiky. [23]

Tab. 30 Velikost vstupních nákladů penzijní společnosti

Kapitálový požadavek²⁶ v mil. Kč	Software v mil. Kč	Licence v mil. Kč	Marketing v mil. Kč	Distribuce²⁷ v mil. Kč
6,8	9,0	5,0	74,9	45,3

Zdroj: Vlastní práce studenta

Tab. 31 Velikost průběžných nákladů penzijní společnosti v prvním roce.

	Optimistická varianta	Střední varianta	Pesimistická varianta
Náklady na poplatky v mil. Kč	23,7	18,9	18,5
Náklady na provize v mil. Kč	237,7	34,9	17,5
Ostatní provozní náklady v mil. Kč	6,1	6,1	6,1
Správní náklady v mil. Kč	20,4	20,4	20,4
Náklady na zaměstnání v mil. Kč	1,8	1,8	1,8

Zdroj: Vlastní práce studenta ²⁸

Tab. 32 Velikost úplat důchodových fondů ve 2. pilíři důchodového systému

	Úplata za obhospodařování aktiv	Úplata ze zhodnocení aktiv
Dluhopisový DF	0,3 %	0 %
Konzervativní DF	0,4 %	10 %
Vyvážený DF	0,5 %	10 %
Růstový DF	0,6 %	10 %

Zdroj: Zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření, [18]

²⁶ Celková úroková sazba použitá ve výpočtech kapitálových požadavků je 2,18 % p.a. [55]

²⁷ Náklady na distribuci a kapitálový požadavek se liší v jednotlivých variantách předpokládané účasti občanů ve druhém pilíři. Výše uvedené náklady jsou vztaženy na optimistickou variantu.

²⁸ Vstupní hodnoty jsou získány a následně upraveny z výroční zprávy 2011 penzijní společnosti AXA a.s. [56]